

tv-15 naš TOVARIS

Št. 3
22. januarja 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Za boljše borčevsko glasilo

Mislimo, da ne gre za pretirano ukvarjanje s samim seboj, če TV-15 Naš tovariš posveti enega izmed uvodnikov v letu tudi vprašanju, nalogam in metodam svoje uredniške politike. Kaj in kako delati, da bo naše glasilo doseglo v svojem času in slovenskem prostoru ustrežnejši položaj, moramo navsezadnje razmisliti že zato, ker smo bili pravkar prisiljeni povečati naročnino, pa bralci upravičeno pričakujejo, da bodo za svoj denar prejeli več muzike.

Vsem in vsakomur ustreči ni mogoče, neko oprijemališče v tej težnji pa nam mora pomeniti premislek, kako zadovoljiti naročniško večino. Le-ta domuje na bližnjem in daljnem podeželju, v nekdanjih partizanskih krajih, v hribovskih in dolinskih vaseh pa v delavskih okoljih, še vedno vseh povsod tam, kjer so ljudje nosili največja bremena naše NOB in revolucije. Veliko borcev je že pomrlo, toda tisti, ki še žive, nadvse radi posegajo po spominih, po pripovedih o prestanem trpljenju ter partizanskih bojih, preizkušnjah in zmagah. Čeprav mnogi borci pogosto že slabo vidijo, se vendar prebijajo od strani do strani tega branja ter podoživljajo svojo in našo skupno bojno preteklost. Tem, menimo, smo dolžni v prvi vrsti ustreči. Nuditi jim moramo kakovostno dokumentarno in seveda tudi tovrstno leposlovno berilo, hkrati pa jih neprestano

vabiti, naj sami ali z rokami svojih sinov in hčera čim več napišejo, nam pošljejo in tako izmaknejo pozabi lastna partizanska doživetja. Na uredništvu je, da se odločeneje spoprime z urejanjem in piljenjem tudi oblikovno manj večjih zapisov in ustnih izročil, da le bodo odsevala resnico in avtentičnost naše revolucije. To nam bodi prva skrb in zapoved!

Nemajhnemu delu naših bralcev, zlasti v hribih, je TV-15 poleg radia marsikdaj edini informativni vir. Ta vednost nas nagiba k ukrepu, da bomo v časopis tedenko uvrščali prikaze pomembnejših notranjih in zunanjepolitičnih dogajanj. Objavljali bomo komentarje o gospodarstvu in kulturi, vedoč, da hočejo borci biti vselej na tekočem glede stabilizacijskih snovanj vse naše družbe. Ko tako ravnamo, seveda ne moremo biti tako neposredno aktualni, kot je dnevni tisk; toda še bolj kot doslej si bomo morali prizadevati, da bomo izbirali zares najbolj bistvena sporočila.

Dostikrat nas dosežejo s terena pozivi: »Bodite kritični! V imenu nas, borcev, pogumno razgaljajte napake, zlorabe, kriminal! Tolcite birokratska ravnanja, pojave nacionalističnega in drugega šovinizma, tuje ideje, pojave protirevolucije!« Zares: bolj bomo morali slišati te pozive, odločeneje se postavljati po robu vsakršnim moralno-političnim okvaram v družbi. Zadnji čas nam daje zgled

v tej smeri politični komisar Sima, toda pridružiti mu moramo še druge ustvarjalno kritične glasove.

Znatno več in načrtneje nam bo pisati o zadevah borčevskega standarda; o osebnih dohodkih, pokojninah, invalidninah ter o zakonskih novostih s tega področja; o zdravstveni, socialni in pravni zaščiti borcev; o varstvu okolja; o stanovanjski problematiki, o dobrih in slabih primerih ravnanja z borci v občinah in krajevnih skupnostih itd. Žal moramo potožiti, da je dandanes zelo težko dobiti strokovnjake, ki bi se radi lotili zlasti pravnih vprašanj, saj nje same pogosto preseneča ohlapna ali zmedena zakonodaja. Toda ne smemo se sprijazniti s takim stanjem. Kot rečeno, pogosteje bomo obravnavali omenjeno problematiko tako z življenjsko-praktičnega kot s teoretičnega vidika.

Poglavje zase je naša rubrika Odmevi, ki jo naročniki radi berejo in vanjo tudi dopisujejo. Nameravamo jo razvijati. Žal pa ne manjka primerov, da se v njej pojavljajo malovredni prispevki. Včasih se ta rubrika spreminja v prostor za nenačelne prepire, kritika-strska obračunavanja, stresanja medsebojne jeze itd., kar vse sprožajo sedanji nemalokrat netovariški odnosi med borci. Spomin je po štiridesetih in več letih nezanesljiv; prav je sicer, da se skuša dognati pristna resnica o parti-

zanskih dogodkih, vendar pa ni več tako pomembno vedeti npr. kdaj točno je ta ali oni tovariš odšel v hribe, kje se je tega in tega dne mudila kakšna četa in podobno. Vrstijo se žolčna dokazovanja in protidokazovanja, začinjena z omalovaževanji in žalitvami, kar vse vodi včasih celo na sodišče. Pomembnejša od zunanje podatkovne resnice je vendar notranja resnica stvari, resnica, da naj bi se moralna moč NOB prenašala v sedanost ter nudila zglede za današnjo rabo. Naše uredništvo bo skušalo narediti konec opisanemu preprirom in nenačelnim »obračunom«, pri čemer bo tvegalo celo očitke, da se ne drži »demokratsko« določb zakona o tisku. Zares ne nameravamo več biti posrednik za ničeve osebne spore in natezanja, čigav prav bo obveljal.

Nihče našemu časopisu ne more očitati, da posveča premalo prostora organizacijskim vprašanjem Zveze borcev. Zvesto spremljamo delovanje republiškega odbora in njegovih številnih teles. Radi objavljamo tudi vesti o delu občinskih odborov – če le pridejo do nas. Čelo stran redno posvečamo JLA ter SLO in družbeni samozaščiti. Vendar pa z imenovanimi sektorji v novinarskem smislu nismo zadovoljni, čeprav si upamo trditi, da nismo bledi ali stereotipni po krivdi uredništva. Naše pisanje je zgolj odsev dogajanja v samih organizacijah. Le-té se marsikdaj preveč zadovoljujejo zgolj s forumskim načinom dela, pa so zategadelj tudi poročila o teh dogajanjih včasih suhoparna, brezkrvna. Vse preveč je vesti, kaj so tu in tam govorili in kakšna stališča so sprejemali, mi pa bi želeli poročati o dejanskem delu, o pristnih delegatskih pobudah in akcijah, o vsem tistem, kar vemo, da živi, pa ostaja zamolčano.

Bolj vidno vlogo bo moral naš časopis odigrati v procesu dejanskega podružbljanja in razvijanja tradicij NOB. Kakor vemo, so bili

ves čas po osvoboditvi pglavni nosilci tega procesa odbori ZZB NOV od krajevnih skupnosti do federacije. Zdaj, po več kot štiridesetih letih, borčevska organizacija iz razumljivih razlogov polagoma prepušča skrb za domovinsko vzgojo, proslave, splošni ljudski odpor in vsa druga izročila enotni fronti socialističnih sil. Znotraj SZDL se postopoma oblikujejo Sveti za razvoj tradicij, niso pa še povsem organsko zaživele. Dokler bodo borci mogli, bodo sodelovali v teh svetih in drugih telesih SZDL ter si prizadevali za prenašanje duha osvobodilnega boja in revolucije v najširše ljudske plasti. Ko borci NOV dandanes bolj in bolj izražajo nujnost vse širšega in globljega podružbljanja tradicij, jih vodi zlasti težnja, da bi nadaljevanje tega procesa izročili v roke mladini, ki je prav tako kot borčevska organizacija integralen del Fronte. V tem prizadevanju borci ne žanjejo vedno uspehov. Zategadelj mora celotni sklop idejnih, moralnih, političnih in organizacijskih tokov, ki ga na kratko imenujemo prenos tradicij, postati pravo pravcato bojno polje tudi za naše glasilo. Z veliko večjo pozornostjo in iznajdljivostjo mora časopis iskati oblike in vsebinska torišča, kaj in kako bo poročal o teh dogajanjih ter jih opisoval in komentiral.

Uredniški prostor je premajhen, da bi v eni sapi mogli spregovoriti o vsem, kar se nam zastavlja v nalogu. Toda že to, kar smo povedali, nedvomno izpričuje naše resno prizadevanje, da bi postali vsebinsko tehtnejši. Marsikaj si obetamo od pobud, ki nam jih daje naš časopisni svet. Vendar bo maloštevilni uredniški kolektiv lahko uresničil napovedane izboljšave samo v primeru, če se nam bo posrečilo, kot že rečeno, pridobiti za sodelovanje kar najširši krog bralcev – dopisnikov.

Z.K.

Po poteh Kokrškega odreda

Dupljske smučine spet oživele

Letošnji prvi in dvanajsti po vrsti množični smučarski tek »Po poteh Kokrškega odreda« je tudi tokrat uspel. Več kot 2.500 smukačev, ljubiteljev športa in rekreacije na zasneženih poljanah je tako minulo nedeljo v Dupljah krstilo prve letošnje množične teke na smučeh. Svoje moči so merili najmlajši iz šolskih klopi in tisti, ki se z upravičenostjo štejejo med starejše, med njimi nekdanji borci Tomšičeve in Prešernove brigade ter Kokrškega odreda, ki letos slavi 45-obljetnico ustanovitve. Prav temu jubileju je bil posvečen 12.

množični tek na smučeh – »Duplje '87.«

Kot vsa leta doslej so tudi tokrat organizatorji poskrbeli, da je prireditve potekala tako, kot so si jo zamislili. Zima ni motila marljive organizatorje, zlasti krajanje Dupelj in sosednjih krajevnih skupnosti. Prav ta zagnanost organizatorja in prireditev, da bi se teki odvijali kar najboljše, vabi ljubitelje belih smučin – od blizu in daleč, vseh starosti in kategorij. Med množico udeležencev so v svoji kategoriji tekmovali tudi pripadniki milice, JLA in TO. Pred začetkom prvega letoš-

nje množičnega teka pa so se, kot je navada na slavnosti seji, sestali častni odbor, prireditelji ter nekdanji borci Kokrškega odreda.

V okviru letošnje prireditve so tekmovali tudi pionirji gojenjskih osnovnih šol. Tudi tokrat je bil razpisan razpis za najboljši spis in likovna dela na temo iz naše polpreteklosti, zgodovine, zgodovine Kokrškega odreda in pomena množičnih tekov v Dupljah. Komisija, ki je ocenjevala prispele dela, ni imela lahkega dela, saj so se najmlajši in pionirji zares potrudili. Najbolje se je odre-

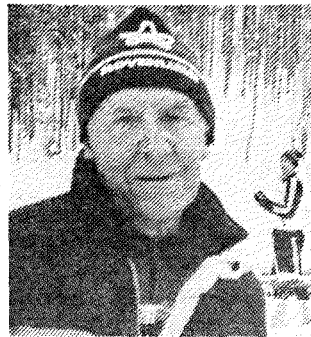

Aleš Mohorič

zala Nataša Zaplotnik, učenka 8. razreda OŠ Kokrški odred iz Križ.

Najprej so se v najmlajše smučine na 15 in 30 kilometrov pognali člani in članice ter vsi tisti rekreativci, ki so se odločili premagati razdalji. Nekaj minut kasneje pa so se za njimi podali v smučino, dolgo 7 kilometrov, najmlajši udeleženci teka, vojaki, teritorialci, miličniki in pa seveda borci, ki so se letos odločili, da bodo v prihodnje sodelovali v množičnih tekih na smučeh v posebni, novi kategoriji. Le-ta naj bi bil nekakšen pohod na smučeh.

Proga je bila zares odlično pripravljena. Miličniki in zdravniki, ki so skrbeli za varnost, niso imeli dela, kar je seveda razveseljivo. Aleš Mohorič (prvi med pionirji na 7 kilometrov), učenec osmega razreda OŠ Stane Žagar iz Kranja, je bil tudi prvi, ki je prišel na cilj. »Proga je bila zares enkratna. Pretekel bi lahko še enkratno razdaljo, sicer pa vadam pri SK Triglav. Vesel sem uspeha in čudovite prireditve. V Duplje na teke pa bom še prišel«.

Jože Švigelj

Nad uspehom je bil zadovoljen tudi Jože Švigelj, nekdanji borec, ki se je udeležil nove poskusne kategorije. »Zadovoljen sem, kaj bi ne bil. Proga je odlično pripravljena, težav ni bilo nobenih in mislim, da je

lahko vsakdo premagal to razdaljo. Prepričan sem, da so tudi ostali enakega mnenja in da se bomo prihodnje leto spet srečali na dupeljskih smučinah«.

Po prihodu na cilj je sledila objava rezultatov in podelitev medalj najboljše uvrščenim. Pionirji, ki so se najbolje odrezali v spisih in likovnih delih, so bili deležni lepih priznanj kot darilo, spodbuda in vabilo hkrati za prihodnje sodelovanje. Ko je v cilj pritekel še zadnji tekmovalec, so iz prireditvenega odra zazvenele partizanske in narodne pesmi, ki so jih po stari navadi zapeli borci Kokrškega odreda. Pesmi, ki so naznanjale zaključek prireditve, so izzvene v znamenju vabila: Prihodnje leto spet na svidenje v Dupljah...

Še nekaj rezultatov: Starejši borci: 1. Janko Pristavec (Bohinj), 2. Stane Bobek (Maribor) in 3. Franc Šmit (Bled)

Tekst in foto: Jože Čurin

V Savinjski dolini se je začelo...

(Pripoveduje prvoborec Ludvik Zupanc-Ivo)

Bil je vroč poletni dan. Po nebu so se sprehajali posamezni oblaki, nekateri prav temni. Da bi vsaj danes ne bilo dežja, sem razmišljal. Enako so prav gotovo želeli tudi tovariši, čeprav jih nisem vprašal, ker sem vedel, da nas zvečer čaka ista pot.

26. julija sem se poslednjič vrnil iz službe. Svoj namen sem zaupal le nekaterim tovarišem, od katerih sem se tudi poslovil. Doma sem si hitro napolnil nahrbtnik z najpotrebnejšimi stvarmi in ga nato v veži postavil na mizo. Zatem sem odšel v Migojnice, da bi se pozdravil še z nekaterimi tovariši. Šel sem tudi k tovarišu Petru Sprajcu, s katerim sva se dogovorila za zborna mesto zvečer ob osmih v hrastovem gozdičku nad vasjo. Kje bo zborna mesto ob deveti uri za vse, sva vedela. Nato sem se vrnil zopet domov. Na hitro sem nekaj malega pojedel, pa mi ni nič kaj teknilo, ker me je stiskala okoli srca nekakšna tesnoba. Najtežje je bilo, ko sem stopil k materi, ji podal roko in dobil od nje morda zadnji poljub. Poslovil sem se še od očeta, nato pa oprtal nahrbtnik in nameril svoj korak. Postal sem partizan. Slišal sem še materin jok, ki pa je kmalu zamrl pod koraki na cesti.

Bil sem med prvimi skojevci in zaradi tega je vsekar bila moja prva dolžnost, da se držim poti, katero nam je začrtala KP.

Nekaj dni pred tem dnevom je bila pri nas prva akcija. Partijci, ki so že bili v akciji, so bili razbili vse napisne table in druga znamenja. Ta akcija je bila kakor znak, da je prišel čas boja proti okupatorju in da na naši zemlji ne bomo trpeli ne nemških napisov in ne Nemcev. Akcija je bila tudi spodbuda nam, skojevcem, da se pridružimo ostalim članom Partije. Naslednjega dne po akciji so nas nemški žandarji že zasliševali zaradi napisov in nam grozili z aretacijo. Prvi, ki me je zaslišal, je bil Stanko Drev iz Migojnic.

Znano je, da se je v Libojah, Migojnicah, Grižah, Preboldu kalilo lepo število članov KP, ki so prvi v Savinjski dolini zgrabili za orožje in šli v boj z premočnim sovražnikom, je omenil ta prvoborec, ki je pri 63. letih pravi mladenič in najbrž najmlajši prvoborec na območju Delja in med redkimi rezervnimi majorji, ki je pred leti končal visoko pravno šolo in je živo vključen v sodobna dogajanja naše družbe, prvoborec z mnogimi najvišjimi odlikovanji. Nato je nadaljeval:

»Še pred to akcijo sem se moral pred službo in po njej prijavljati »Werkschutz komandi«. Vselej so me spraševali za Petra Sprajca starejšega, Albina Vipotnika in Jožeta Letonja. Razumljivo je, da nisem vedel za nobenega.

Ob osmi sva se torej s Petrom sešla na dogovorjenem mestu. Malo počakala sva še, da bi se stemnilo in da bi prišli še Rudi Cilenšek ter drugi mladinci. Kmalu pa naju je v neposredni bližini presenetil strel. Nič hudega sluteč sva čakala še naprej, čeprav so bili dobrih 50 metrov pred nama Nemci, ki so preiskovali pri Ediju Zupancu. Neki Švab je streljal v Cilenška, ki je hotel zaviti proti nama in na poziv »stoj!« ni obstal. Ker ni bilo nikogar k nama, sva jo tudi midva mahnila na drugo zborna mesto.

Urnih korakov sva jo ubirala preko kaseških gmajn, proti Savinji. Topla poletna noč je dihal naokoli, ko sva stopala med pošumevajočimi bori, s travnikov pa so se oglašali črni murnčki. Tem

no je bilo že kar precej, vendar naju tema ni motila. Tiho sva obujala spomine na preživela leta in nikakor si nisva mogla predstavljati, kako bo v partizanih in kaj nas sploh čaka v bližnji prihodnosti. Ob misli, da ne bova več tako prosta, kot sva bila doslej, ni bilo prijetno; vendar se nisva preveč bala, čeprav je bilo njemu šele šestnajst, meni pa sedemnajst let.

Prispela sva na dogovorjeno mesto. Zbor je bil pod kmetom Kruščem v Migojnicah na bregu Savinje, to je približno na sredi poti med griškimi in petrovskimi mostom. Ob bregu Savinje sva v malem jarku našla nekaj tovarišev, ostali so se nabrali v dobri uri.

Kratek pregled. Vsi smo. Po kratkem posvetovanju je bil organiziran pohod. Krenili smo na Dobrovlje v noči 26. julija 1941: Albin Vipotnik-Strgar, Peter Sprajc-Slave, Pongrac Raček-Matevž, Nadi Raček, Jože Letonja (Golob - pozneje Kmet), Vili Rebašak (Čuk - pozneje Rado), Matija Sešek, Franc Kelhar, Vinko Urbašek-Cene, Anica Vipotnik in Micka, Franc Lapajne in žena Anica, Ludvik Zupanc-Ivo, pozneje pa še Strnad. Petnajst nas je torej krenilo na pot v neznane kraje in prostrane gozdove.

Zaradi dela na terenu pa so ostali: Rudi Cilenšek-Uranar, njegova žena Julka, Betka s hčerka Nado in Lavro, Peter Sprajc-Jur, nato še Tone Pečnik in Lapajne. Vseh prvih partizanov je torej enaindvajset. Nam se je nekaj dni pozneje priključilo še nekaj tovarišev iz Prebolda.

Šli smo najprej ob desnem bregu Savinje po poljskih stezah, nato pa pod Spodnjimi Grižami proti Seščam. Ko smo prešli gmajno, smo krenili naprej po cesti in zaradi varnosti smo poslali naprej Ceneta. Naša skupina je bila oborožena približno takole: puškomitraljez, zbrojevka, štiri vojaške puške, dve lovski puški in dve pištoli. Streliva smo imeli dovolj. Da se ne bi preveč slišal korak po trdi cesti, smo šli ob robu in se tiho približevali Seščam. Cene je bil pred nami dobrih petdeset metrov in je že prišel do prvih hiš. Mi smo šli tako, da je bilo med nami po pet metrov razdalje. Nenadoma zaslišimo močan »Halt!« Kot bi odrezal, smo poskakali na kozolec in kapelico pred vasjo. Tovariši, ki so bili zadnji, niso vedeli, kaj je, pa so se razbežali po koruzi in jih nismo več priključili. Ostali smo še malo počakali in kmalu nas je prišel iskat Cene. Ves začuden nas je gledal, zakaj smo zbežali. Ko smo vprašali, kdo je zavpil »halt«, je povedal, da on sam. Pri oknu je namreč zagledal neko postavo, ker pa ni vedel, kdo je, je naglo znil po švabsko »halt«. On se je ognil in po nekaj besedah je Cene zvedel, da kliče fant svoje dekle.

Tovarišev nismo mogli nikakor več priklicati in tako smo jo mahnil naprej sami. Preko preboldskega polja smo kaj kmalu prišli do glavne ceste Celje-Ljubljana, jo prekoračili in ob Savinji nadaljevali pot proti Polzeli. Prekoračili smo še cesto Polzela-Braslovče in za Braslovčami krenili v hrib. Sprejela so nas prva drevesa prostranih Dobrovelj. Vsi utrujeni smo proti jutru pri-

speli na enega izmed stoterih vrhov ter si poiskali taborišče pod kmetom Jugom.

Ko smo se malo nadremali, smo odšli in patroljo. Kmalu sta se yrnila dva in povedala, da sta se pri sosednjem kmetu pojavila dva nemška žandarja. Takoj so bili štirje določeni za zasedo. Legli so v gosto grmovje in čakali. Cene je kmalu zadremal. Podobno se je zgodilo ostalim. Težko so se dramili, kajti bili so do onemoglosti izčrpani. Poleg vsega pa je začelo zjutraj močno deževati. Nenadoma se pojavita žandarja, toda ravno z nasprotni strani, kot so jih čakali. Ko je hotel eden izmed naših vžgati, mu je odpovedal naboj. Cene, ki je spal, pa se je prestrašil in ustreliš kar v tri dni. Nato pa so vsi skupaj zbežali: žandarji, od koder so prišli, naši štirje pa po svoji poti.

Naslednjega dne sva s tovarišem Nadijem odšla v Griže po poročila in hrano. Šla sva kar podnevi po vsej dolini in v prvem mraku sva bila na javki pri Bokalu v Sp. Grižah. Tu sva zvedela, da so se ostali tovariši oglasili in da se nahajajo nekje na Kamniku, skalnatem hribu jugo-zahodno od Zabukovice.

Zvedela sva tudi, da sta se jim še isti večer pridružila Viktor-Miha Šoster in Farčnik-Buč. Midva sva sprejela poročila in naložila nekaj hrane in se še isto noč vrnila na Dobrovlje.

Tako sem postal že prvi dan partizanstva tudi kurir. Nato sem odšel skoraj vsak drug večer v dolino, vedno me je spremljal še kdo, včasih nas je šlo zaradi hrane tudi več.

V noči s 4. na 5. avgust smo se pripravili tudi za prvo akcijo večjega obsega. To noč so morali goreti kozolci in marofi, ki so bili napolnjeni z žitom. Toda s tem žitom niso razpolagali slovenski kmetje, ampak hitlerjanci in priseljeni Švabi. Naše zavedne kmete pa so izgnali.

S tovarišem Mirkom, bratom od Letonje, ki je bil prišel v partizane nekaj dni prej, sva morala zažgati marof z žitom v Šmartnem ob Paki, v graščini, v kateri so bili sami hitlerjanci in Švabi.

V prvem mraku sva se spustila proti dolini. Previdno sva pokukala iz gozda ter jo preko polja ubrala proti Savinji nekam zadaj za Braslovčami. Prijetno je bilo hoditi sredi polja. Dišalo je po dozorevajočem sadju in hmelju. Otava je bila že prav visoka in za nama je bilo dobro videti gaz. Prvi krajec meseca nama je od časa do časa posvetil izza oblakov, vendar ga nisva bila to noč prav nič veselja; rajši bi imela treme. Prispela sva do neke stuge, v kateri je bilo precej vode in široka je bila tako, da je ni bilo moči kar tako preskočiti. Dolgo nisva premišljala, osmukala sva si vsak eno hmeljevko in v hipu bila čez. Kot senci sva se spustila čez ceste, naredila nekaj urnih korakov in že sva bila ob Savinji. Šla sva po brvi, ki je služila delavcem pri reguliranju, na nasprotni strani sva po poti zavila na desno ter pri nekem mlinu čez dobrih dvajset minut prešla še Pako. Mirko je kraje dobro poznal, ker je bil domačin in tako nama pot ni delala preglavic. Ob železnici sva šla nekaj sto korakov, še nekaj skokov in bila sva na cilju.

Dobro sva si ogledala položaj okoli marofa, pripravila suhega sena in slame. Ura zažiganja je bila določena ob enajstih. Goreti je moralo na štirih krajih - od Celja do

Šmartnega ob Paki. Hrustala sva sočna jabolka in čakala, čakala... Končno! Dogovorila sva se, da bo Mirko zažgal, jaz pa bom na straži.

Počasi, z veliko previdnostjo sva se bližala marofu. Mirko je imel v roki samokres, jaz pa ročno bombo. Nekaj korakov pred določnim ciljem se pojavi na poti pred nama mladenič. Prišel je iz graščine. Ko naju je opazil, se nama je še bolj približal in nekam samozavestno vprašal, od kod in kdo sva. Seveda mu je Mirko zabrusil, kaj da ga midva brigava. Fant pa kar naprej v naju, celo legitimacijo je zahteval. Začel je nekoga klicati, Mirko, fant od fare, pa je vžgal po njem:

Ti vrag, ti, na legitimacijo! Zadel ga je v nogo, fant se je pri priči sesedel. Čim je strel pretrgal nočno tišino, je začela v graščini neka ženska vpiti:

- Elza, Elza, banditi! Delati bo treba hitro, reče Mirko in že skoči k žitu. Samo nekaj minut in že je izšli, naši štirje pa po svoji pod marofa mogočen zubelej.

Ludvik
Zupanc-Ivo

Mogočna bakla je razsvetlila okolico, nekje so vpili glasovi: hilfe, hilfe!, slišala sva gasilske sirene, bila sva mlada in gibčna in se brez praske vrnila v taborišče.

Zjutraj, ko je že sonce zlatilo dobroveljske vrhove, smo bili vsi okoli tabornega ognja. Tisti, ki so ostali v taborišču, so pripovedovali, kako lepo so se videli kresovi v dolini. Gorelo je v Levcu pri Celju, v Polzeli, Gotovljah in Šmartnem ob Paki. Začeli so prihajati borci, ki so prvo noč izgubili vezo: Farčnik, Tone Kotnik-Robida, Mrak s svojo ženo in seveda Dobroveljski Miha.

Pod taboriščem smo imeli zakopane mine. Hoteli smo jih prenesti v bližino taborišča. Že smo bili na poti, ko je v gozdu zagrmelo. In slišali so se klci: aufpassen, banditi, banditi. Vedeli smo, da gre za izdajo, čutili, da so Nemci začeli »vohati« vse pogostejše. Pogosto so prišli čisto blizu, za taborišče so natanko vedeli, saj jih je izdajalec pripeljal nam pred nos. Pravični sodbi ni ubežal. Mi pa smo poiskali druge taborišče. Dobili smo vezo s trboveljskimi partizani, združili smo se v kar številno četo. Med pohodom je bilo nekaj manjših akcij, Nemcem pa smo dali vedeti, da je Savinjska dolina naša. Naš načrt? Napad na rudnik Zabukovica. Torej, boj bo potekal v mojem rojstnem kraju. Natanko smo vedeli, kje imajo werkschutz stražarska mesta. Vedeli pa smo tudi, da so do zob oboroženi in da jim streliva ne manjka.

Ležal sem na skrivnem mestu, poslušal stroje v separaciji, mislil na mlada leta. Vse se je pomešalo v neko čudno prijetno mavrico. Prišel je Mirko, povedal geslo.

Poziv je bil »nož«, odgovor »Niš«. Spregovorila sva nekaj kratkih stavkov. Potem nenaden strel, slišala sva vrišč. Iz visoke temne stavbe so začeli streljati Nemci, med njimi so bili tudi domačini. Svetlikalo se je tudi iz drugih oken.

- Kaj vrata je to? se oglasil Kmet, naš komandir. Goto vo je nekdo pokvaril akcijo. Ogenj, je zakričal. »Streljajte naravnost na okna!« Luči so pogasile, Nemci pa so v temo nabijali kot nori. Nato za trenutek tišina. Z Mirkom sva opazila, da se je v temi nekaj zasvetlikalo. Slišala sva, da se je nekaj sprožilo. Tudi midva sva užgala proti senci. Močan glas je zadonel iz vsega grla. Podrla sva domačega zagrizenca. Vedeli smo, da so werkschutz v premoči. Komandir Kmet je ukazal umik. Med potjo smo še nekemu nemčurju razbili šipe, bil je pomočnik komandanta werkschutzov in glavni tolmač.

Na dogovorjenem mestu smo razčlenili, zakaj napad ni uspel. Nadi, moj prijatelj,

1941. Mirko se je srečal sestro Elo, pozneje pogumno partizanko Ateno. Kmet, izdajalec, je našo skupino izdal, popoldne so jih Nemci napadli. Padel je moj dober prijatelj Nadi. Težka izguba za našo četo. Do smrti bom pomnil tisto popoldne 18. septembra. Nadijevo truplo je ležalo v mrtvašnici. Kljub budnosti nemške policije je bil mrtvaški oder obsut s cvetjem in gorelo so sveče.

V mesecu avgustu je tudi pohorska četa napravila nekaj drznih akcij. V tem mesecu je v Mariboru padel naš glavni vodja na Štajerskem, narodni heroj Slavko Šlander. Pohorski partizani pa so napadli nemško postojanko Ribnica na Pohorju, na Klopnem vrhu, zažgali plansko koč. Tokrat so tudi Nemci pošteno bežali ter pustili vso opremo partizanom. Med ljudstvom se je razširil glas, da je na Pohorju več tisoč partizanov. Nemci in nemčurji so pričakovali napad na sam Maribor.

Po teh akcijah je proti koncu septembra prispel ukaz, da se na Dobrovljah zberejo vsi savinjski in revirski partizani. Zbrali smo se, bilo nas je okrot štirideset. Bilo je precej hladno, bližala se je naša prva partizanska zima.

Nekega jutra se pojavi med nami prav posebno zanimiv človek. Nihče ga ni poznal, razen komandirjev. Bil je nizke postave, drobnih ostrih oči, sicer pa prikupnega obraza. Na sebi je imel usnjen površnik, pumparice, spuščene do čevljev, na glavi pa klobuk. Kar naprej je kadil, tudi med govorjenjem ni dal cigarete iz ust. Tako je nastal med borci pregovor »Stanetov čik«.

- Franc Rozman-Stane! je šlo od ust do ust. Prekaljen španski borec. Med pogovorom smo zvedeli, da je padla vsa Celjska četa. Poznal sem nekaj tamkajšnjih borcev, tudi drugi so jih poznali. Vsem je bilo hudo, strašno hudo. Stane pa odsekano: Brež žrtev ni zmage!

Spet ukaz: pohod! Zvedeli smo, da gremo proti Šoštanj. V gozdu nad Šoštanjem nas je pričakal Božo Mravle. Polegli smo pod gostimi smrekami, ko pa smo se prebudili, smo zagledali kar celo četico partizanov. Pohorska četa, smo zvedeli. In tako smo bili 6. oktobra 1941 skupaj vsi štajerski partizani. Pohorski borci so bili dobro oblečeni in dobro oboroženi. Ustanovljen je bil 1. štajerski bataljon. Orožje je bilo skrbno porazdeljeno. Komandant je bil Stane, njegov namestnik Kmet, Silas, Toledo in Lado pa so postali komandirji čet. Prvi štajerski bataljon je dobil spomladi 1942. leta ime »Šlandrov bataljon«.

Kmalu po Stanetovem prihodu se je v štabu kar naprej nekaj šušljalo, v gozdu pa so na različnih krajih skovikale sove.

Piščali za posnemanje skovikanja je »izumil« naš borec Miha. Izdelane so bile zelo bistroumno. Še tako pretkan lovec ne bi ločil piskanja od skovikanja pravih sov.

Kako, kje in kdaj »skovikati«, so Stane in komandirji natančno določili. Nemci teh naših znakov niso nikdar odkrili.

7. oktobra je bil nekoliko oblačen dan in kar precej hladno, toda razpoložen je v taborišču je bilo dobro. Borci smo se brili, strigli, krpali obleke. Popoldne smo dobili nalogo, da se dobro pripravimo za pohod. V nahrbtnik sem skrbno spravil dokaj debel zvezek, v katerega sem pisal dnevno kroniko. Po čudnem naključju je prišel v roke Nemcem. Zaradi tega mi je še danes žal.

V prvem mraku smo se spustili v dolino, kjer so nas čakali terenski delavci. Tu nam je tovariš Stane povedal

Razvojni koraki leta 1987 – kaj je mogoče, kaj bi hoteli?

Ankete, ki so jih v letu 1986 opravili strokovnjaki, so pokazale, da med prebivalci Slovenije glede ekonomskega razvoja sicer optimizem ni v kakšnem vidnem naraščanju, vseeno pa so bila splošna pričakovanja za leto 1987 nekoliko manj črnogleda kot za pretekla leta. (34,3% je tistih, ki z upanjem gledajo na možnosti, ki jih obeta leto 1987, 16,8% pa z bojaznijo; za preteklo leto je bila ta slika za nekaj odstotnih točk slabša). Teoretično naj bi imela splošna pričakovanja prebivalstva kar precejšnjo zvezo s kasnejšo rastjo družbenega proizvoda kot najbolj sintetične osnove za materialno blagostanje, čeprav so pri nas, kot kaže, bržčas tesnejše zveze med optimizmom (ali pesimizmom) in rastjo realnih osebnih prejemkov kot pa prav z družbenim proizvodom. A je že takav, da vključnost v krizne razmere, iz katerih se ne moremo izvit, ne opredeljuje samo gospodarskih tokov in dogajanj, ampak tudi to, kaj si o njih – mislimo.

Lepe cilje smo si vselej radi postavljali; kdo si jih ne bi? Trpkosti ob tem, da so bili letni plani – resolucije eno, stvarni dosežki pa nekaj drugega, pa smo se že tudi kar naveličali.

Tisto, kar najbolj razkrajala sedanje razpoloženje in gospodarske dosežke, je prav gotovo inflacija kot zunanji izraz in izkaznica zablod, seštevek zgrešenih poslovnih, naložbenih in najširših ekonomskih odločitev preteklih let, bumerang samoprevar, da je mogoče jemati iz vreče, ki je ni, da je mogoče živeti kljub nerentabilnosti, neposlovnosti, izgubam, nesposobnosti za tehnološko, ekonomsko in miselnostno soočanje na svetovnem gospodarskem prizorišču in svetovnem trgu...

Marsikaj povzroča ta nesrečna, vse bolj vztrajna spremljevalka jugoslovanskega gospodarskega življenja. Tudi to, da se skorajda na noben podatek več ne moreš čisto zanesti, ker ga že inflacija sama, tako visoka kot je (ta hip izmerjena v Sloveniji je 98,4%, za raven vse države pa 92%) skvari, zdeformira. Tudi številke, s katerimi se običajno meri in napoveduje sprotna, tudi letna gospodarska aktivnost, so lahko pokvarljivo blago. Zato prisegati na njih ne gre.

Kaj preostane? Zdrava pamet in – da si zastaviš vsaj majhen, smotrni vsebinski razvojni korak, ki pa ga spelješ povsem dosledno in ki ga predvsem delaš na poti, za katero si dobro premislil in kolikor se le da pretehtal. Razvojne tilje smo v naši republiki pretehtali ob analizi razvojnih možnosti (tako se v skladu s sistemom, ki ga imamo, to dela). Prediskutirali smo jih ob pripravah srednjeročnega družbenega plana in sprejeli (z odločitvijo v Skupščini SR Slovenije) z družbenim planom za obdobje 1986–1990. Poleg tega pa je bil podpisan družbeni dogovor o temeljih plana, ki s podpisom zavezuje nosilce za konkretne naloge, ki jih je treba opraviti za izpeljavo začrtanih razvojnih usmeritev. Letne resolucije pa so pač plani, ki naj opredelijo, kakšen korak je v določenem letu potrebno opraviti, da sledimo določeni razvojni logiki. V takem smislu je potrebno razumeti tudi resolucijske »izreke«, ne pa kot nekaj, kar smo lepo zapakirali in sprejeli v prednovoletnem času, (da smo delali vtis, kako tudi takrat nekaj modroumnega počnemo), novo leto pa začnemo »jovo na novo« in spet in spet razpredamo, kakšna bi morala biti prihodnost, v sedanjosti pa se dogaja, kar se pač dogaja.

Za leto 1987 je resolucija – če naj bi sledila razvojni logiki in upoštevala tisto, kar se dogaja v tekočih gospodarskih gibanjih ter v družbi sicer – zato nujno morala predvsem pozvati na dvojce: v globalu in najbolj splošno rečeno na usmeritev vseh prizadevanj za večjo kakovost gospodarjenja in poslovanja (ki jih je slovensko gospodarstvo sposobno) ter težnjo za čimvečjim povečanjem kvalitete življenja.

Ne bi mogli reči, da se v gospodarskem in družbenem življenju v naši republiki ni v tem smislu marsikaj vendarle tudi premaknilo v zadnjem obdobju, čeprav manj, kot bi potenciali, ki v tem prostoru obstajajo, omogočali. A tudi to se je dogajalo v nesprejemljivo težkih, zdravim ekonomskim naporom premalo naklonjenih pogojih gospodarjenja. Prav ti pogoji so še vse premalo v podporo in oporo osnovnim razvojnim usmeritvam k bolj zdravim, ekonomskih vavlov in izvozne konkurenčnosti sposobni ekonomiji.

Tudi paket predpisov, ki spremlja letošnjo zvezno resolucijo, je v tem smislu razočaral, zdaj, ko ga prebiramo v Uradnih listih. Predvsem pa zlasti na nadvse pomembnih področjih financ in obračunskega sistema, kjer so spremembe obsežne, še lep čas ne bomo mogli vedeti, kaj je v praksi pravzaprav prinesel, saj je največ odvisno od cele kopice izvedbenih, podzakonskih aktov. Zanje so pa ta hip še dosti različne, meglene interpretacije, kakšni naj pravzaprav bodo in kako naj razrešijo npr. gordijski vozeli prenaplnotenega in porabljenega dohodka. Ta je prenaplnoten že vrsto let z obračunom, s kopičenjem utvar in zgrešenih ekonomskih potez pa tudi z inflacijskimi pojavi. S tem pa je prenaplnoten in v ne tako majhnem delu samo navidezen tudi ustvarjeni družbeni proizvod, ki se je ves iztekel v porabo.

Gospodarska gibanja, ki jih kažejo zadnji podatki o prizadevanjih na prehodu let 1986–1987, v naši republiki tudi niso kaj dosti spodbudna, vsaj ne v nekaterih bistvenih stvareh: v šibki dinamiki proizvodne rasti, v prenaplnotenosti in v visokim stopnjami rastoči porabi in predvsem – v izvozni stagnaciji. Pa čeprav ne manjka zavesti, da je za gospodarstvo naše republike (kot tudi gospodarstvo vse države!) usmerjenost na svetovne trge nujna, saj je delež družbenega proizvoda, ki se potrjuje v izvozu, v vseh mednarodnih primerjavah in v soočenjih z gospodarstvi, katerim bi bili radi podobni, sila skromen. V zadnji številki OECD Economic Outlook je, denimo, primerjava, po kateri ima približno tako nizek delež GNP v izvozu kot Jugoslavija (13,7%) med evropskimi deželami samo še Turčija (14,3%). Pa da si ne bi delali utvar: Slovenija sicer ustvarja z izvozom blaga in storitev nekaj večji delež družbenega proizvoda, a npr. se s sosedami oz. z nekaterimi manjšimi evropskimi gospodarstvi odprtega tipa (Belgija, Nizozemska itd.) se še zdaleč ne more meriti. To seveda ni edini argument, ki potrjuje v družbenem planu izpostavljeno potrebo po krepkejši izvozni usmeritvi. A ni, da bi ponavljali že stokrat prežvečene besede o zadolženosti, o tehnološkem zaostajanju, o potrebi po izzivih višje

produktivnosti, skratka o tem, da je slovensko in tudi jugoslovansko gospodarstvo veliko bolj izvozno odvisno, kot pa to uspe ob sedanjih skrajno neugodnih pogojih pokazati tudi z izvoznimi rezultati. V letu 1986 je bil v tem smislu spet polom. Le 1,9% povečanja celotnega izvoza je zabeležilo slovensko gospodarstvo, pa nazadovanje pri izvozu na konvertibilnem področju, preusmerjanje na domače tržišče. Le-to pa je ob inflacijsko ponorelem povpraševanju in čezmerni rasti vseh oblik porabe v bistvu nudilo vročo konjunkturo. Krogi ponudbe in povpraševanja se tako niso sklepali, ampak jih je vrtelo v vse višje inflacijske vrtnice. V njih je bilo tako tudi veliko denarne iluzije, ki je kljub rasti realnih osebnih dohodkov in drugih osebnih prejemkov prikrito sproti grizla v materialne vidike tistega, kar najširše lahko imenujemo kakovost življenja in kar je tudi eden osnovnih razvojnih ciljev (čeprav seveda ne samo v ozkem materialnem smislu!)

V takih razmerah začnemo uresničevati za letos zastavljene razvojne naloge. Glede obsega (proizvodnje, izvoza, pa tudi porabe) bi vsekakor želeli več, kot pa bodo razmere – kot kaže zdaj – omogočale. Poraba se bo nujno morala ukrotiti v takem razmerju, ki so sprejemljiva s stališča razvojne skladnosti, tudi s stališča storilnosti. Zdajšnja gibanja osebnih dohodkov (120% rasti v lanskim enajstih mesecih) in drugih osebnih prejemkov ter skupne (150% rasti v letu 1986) ter splošne porabe so pospešena, daleč čez meje, ki bi jim mogli poiskati utemeljene argumente. Tisti strokovnjaki, ki se ukvarjajo s preučevanjem količinskih razmerij našega gospodarstva (kot je npr. tudi Ekonomski inštitut Pravne fakultete) opozarjajo, da bi te prejemke morali v letu 1987 nadzorovati in jih realno krciti, če želimo postopno ustvarjati razmerja, ki bodo zagotavljala skladnejše gospodarske tokove in manjše inflacijske pritise.

Najpomembnejši vsebinski resolucijski postulat, ki niso pomembni le za to leto, ampak za njegovo vpetost v daljši razvojni čas, pa so za letos tudi potrebe po mnogo bolj pretehtanem poseganju v prostor in mnogo odgovornejši odnos do okolja, v katerem živimo. **Nina Prešern**

naloge tega večera: napad na Šoštanj. Likvidacija izdajalcev. V zrak mora zleteti most čez Pako – tik pred Šoštanjem. Zažgati žago. Izprazniti nekaj trgovin zagriženih nemških trgov. Razdeljeni bomo v šest skupin. Načrt je bil dobro pripravljen. Napad: ob enajsti uri. Vsaka skupina je dobila svojega vodjo. Za konec akcije je bil določen znak-zvonjenje zvonov v šoštanjski cerkvi. Pred akcijo preprečiti cerkveniku, da ne bi zvonil požarnega alarma, ko bi pričela goreti žaga.

Torej – enajsta ura. Silne eksplozije so zrušile most. V divjem plamenu je zagorela žaga. Padali so strelji in z njimi izdajalci. Trgovine so se praznile. Naš Lojze je pred žandermerijo čakal z mitraljezom. Eden izmed žandarjev je skozi okno kričal: Ne streljati!! Marš! je kričnil Lojze in spustil v okno rafal. S tem pa je napravil ogromno napako: Švabi so se hoteli predati, tako pa so se privili ob stene in občasno skozi okna spuščali rafale. Ob ogromnem siju nad Šoštanjem smo se natovorjeni hitro umaknili.

– Te naše zlate Dobrovlje! smo vsi hkrati dahnil, ko smo polegali pod gosti smreke. 16. oktobra jutraj nas je presenetil prvi seng.

– Kako bo z nami pozimi, smo se spraševali in želeli, da bi v naši deželi vladala večna pomlad. Pozneje smo zvedeli, da sta zaradi izdajstva na Polzeli 2. novembra padla Pečnik in Lapajne. Za vse nas velika izguba. V kratkem času so preminuli kar štirje dobri borci. Po dolini so se pojavili letaki, s katerimi so Nemci pozivali nas, partizane, da se vrnemo na svoje domove. Norci! Kot zajce bi nas polovili in nas stlačili v zloglasen Stari pisar. Takrat v dolini še ni bilo snega, pri nas na Do-

brovljah pa je 24. oktobra ponovno zapadel. Bilo ga je skoraj do pasu.

– Prekleti sneg! smo preklinjali belino vsi od kraja. 25. oktober 1941...

Zbor! Komandno povelje: Gremo v napad na Čmakovo graščino v Šmatevžu pri Gomilskem! Ujeti ali ubiti graščaka in njegovo ženo ter nemškega šturmfirerja Robeka, zažgati žago s skladiščem lesa, namenjenega za gradnjo ut v koncentracijskih taboriščih...

Na pot smo krenili še pri dnevu in tako smo z nočjo bili že v dolini, kjer so nas čakali aktivisti z Gomilskoga. Znamenje: z nekaj streli smo bili takoj pri graščini. Zaradi težkih in močno okovanjih vrat nismo mogli vdreti v stanovanje. Končno so bila vrata zrušena in partizani so zagospodarili v Čmakovi graščini. Žena se je tresla v sobi, starega pa ni bilo nikjer. Vse kote smo pretaknili, toda nikjer ga ni bilo. Končno je le nekdo pogledal še v klet in drvarnico ter ga našel med drvmi v pižami. Partizan ni takoj vedel, kdo je, pa ga je vprašal: »Gospod, kdo si? Halo, legitimacijo!«

– Jaz sem hlapec pri tej hiši, mu je odgovoril. Kar mu je zaradi preobilne debelosti bil preveč sumljiv, ga je zgrabil za ovratnik ter privedel v sobo na svetlo. Žena je takoj zajokala in ni bilo treba nobenega več spraševati, kdo je.

– Dobro se oblecita in obujta, gresta z nami!

– Joj, ojoj!

S šturmfirerjem so tudi dobro opravili. Najprej na poziv ni hotel odpreti, toda prvi strel je opravil svoje. Zdaj smo imeli tri. Žaga in skladišče lesa je bila ena sama bakla. Vzeli smo tudi tri konje, ki smo jih otovorili z zaplenjenim blagom. Ko je bilo delo opravljeno, smo krenili nazaj proti Dobrov-

ljah. Kdo je pa sploh bil Čmak? Bil je eden najbolj zagriženih kulturbundovcev tega kraja. Zaradi njegove zagriženosti je moralo veliko domoljubov v zapore, bili pa so tudi ustreljeni. Zdaj je tudi njih doletela podobna usoda.

Težak in naporen je bil marš tega jutra proti Dobrovljah. Bil je najtežji, kar jih pomnim. Snega je bilo do pasu in še je naletaval. Kako bo danes, se je marsikdo spraševal. Kar zdelo se nam je, da to pot ne bo šlo vse gladko. Bil je že dan, ko smo prispeli v logor na Čretu; imeli smo ga za cerkvijo sv. Katarine na prav prijaznem kraju in še dobro obrambo povrh nam je nudil ta položaj.

Spati se ni ljubilo nikomur, preveč smo bili izmučeni, pa tudi popolnoma premočeni in greli smo se okrog ognjev. Nekaj se jih je spravilo nad prašiče, da bi čimprej pregnali lakoto. Ker smo bili prepričani, da nas bodo Nemci iskali, smo poslali močno zasedo k Čretu, pri Katarini in še na enem mestu pa smo imeli straže. Opoldne je vsak dobil za prvo silo en kos pečenke, a ga nismo utegnili použiti.

Bilo je pol dveh, ko zareglja strojnica pri Čretu. Takoj je bilo vse na nogah in že je padlo povelje. Savinjska in del revirske čete sta zavzela položaje okoli zidu cerkve ostali pa so zavzeli položaj na hribu nad taboriščem za cerkvijo. Položaj je bil odličen. Pred sabo smo imeli približno petsto metrov čistine. Zaseda, ki je prva udarila po Nemcih, se nam je priklučila. V patrolji Nemcev, ki je prišla najprej, je bilo takoj troje mrtvih. Ko so uvideli, da mislimo zares, so začeli zelo previdno tipati naprej. To so bili težki trenutki. Čakal nas je prvi »krst« in v

vseh nas je bilo polno misli in občutkov. Na zidu, ki je bil okrog cerkve, je bilo več kot meter snega. In smo si kar skozi sneg napravili luknje. Nas sploh ni bilo mogoče videti izza obzidja. Čakali smo dobrih petnajst minut, ko so se prikazale prve črne postave na robu gozda pred nami. Streliški stroj Nemcev je bil pregot, toda šli so s »centimetrskimi« koraki. Prišlo je povelje, da ne sme nihče streljati, dokler ne pade komanda. Nemce smo opazovali z nemirnim srcem, saj so se pomikali vedno bližje. Prvič smo jih gledali takole blizu, prsti so počivali na petelinčkih – samo pritisniti je bilo treba in njihove vrste bi bile v trenutku razredčene. Odmaknili smo se od roba za približno sto petdeset metrov, ko je padla komanda: »Ogenj!« Tri zbrojevke so zabruhale svinčenke in njim se je pridružil še okrog petdeset pušk. Silna salva je bila to. Nemci so začeli begati sem ter tja, popadali so v sneg, toda čim so pomolili glave v zrak, so jih pozdravile naše svinčenke. Tudi Nemci so odprli ogenj. Zaslišali smo glasove: »Hilfee!« in »Vorwetz!«. Toda naprej ni šlo nikakor. Na tem položaju smo jih tolkli dobro uro. Opazili smo, da se korak za korakom pomikajo proti gozdu nazaj, nekaj pa jih je ležalo negibno v snegu. Po kratkem premolku smo opazili, da nekaj naklepajo. Od pohorske čete smo dobili sporočilo, da Nemci rinejo desno od nas, vendar nismo imeli več strahu. Prav na skritem prostoru jih je čakala zbrojevka, nekaj borcev na hribu in Pohorci. Ko je bil pravi trenutek, so vžgali po njih. Kar kadilo se je po snegu. Hkrati so ponovno navelili s čela, toda tudi tu brez uspeha. Videli pa smo, da Nemcem prihaja v pomoč okrepitev in malo nas je za-

čelo skrbeti, kako bo; toda položajev nismo zapustili. Ko so opazili, da na naši strani ni nobenega premika, so se začeli vkopavati in čez nekaj časa so zopet poiskovali srečo. Toda zaman, imeli so samo še nekaj mrtvih in še več kot toliko ranjenih. Puškarjenje je trajalo cele štiri ure, šele noč, ki se je počasi začela spuščati na zemljo, je popolnoma pretrgala streljanje. Nemci so začeli metati rakete in bili smo prepričani, da ne mislijo zapustiti Dobrovelj, zato smo jih sklenili zapustiti mi.

V vsem štiriurnem boju nismo imeli niti enega mrtvega, niti enega ranjenega. Nemci pa so ta dan imeli okrog 30 mrtvih in še več kot toliko ranjenih. To so nam že naslednjega dne povedali naši obveščevalci. Padel je ta dan nemcem v roke samo Avgust Lukanc-Brglez iz Sešć, kurir komandanta Staneta. Strahotno so ga mučili pri kmetu na Dobrovljah, tako da se je zagnusilo celo nemškemu komandantu, ki je zakričal: »Nehajte že enkrat!«

Ko je nastala že trda tema, je prevzel vodstvo pohoda tovariš Miha, ki je poznal vsako stezo na Dobrovljah. Bila je to težka pot in treba je bilo priti v največjem snegu iz Dobrovelj v šentjurske hribe in to v bližino Vranskega. Tam je bilo polno nemškega vojaštva in policije. In seveda tudi vermanov. Kod smo hodili, še danes ne vem točno, vem le to, da smo se na nekaterih mestih pošteno vozili po zadnji plati, drugod pa se spet prebijali skozi skoraj neprehodno grmovje in vejevje. V dolini smo opazili, da se pomikajo po cesti luč za lučjo: Švabi so si nabirali okrepitev, da bi zgodaj jutraj jurišali na nas, ki smo jim ta dan povzročili precej preglavic. Dobro so si za-

pomnili nedeljo, 26. oktobra 1941, a tudi nam je ostala v trajnem spominu.

Končno smo le prispeli v dolino. Z največjo previdnostjo smo prekorčili cesto ter zavili proti Šentjuru. (danes Tabor). Nekje sredi polja smo naleteli na Nemce, ki so vžgali po našem čelu. Ker ni bilo vsem jasno, za kaj gre, se jih je nekaj razbežalo in tako sta nastali dve grupi. Ena se je še isto noč prebila proti Grižam, ostali (večina) pa smo se ob prvi zori znašli na vrhu Črnega vrha pri nekem kmetu.

Okrog devetih dopoldne je začelo na Dobrovljah pokati kot na pravi fontni. Vedeli smo, kaj se godi. Nemci so navlekli ta dan okoli dva tisoč do zob oboroženih mož ter z vso silo tolkli po naših položajih. Da smo izdani, smo zvedeli že popoldne. V istem položaju so bili tudi na Črnem vrhu. Takoj smo se pripravili za umik. Do napada ta dan ni prišlo in s prvimi mrakom nas je tovariš Cankar, tamkajšnji domačin in aktivist, popeljal v dolino. Pri Grajski vasi, nedaleč od Šmiglove zidanice, se je nadomoma zaslišalo nemško govorjenje. Slišali smo tudi brnenje motorjev. Seveda smo znali tudi to razvozljati. Švabi so nas nameravali ob prvi zori napasti na Črnem vrhu. Niti to jim ni uspelo.

Vso noč dolgega pohoda nas je privlelo v najtoplejši kotiček naše doline, med najbolj zavedne ljudi. Nastanili smo se pri treh kmetih v Grižah, kjer smo našli tudi ostale tovariše. Dva dni smo samo počivali in jedli. Nemcem se niti sanjalo ni, kje smo, nam pa tudi ne, kaj nas v bližnjih dneh čaka. Komandant Stane je dal povelje za znameniti brežiški pohod.

Pripoved zapisal
Drago Kumer

Med Sotlo, Rudnico in Bohorjem

»Nikakršnih advokatov ne potrebujemo!«

Več kot dvajset odstotkov prebivalstva se še ukvarja s kmetijstvom

Prisluhni šmarskemu pesimistu, stokal bo in mencial: po vojni je bilo storjeno zelo nalo v tej deželici, ki je že pred njo nosila pečat revščine. Nasmeh in zadovoljstvo pa se bleščita na optimistovem čelu: kar se je zgodilo po potresu leta 1974, je več, kot smo si upali pričakovati.

Resnica je seveda nekje vmes, na križišču cest, ki peljejo iz Rogaške Slatine, Šmarja pri Jelšah, Kozjega, Mestinja, Podčetrčka, v krajih, ki jih popotnik, leta tavajoč po svetu, ne bi več spoznal. Kritično preverjanje in zdrav, nergaštvu in lagodnosti odrešen duh, morate pritrlditi, da so Kozjaci, Obsoteljci, in Slatinščani steptali dobro uhojeno pot. Toda, kar so naredili, so, roko na srce, več ali manj s svojimi rokami.

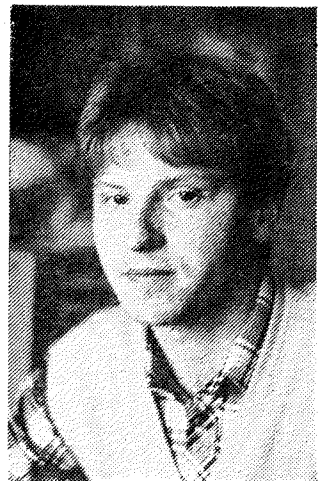
Lanski grehi imajo mlade v letošnjem letu

Šmarski župan Veljko Kolar sodi med optimiste, sicer ne bi sedel v predsedniškem stolčku. Semkaj je prišel iz Kozjanske Metke, ki spada med uspešnejše šmarske delovne organizacije.

»Kar precej šmarskih delovnih organizacij je izvozno naravnanih, zato se jim krivi hrbet zaradi lanskega »ponesrečenega« deviznega zakona. Steklarna Boris Kidrič iz Rogaške Slatine od začetka sedemdesetih let ni poznala izgube. Zdaj se hočeš nočeš ukvarja z njo. Podobno je s Prevozništvom Donat. Njih pesti tudi to, da niso dobili dovolilnic za prevoz iz Avstrije, zato je nekaj avtomobilov, posebej prirejenih za mednarodni promet, stalo. Svoje je prispeval tudi devizni zakon.

»Cvetka« zase je zaplet okoli Toprovega tozda v Šmarju, ki ga bomo čutili vsi. Tozd v Donjem Vakufu, ki je zvezan z nami, organizacijsko, tehnološko pa tudi drugače pa so povsem navezani na celjsko delovno orga-

za nov, nepreverjen postopek in da so zapleti razumljivi; krivca torej ni. Odločili so se za manjše posege, ki naj bi vodo odgnali s polj, račun pa bomo plačali mi, v občini. Nekaj krivde leži tudi na plečih prejšnje strokovne združbe kombinata, ki ni zmožni ustrezno vzdrževati tega obsežnega hidromelioracijskega sistema, saj je takšen podvig ni bil strokovno usposobljen.

Erlih Strašek

nilnice mineralne vode itd.), to pa ni razlog, da ne bi šli pogumno v ekspanzijo. Lani so zabeležili rekordno prodajo mineralne vode, sklenili so obetaven posel s Švicarji, kar pomeni nekaj novih deviznih curkov.

Dobri gospodarji so tudi v Atomskih Toplicah, kjer imajo vsa leta, odkar stoji novi – in edini – hotel, vse zmogljivosti izkoriščene, to pa pomeni nujno razširitev.

Joško Lojen

mreč trga žice. Vodovodari si vendarle lahko oddahnejo, ne pa tudi zaspijo. Žejna sta še Sladka gora in Dobovec, kjer z gradnjo osnovne šole iz programa samopriskevka ne morejo niti začeti. Zgraditi je torej treba okoli sedem kilometrov primarnega vodovoda.

Gluhe in nedosegljive slušalke

»Ni slučaj, da je največ delegatskih vprašanj naravnano na telefonijo,« se živčno preseda sicer dobrodušni župan. Bele lise so predvsem v Pristavi, Podplatu, Podsredi, na Kozjanskem v celoti, tudi v občinskem središču in v Rogaški Slatini. To je nevzdržno, če upoštevamo, da gre za turistične kraje.

Veljko Kolar

Erlih Strašek: »Pri odločanju v občini vsekakor nismo izkoristili vseh mehanizmov, ki jih imamo na voljo. Dejal bi, da je to posledica ne tako davne preteklosti, ki smo bili mladi odrivani in se je delalo in govorilo v imenu nas, mladih, »za boljšo in svetlejšo prihodnost.« Mladina se je v pretežni meri ukvarjala s problemi prostega časa, v politične in gospodarske zadeve pa se ni vtikala. Vzrok za današnja silna razburjenja tiči prav v tem: prekinjena je dolgoletna praksa nevmešavanja, mladi hočejo ustvarjalno in kritično sodelovati v načrtovanju prihodnosti. Dovolj jim je besedovanja, tudi v njihovem imenu, odveč so jim vsakršni advokati. Resničnost pa bode v oči. Tudi v šmarski občini, seveda. O vsem hočemo biti na tekočem: o stanovanjski politiki, ki je še kako del nas, o štipendiranju, o ekonomskih razmerah...«

nizacijo, ima krepko izgubo, nekje med 12 in 13 milijardami dinarjev (starih). Sto šmarskih delavcev tega bremena ne bo zmoglo, niti ga ni dolžna reševati. Vse to je posledica predimenzioniranja Toprove proizvodnje, ki je enostavno niso zmogli več obvladati, niti kadrovsko niti organizacijsko. Če takoj ne najdemo rešitve, grozi šmarskim konfekcionarjem ukrep družbenega varstva, izključen pa ni niti stečaj. V Donjem Vakufu bodo morali organizirati samostojno delovno organizacijo ali pa od nekod izbrskati sredstva za sanacijo izgube.

Drugod v gospodarskih dejavnostih kakšnih večjih izgub ni bilo. Kmetijski kombinat, ki je najbolj vročo juho skorajda že posrebral, se postavlja na noge.

Na vprašanje, kako je z zapleti okoli hidromelioracijskih posegov v dolini Sotle in Mestinjske, kjer voda trmasto zaliva »urejena« polja, ki jih je celjski Nivo prekril z jarki, zagotavlja, da bo poslej kuruza »ratala« kot v rajskem vrtu, se župan nekoliko obotavlja.

»Zadevo smo prevetrili na vseh ravneh, saj gre za precejšnje denarje, ki jih je vložil Hmezd. Izvajalec del, Nivo iz Celja, nam je odgovoril na naša vprašanja, češ da gre

Švicarski posli

Kljub vsemu industrijska proizvodnja v šmarski občini narašča, razlogov za optimizem je torej več. Mrkogle do jamranje še nikogar ni pripeljalo pod polno hruško.

Turistične dejavnosti so eden porokov za to trditev. Zdravilišče Rogaška Slatina ima sicer kar precej obveznosti zaradi starih in novih podvigov (novogradnje in adaptacije hotelskih objektov, nova polnilna linija pol-

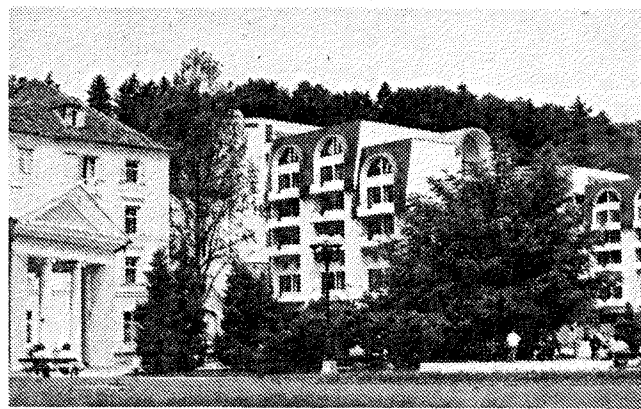
Kot povsod pri nas, se tudi v šmarski občini otepajo s solidarnostjo: skrbeti je treba za slabotne. Teh k sreči ni veliko, ob stiskah, kakršne so cestne, pa so vendarle občutne kapljice olja na nenehno tleči ogenj.

Prerazdelitev cestnega »bogastva« na škodo občin in v zmanjševanje bremena republike, je Šmarčane krepko lopnila po glavi. Na regionalnih cestah se še na šestnajstih kilometrih za pločevinasto množico vleče prah. 482 km lokalnih cest (med njimi je tudi precej nekdanjih republiških) ni mačji kašelj: uspelo jim je asfaltirati kar 160 km. Cestne apokalipse pa še ni konec: županu in njegovim še ponoči blodi po utrjenih glavah 500 km vaških poti, ki so za ljudi še posebej pomembne. Pridelkov pač ni mogoče prevažati po kolovozih, če pa že, se to krepko pozna pri izkupičku.

Vrtinca križev in težav pa še ni konec. Na spodnjem koncu Kozjanskega je treba spraviti predragoceni električni tok v kable, sneg na-

Pravzaprav ta problematika že spada med načrte. Semkaj sodi sanacija izgub barjev, dograditev rogaške obvoznice, ki postaja iz leta v leto bolj črna točka. Ni se mogoče pohvaliti z naslovom »šampion turizma«, če ti skozi kraj drve avtomobili, ki vsako leto zahtevajo najmanj eno žrtev.

Posodobiti in dograditi je treba trgovsko mrežo v občini, na cesti maršala Tita (Trebče-Lesično-Slivni-

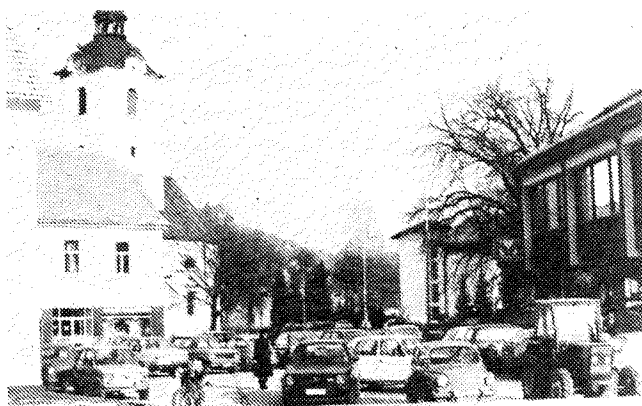
Novi hotel Sava v Rogaški Slatini

ca) pa so za letos obljubili štiri kilometre asfalta.

Kaj o vsem tem menijo šmarski borci?

Joško Lojen, ki jim stoji na čelu in ki je bil nekaj let tudi sam v županskem stolčku, ima zatorej uspehe in skrbi v malem prstu.

»V razvoju krepko zaostajamo za razvitimi v Sloveniji. Še drugače: ta nerazvitost se kljub trmastemu prizadevanju še povečuje. Gospodarstvo je zdravo, dobro, manjka pa nam sodobna tehnologija, pogrešamo pamet. Obremenjeni smo z najvišjimi prispevnimi stopnjami. Za zdravstvo dajemo kar 14% (najrazvitejše občine »nacurljajo« za te namene okoli 7%). Akumulacije v gospodarstvu skorajda ni.

Šmarje pri Jelšah, občinsko središče

Delovni ljudje šmarske občine so v zadnjem desetletju storili vse, da bi se izvili iz primeža manjrazvitosti. Iz osebnega dohodka izločajo dva odstotka za družbeno nadgradnjo, kar je po vsej verjetnosti ena najvišjih prispevnih stopenj v Sloveniji. Podobno visoke so tudi prispevne stopnje pri številnih samopriskevkih, ki se jim pridružujejo še druge oblike samofinanciranja. Velik je tudi delež šmarskega združenega dela, ki s posebnimi sporazumi združuje sredstva za različne projekte, kot na primer rogaško združeno delo za obvoznico v kraju. Delež zbranega denarja na različnih ravneh se iz leta v leto povečuje in obremenjuje družinske proračune. Semkaj seveda ni prišteto prostovoljno delo, kajti ur ni seštevati nihče, so pa pomemben prispevek k odpravljanju manjrazvitosti občine.

Nihče torej ne more reči, da si manj razviti ne prizadevajo z vsemi močmi, da bi se izvili iz kluba revnih. Oblike solidarnostne pomoči, po mnenju občinskih moč, niso ustrezne, saj nikakor ne motivirajo slovenskega združenega dela za vlaganje na manj razvita območja. Postavlja se torej vprašanje: ali vlagati in pomagati pridnim ali pa na vse kriplice reševati zavrženo, neproduktivno? Ni odveč podatek, da šmarsko združeno delo štirikrat več izvažajo, kot uvažajo.

Mnogo ljudi dela zunaj občine, v večjih industrijskih centrih, ki bore malo prispevajo za razvoj občine. Ko gre takšen človek v pokoj, potrebuje seveda veliko več zdravstvene nege. To bremeni naše gospodarstvo. Če že govorimo o solidarnosti v naši družbi kot eni temeljnih prvin, potem bi na manj razvite morali gledati le skozi drugačno optiko.

Kakšnih posebnih socialnih problemov med šmarskimi borci ni, če pa so že, jih rešujemo s priznavalnimi.

Muževna mladost hoče spreminjati svet, ne glede na neizhrojene poti. Erlih Strašek, sekretar šmarske mladinske organizacije, še svez in ves nov, zagnan in voljan, našteva zagate, prihaja na plan z rešitvami.

nim delom kulturne in gasilne domove, mrliške vežice? Niso apatični, ne, le sodelovati hočejo pri odločanju, pri spogledovanju s prihodnostjo. Pravijo, da bi bilo bolje, da bi delali, namesto da kritiziramo. Če že v preteklosti nismo mogli odločati, kot bi morali, imamo razumljivo, vso pravico, da rečemo nekaj gorkih in pokažemo s prstom na tiste, ki jim je bilo to omogočeno. Saj je logično, ne?

Z mladinskimi delovnimi akcijami pa je tako: z idejnega stališča da, glede vsebine dela in materialnih vprašanj – ne.

Morda so še ustrezne tam, kjer je potrebno veliko ročnega dela. Navsezadnje je za akcije treba zagotoviti kar precejšen življenjski standard, to pa ni poceni. Vsekakor pa so akcije v življenju in rasti šmarske občine odigrale precejšnjo vlogo. Tega ne smemo pozabiti. Vendar smo v Šmarju mnenja, da je treba sredstva za te namene usmeriti v raziskovalne tabore in druge oblike koristnega izrabljanja prostega časa mladih.

K temu dodajmo še mnenje šmarskega župana:

»V prvih letih po ponovni oživitvi mladinskih delovnih akcij je bila pomoč brigadirjev ogromna in zato zaslužijo vso pohvalo. Opazili pa smo, da je delovna storilnost pozneje znatno upadla in da so brigade postajale kar nekakšna navada, pa če je bilo treba ali ne. Menim seveda, da so potrebne, z vzgojnega stališča, zaradi navajanja na kolektivno delo, seznanjanja s krajino in z ljudmi, izročilom NOB, vendar bi se te kakovosti dale nadomestiti z, za današnji čas, ustrenejšo obliko. Tako mislijo tudi mladi. Dokaz za to trditev je vse manjše zanimanje za delovne akcije – mlade je enostavno težko dobiti in zakaj bi jih silili v nekaj, kar jim ni napisano na kožo.«

Vse izgovorjeno in bržkone tudi neizgovorjeno je naravnano tako, da brž postane jasno, da deželi med Sotlo, Bohorjem in Rudnico še zdaleč ni vseeno, da je potisnjena na zapeček. Tja namreč že dolgo ne sodi več.

Milenko Strašek

Od Ndjamene do Pekinga je daleč

Tisočglava množica ne sliši več vojaških koračnic iz zvočnikov. Pozornost ljudi, zavrtih v široka modra in bela oblačila, je zdaj namenjena dvaindvajsetim izmučenim postavam, ki jih razkazujejo sredi glavnega trga v Ndjameni.

Te postave si poskušajo medsebojno varovati hrbte, skrivajo roke in se poskušajo izogniti udarcem s palicami in pestmi, ki že nekaj minut pljuskujejo po njih.

Nato pa se na znamenje nekega oficirja le zganejo vojaki in spravijo že močno krvaveče ljudi na vojaški tovornjak. V nekakšnem grozljivem sprevedu jih odpeljejo naprej po mestnih ulicah.

Pretepeni so bili libijski vojni ujetniki, ki so jih prejšnji teden pripeljali v glavno mesto Čada Ndjameno in kazali ljudem. Ujeli so jih med nekim nenadnim napadom čadskih vojakov na oazo Fada. Do tedaj je bila Fada eden strateško najpomembnejših vojaških objektov sosednje Libije. Ta že skoraj štiri leta kontrolira severno polovico Čada. Njene vojaške enote v resnici uveljavljajo razdelitev te afriške pušavske države.

Kot povračilo, maščevanje, ker je izgubil Fado, je voditelj libijske revolucije Moamer el Gadafi neposredno za tem ukazal bombni napad na naselje Aradda in Oum Chalouba. Priletela so štiri letala tipa Mig-23 in odvrгла bombe. Našteli so eno smrtno žrtev in štiri ranjence. Nekaj dni kasneje so čadske enote sestrelile neko libijsko letalo istega sovjetskega tipa.

Fada, Zouar, Vadi Doum in Faya-Lergeau. Tako skrivnostno in zvono odmevajo imena krajev, kjer teče ta ne navadna vojna. To so predvsem vodnjaki, ki jih obdaja nekaj datljevih palm in kakšen ducat koč oziroma šotorov. Naslednje bivališče je običajno oddaljeno nekaj sto kilometrov.

Samo severni del Čada je dvakrat tolikšen kot Jugoslavija. V njegovih puščavah živi komaj pol milijona ljudi. Nad puščavo se dviga silno negotoljubno pogorje Tibesti, najbolj odročno gorovje na svetu, kakor pravijo nekateri poznavalci tega dela

Afrike. Brez dvoma severni del Čada ni ozemlje, ki bi bilo primerno za nagle vojaške premike.

Že nekaj časa je nekdanja kolonialna gospodarica Francija globoko v tej »drôle de guerre«, umazani vojni. To je moral priznati celo sam predsednik francoske vlade Jacques Chirac. Še preden je golist Chirac prevzel predsedniško mesto, so francoski socialisti jamčili predsedniku Habreju ozemeljsko integriteto Južnega Čada in razglasili 16. vzporednik za »rdečo linijo«.

V bistvu so 16. vzporednik kot demarkacijsko črto v Čadu »uzakonili« leta 1983. Pariz je tedaj poslal v Čad okoli 3.000 padalcev, da bi zadržali napredovanje čadskih upornikov, le-ti so napredovali proti jugu, podpirala pa jih je Libija s čimer so rešili Habrejevo vladavino. Zdaj ima Francija v Čadu najmanj 1.400 vojakov. Gre za francoske elitne čete, ki jih podpirajo borbeni in izvidniški letala tipa mirage F-1 in jaguar ter helikopterji puma in gazela.

Libijski letalski napad na Arado in Oum Chaloubo je francoska vlada izkoristila kot izgovor za ukrepanje. Nikakor ni hotela, da bi libijska akcija minila brez povračilnega udarca. Ne le »francoski zaveznik« Habre, celo liberalni pariški Le Monde je zahteval »odločno povračilno akcijo«. Premier Chirac se še ni hotel zaplesti v drago vojaško pustolovščino. Njegov tiskovni predstavnik Denis Baudouin je dejal, da bo Francija na severu Čada izvedla »ekstremno omejeno povračilno akcijo«.

Francozi so udarili. Prejšnjo sredo so njihova bojna letala razbila libijske radarske naprave v Vadi Doum, 300 km severno od 16. vzporednika, demarkacijske črte. Istega dne sta dve transportni letali tipa galaxy (Francozi so si jih izposodili pri Američanih) odpeljali iz Nantesa v zahodni Franciji v Čad nujno potrebno opremo, strelivo, terenska vozila in bencin za francoske enote, ki so se začele vojskovati.

Že dvajset let trajajoči boji med čadskimi plemeni, vstaje na severu države, nasprotja med muslimani in animi-

sti, pohodi severnjakov proti južnjakom oziroma proti jugu, kjer živi samo ena desatina od skupno pet milijonov Čadcev, so že sicer kot cerkvena miš revno državo še bolj razdejali. Obe glavni osebnosti te drame sta His-sen Habre in njegov dolgoletni tekmeč Gukuni Wed-dei. Oba sta severnjaka, oba sta se pet let skupaj bojevala proti kolonialnemu gospodarju in, kot je dejal Habre, »pet let spala na isti slamnjači«.

Do spora je prišlo leta 1980, ko je tedanji predsednik Gukuni nagnal iz vlade svojega obrambnega ministra Habreja. Ko je bil leta 1982 Gukuni strmoglavljen, je zaprosil za libijsko pomoč. Od tedaj se s svojimi opozicijskimi vojaškimi enotami bojujejo proti novemu predsedniku Habreju.

Na splošno presenečenje je Gukuni jeseni lani predlagal svojemu nasprotniku v Ndjameni mirovna pogajanja. Gukunijev varuh polkovnik Gadafi je odredil za svojega odpadniškega varovanca hišni pripor v Tripoli-su. Pravijo, da je prišlo tedaj do streljanja, pri čemer je bil Gukuni ranjen. Prejšnji teden je Gadafi zagotavljal, da zgodba ni resnična. V intervjuju za francoski Libération je izjavil, da je Gukuni še vedno njegov prijatelj, da pa je bil operiran na slepem črevesu »ali nekaj podobnega«.

Potem ko so se Gukunijevе enote, predvsem Tubu vojsčaki s pogorja Tibesti, priključile rednim čadskim enotam, se je začela Gadafi-jeva vojska, menda okoli 10.000 mož, umikati. Ni dvoma, da je Čad sila pomemben v računih veselih, saj zaradi svoje središčne lege velja za ključavnico do tako imenovane črne Afrike. V skladu s »tretjo vesoljno teorijo«, ki je opisana v »zeleni knjigi«, bi Gadafi rad pod svojo oblastjo združil arabske države in afriške države sahelskega pasu. Francija je spretno izkoristila Habreja in njegovo politiko ter ustavila Gadafija. Pomagale so tudi ZDA in kot akontacijo nakazale – menda Čadu, 15 milijonov dolarjev pomoči. Kako samozavestna je zdaj že Francija, priča najnovejša izjava premiera Chiraca, ko

je komentiral maščevanje zaradi libijskih napadov: »Če vas nadlegujejo muhe, res ne morete nadnje z gorjačo...«

Medtem ko se v Čadu križajo tuji interesi, ko še ni rečena zadnja beseda, predvsem pa ne beseda libijskega voditelja Gadafija, je daleč od tam, na Kitajskem, zavrelo predvsem v domačem kotlu, kjer so zadevo tudi sebi primerno ohladili. Množične demonstracije študentov, političnega dejavnika, ki je imel v novejši kitajski zgodovini vedno pomembno vlogo, so se končale ob svari-lu pred »buržoaznim liberalizmom« in z zamenjavo na partijskem vrhu.

Nova kitajska definicija tega buržoaznega liberalizma si prizadeva zožiti njegov pomen izključno na tista prizadevanja ali napovedi, ki težijo k temu, da bi Kitajska opustila socialistično razvojno pot in se odločila za kapitalizem. Ob tem poudarjajo,

Zamenjava v kitajskem partijskem vrhu je vzbudila veliko ugibanj o vzrokih za ta korak. Ni dvoma, da so bile velike študentske demonstracije, največje v minulih desetih letih, neposredno povezane z odstopom Hu Yaobanga z najvišjega položaja v partiji. Zamenjal ga je Zhao Ziyang, ali, kot pravijo opazovalci, leva je na položaju zamenjal tiger. Na sliki – šanghajski študenti pred svojim stenskim časopisom

da sedanja politika ne pomeni opuščanja reform, ki so jih začeli izvajati in prekinitev odpiranja Kitajske v svet, temveč je njen cilj omogočiti, zagotoviti uspeh kitajske usmeritve. Dobro vedo, da bo za nadaljnje reforme na Kitajskem potreben predvsem notranji mir ter kar največja stopnja politične enotnosti. Skrb za ohranitev miru in politične enotnosti je v tem trenutku pomembnejša od vsega drugega.

Ugodnejše prilike Kitajska ni imela v nobenem obdobju od svojega nastanka leta 1949. Nikoli ni imela boljšega gospodarskega položaja, nikoli prej niso bili vsi deli te velikanske države tako povezani v eno celoto, kot so to dosegli s politiko, ki jo je oblikovala in izvajala

KP Kitajske od leta 1978. Po-udarjajo, da res ni nobenih večjih razlogov, zaradi katerih naj bi na Kitajskem prihajalo do motenj miru in stabilnosti, največje pridobitve te politike.

Kam naj bi v tem dogajanju uvrstili nedavne študentske demonstracije in njihove zahteve? V kitajskih razmerah je namreč študentom že večkrat pripadla vloga avantgarde. Kot nerazvita država Kitajska ni imela niti močnega niti dobro organiziranega delavskega razreda, zato so bili študenti tisti, ki so prevzeli vodilno vlogo pri izražanju volje ljudstva in vzpodbujanju sprememb. Ko je Japonska leta 1915. objavila svojih 21 zahtev do Kitajske, v katerih je med drugim zahtevala vzhodno provinco Shandong, se je več tisoč kitajskih študentov vrnilo s šolanja v tujini, da bi doma protestirali zoper japonske zahteve. Leta 1919.,

Zasluge študentov iz preteklosti spoštujejo na Kitajskem tudi v novejšem času, čeprav je bilo nekaj primerov manipuliranja z včasih naivno mladostjo. V obdobju kulturne revolucije (1966–1976) so bili dobro organizirani jurišni oddelki študentov zanesljivi izvajalci ukazov skrajnih levičarjev iz Mao Ze Dongove najožje okolice. Sojenje »tolpi štirih« in drugim ultralevičarjem po letu 1980 je pokazalo, da so bili glavni voditelji študentov – upornikov neposredno povezani z osebnostmi iz političnega vrha.

Pomembno vlogo so imeli študenti tudi v demonstracijah v začetku aprila 1976., ko sta vojska in policija grobo obračunavali z njimi. Ultralevičarji so jih razglasili za kontrarevolucionarje, Denga Xiaopinga pa so obtožili kot kolovodjo iz ozadja. Nezadovoljstvo milijonskih množic je napovedalo začetek konca ultralevičarske »tolpe štirih« in pripeljalo do tretje rehabilitacije Denga Xiaopinga ter do začetka novega obdobja z reformami, modernizacijo in odpiranjem Kitajske v svet.

Pri ocenjevanju dogodkov ni mogoče mimo posebnega položaja kitajskih študentov. Še vedno revna država nima niti dovolj prostora niti učnega in drugega osebja za svoje visoke šole. Razen tega študenti živijo in se učijo na območju univerze. Vsi imajo štipendije, študirat pa odhaja samo izbrana mladina, komaj 5% maturantov. Zelo zahtevne kvalifikacijske izpite opravijo samo najbolj pridni, nadarjeni in najbolj ambiciozni, vmes pa je tudi kakšen, ki je imel predvsem izjemno dobre zveze. Vpis na univerzo doživljajo kot glavni dobiček, saj pomeni vstop v družbeno elito. Vsakemu je po končanem študiju zajamčeno delo, vendar ga ne vprašajo, kje bi želel delati, kajti o tem odločajo kadrovske komisije. Vse to zahteva od kitajskih študentov, da so veliko bolj disciplinirani kakor njihovi kolegi v drugih državah. Zelo dobro morajo premisliti, za kakšne akcije se odločajo. Prav zaradi tega je bilo toliko bolj upravičeno vprašanje: Zakaj demonstrirajo kitajski študenti – ali je to spontana akcija, ali pa jih kdo hujska. Najsi so bile demonstracije spontane ali pa na ukaz z zgoraj, so bile, po splošnem prepričanju, znamenje nezadovoljstva zaradi počasnega izvajanja reform. **fi**

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Beograd: Za minuli politični teden v našem glavnem mestu so bili značilni številni državniški obiski. Ugledni tuji gosti so razpravljali z našimi državniki o nadaljnjem razvijanju in poglobljanju sodelovanja, o nalogah gibanja nevrščenih in o reševanju perečih mednarodnih vprašanj. V novi teden so segli tudi razgovori kamboškega predsednika Norodoma Sihanuka v Beogradu. Veliko so razpravljali o možnostih rešitve dolgoletnega kampučijskega vprašanja.

New Delhi: Predstavniki vlad devetih nevrščenih držav – članic komiteja »afriški fond« so v indijskem glavnem mestu razpravljali o načrtu poslovnika fonda in o pozivu, ki ga bodo naslovili na vse države na svetu. Vladni funkcionarji, med njimi je tudi naš zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarevič, pripravljajo osnutke treh dokumentov, ki naj bi jih konec tedna dokončno sprejeli in s tem organizirali učinkovito pomoč državam takoimenovane prve bojne črte na afriškem jugu.

Bagdad: Iraško-iranska vojna se kot v posmeh vsem prizadevanjem nevrščenih nadaljuje z vso zagrizenostjo. Hudi boji so na južnem in tudi na osrednem delu fronte. Medtem ko si Iranci prizadevajo, da bi zav-

zeli najpomembnejše otoke v Šat el Arabu in ogrozili pristaniško mesto Basro, Iranci trdijo, da obramba napadenih krajev uspešno kljubuje in zavrača iransko ofenzivo. Padlo je menda že skoraj za divizijo iranskih vojakov.

Havana: Komisija ZN za gospodarska vprašanja Latinske Amerike (CEPAL) se je v mehiškem glavnem mestu sestala na izrednem srečanju, ki ga je zahteval mehiški predsednik Miguel de la Madrid. Namen sestanka je bil iskati možnosti za reševanje gospodarskih problemov celine. Neugoden razvoj, ki še stopnjuje gospodarsko krizo na celini, resno zmanjšuje razvojne možnosti držav Južne Amerike.

Managua: Mirovna misija Contadore, skupina za podporo, ustanovljena v Limi, je odšla na turnejo po centralno-ameriških državah, da bi vzpostavila ugodno politično ozračje za obnavljanje mirovnih pogajanj. Misija bo od Salvadorja, Hondurasa in Kostarike zahtevala, naj zavzamejo pozitivno stališče do akcij »Contadore«, kajti po mnenju članov misije Nikaragva ne moti miru v tem delu Amerike. Glavna ovira so nepustljivost ameriških zaveznikov in vmešavanje ZDA.

Iz našega zamejstva

S Slovenci v Rižarno!

V Trstu so se spet »oglasili« pripadniki misovske (fašistične) mladinske organizacije Fronte della gioventù. Kot njihovi vzorniki v drugi svetovni

vojni so tudi oni Slovencem spet sporočili, da je zanje le Rižarno – prosluli nacifašistični krematorij v Trstu. Mladim fašistom so očitno v napoto tudi košarkarji slovenskega kluba Jadran, ki uspešno tekmujejo v italijanski moški B-2 ligi.

Tem napisnim akcijam, ki grobo žalijo Slovence, pristojni organi kljub številnim zahtevam in pozivom še niso naredili konec. To je že samo po sebi dovolj zgovorno, obenem pa še tudi slabo spricevalo za mesto, ki se ima za žarišče kulture in omike.

V Borštu počastili spomin padlih v partizanskem bunkerju

10. januarja 1945 je fašistična tolpa, ki so jo vodili prosluli krvnik Collotti in esesovci, napadla bunker pri Petarosu sre-

di Boršta. V neenakem boju so padli partizani Dušan Munih-Vojko, Ivan Gerzetič-Zitimir in Stanko Gruden-Strela. Domačina Danila Petarosa, ki je spal na domačem seniku, so težko ranjenega odpeljali v koroške zapore, od tam pa v zloglasno Rižarno, kjer je končal svoje mlado življenje.

Ob 42. obletnici napada naci-fašistov na partizanski bunker in v počastitev padlih partizanov so v prosvetni dvorani v Borštu pripravili spominsko svečanost. Vsakoletne spominske svečanosti se je udeležilo veliko prebivalcev Boršta, sosednjih vasi in zaselkov; pripravila pa jo je sekcija VZPI – ANPI za Boršt in Zatrežec s sodelovanjem Prosvetnega društva Slovenec in učencev domače osnovne šole.

Jože Oblak

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

S seje predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije Redne naloge

Na torkovi (20. januarja) seji predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije so delegati obravnavali vrsto aktualnih nalog, v prvi vrsti pa načrt sprememb in dopolnitev Programskih ciljev in Statuta SZDLJ.

Osnovno izhodišče za letošnje delo tega najvišjega borčevskega organa v državi je 10. kongres ZZB NOVJ in trinajsti partijski kongres. Zato bo aktivnost zveznega odbora in njegovih teles usmerjena k odločnejšemu

odstranjevanju vzrokov za stojev v razvoju socialističnega samoupravljanja, so med drugim zapisali tudi v predlogu programa dela ZO ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov.

Ena najpomembnejših nalog, ki je letos pred ZZB NOVJ, je aktivnost borcev za dosledno uresničevanje dolgoročnega načrta ekonomske stabilizacije ter s tem v zvezi zavzemanje za znatno večje in uspešnejše vključevanje naše države v

mednarodno delitev dela (...ob večji produktivnosti, kakovosti, boljši organiziranosti...). Številne naloge idejno-politične narave pa jih čakajo nenazadnje tudi v zvezi z vprašanji ustavnih sprememb. Zato čaka borce in borčevske organizacije še intenzivnejše vključevanje v demokratične razprave pri reševanju posameznih konkretnih vprašanj iz kritične analize in javne razprave o njej. O teh nalogah ZO in predsedstva ZO ZZB NOVJ

ter več iz razprave na seji bomo pisali prihodnjic, tukaj pa še dodajmo, da so na seji poslušali tudi poročilo o preskrbi vojaških invalidov z ortopedskimi pripomočki, da so obravnavali proračun ZO ZZB NOV Jugoslavije za to leto, informacijo s sestanka o projektu Jugoslovani v fašističnih zaporih, ujetniških in koncentracijskih taboriščih in gibanjih odpora v drugih državah v drugi svetovni vojni.

V posebnem članku bomo v eni prihodnjih številčk podali pregled iz informacije o oskrbi vojaških invalidov z ortopedskimi pripomočki, ki jo je pripravil Zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov. **B. Ž. J.**

Spomin in razmišljanje ob pohodu v Dražgoše V snežnem metežu

Tokrat objavljamo razmišljanje Dušana Feldina ob dražgoškem pohodu s Pasje ravni. Morda bo tistim, ki iz leta v leto le poslušajo poročila o pohodih ter podobnih manifestacijah, ki ohranjajo živo partizansko izročilo, bolj jasno, kaj počno pohodniki, zakaj na pohode hodijo in kaj pravzaprav na teh poteh doživljajo. Tokratni pisec je prav gotovo eden tistih, ki lahko »iz prve roke« pove marsikaj zanimivega, saj je poleg drugih gorniških akcij in potov nenazadnje tudi že tridesetkratni udeleženec pohodov Po poteh partizanske Jelovice.

Kot pohodnik in udeleženec zaključne proslave sem vsako leto v Dražgošah. Na prvi prireditvi leta 1958 sem v pravem snežnem metežu s ledenim dežjem s svojo patruljo presmučal pot od vrha Dražgoške gore, prek Kališnika in Mošenjske planine in Lipniške planine (pod Partizanskim vrhom), Martinčka, Selške planine, Rovtarice (kjer je strelisce za vojaško puško), pa čez Raztovko, po Mrzli dolini in Rudenski grapi, dvajset kilometrov dolgo pot do Dražgoš. Vse do letos sem štel ta svoj prvi dražgoški pohod za najtežjega v vsem tem tridesetletnem udeleževanju. Preživljali

Dušan Feldin, po rodu iz Naklega, borec Kokrškega odreda in obveščevalca, je nam, Tevejevemu predvsem znan kot planinec in zagnan organizator skupinskih pohodov v hribe.

smo nadčloveške napore, da smo pot premagali v treh urah in tridesetih. Z našo patruljo je podobno težko prehodilo pot tudi vseh ostalih 52 ekip, od katerih jih 12 ni prišlo do končnega cilja – Dražgoš.

Tudi leta 1980 sem (na zadnjih smučarskih tekih posameznikov), v slabih vremenskih razmerah premagal 12 kilometrov smučin. Takrat je bil štart pri Bičkovi skali na Jelenščah s trikilometrskim vzponom na vrh Dražgoške gore. (Takrat sem zasedel dobro osmo mesto v svoji starostni skupini, zmagal pa je Janéz Pavčič iz Ljubljane).

Tudi pohod z naslovom

»Svobodna Jelovica« v letu 1975, ki se ga je udeležilo 70 pohodnikov, je bil izredno naporen in dolg (čez celo Jelovico). Tudi takrat je bil na poti globok sneg in spominjam se, da sem kot planinski vodnik skupaj z drugimi vodniki pripeljal pohodnike v Dražgoše uro zatem, ko je bila proslava že končana.

Leta so tekla in v vsem tem času sem le dvakrat izostal, ker sem imel izpite na šoli. Vedno sem trdil, in trdim še danes, da so Dražgoše nekaj enkratnega. Ta čar jim daje raznovrstnost prireditve in tekmovalnosti, ki privlači tako veliko število vsakoletnih udeležencev. Seveda pa se tudi število sodelujočih giblje v odvisnosti od vremena. Večkrat smo v teh letih imeli tudi sonce in kopno pot, brez snega.

Drugič spet je medlo, deževalo, doživeli smo tudi gosto meglo... in pogosto hud mraz, ki je rezal do kosti. Vendar smo se vedno znova vračali v Dražgoše! Doživljali smo vse večjo množičnost te prireditve, njeno prehajanje v manifestacijo, ki je postala že kar simbol spomina na NOB.

Letos sem se odločil, da spet preizkusim samega sebe na še eni zahtevni dražgoški prireditvi – pohodu od Pasje ravni do Dražgoš. Pot je bila dolga 40 kilometrov, bila je moja 28. udeležba, pri dvainšestdesetih. Nočni pohod!

Ni mi žal! Kljub prestane mu naporu sem zadovoljen in prijetno presenečen nad celotnim potekom pohoda.

Vtisi s poti

V soboto, 5. januarja, je že ob 6. uri zjutraj na Gorenj-

skem in po vsej Sloveniji začelo snežiti. Do dvajsete ure zvečer ga je nanoslo že prek 30 in celo 40 centimetrov. Sin me je s še enim tovarišem odpeljal do Visokega v Poljanski dolini. Podatki o snegu me niso mogli zadržati doma, kajti, če sem se za pohod odločil, sem ga hotel tudi opraviti...

Lokalna cesta proti Pasji ravni že ni bila več prevozna brez ustrezne zimske opreme. Tako naju je čakala kar lepa pot po cesti do kmeta

nama in za nama so prihajali tudi drugi pohodniki (tudi iz smeri Črnega vrha nad Polhovim Gradcem). Bližala se je 23. ura. S sopotnikom sva bila že premočena, pa tudi ravno prav razgreta za pot.

V gostoljubni kmečki hiši so sedeli škofjeloški planinci s svojo značilno opremo, da smo vsi pohodniki lahko takoj videli, da bomo v dobrih rokah. Vsakdo, ki je na novo prišel, je bil deležen prijazne pozdravne besede, čas odhoda pa se je nezadržno bližal.

PRIZNANJE

udeležencu pohoda
PO POTI CANKARJEVEGA BATALJONA
ob 45-letnici dražgoške bitke

Dražgoše 11.1.1987

Domačin odbor
borcev Cankarjevega bataljona

Koširja na vzhodni strani Pasje ravni, saj je bil tam predviden štart. Z Loga gor je 600 m višinske razlike. Cesta čez Kovski vrh je bila dobro splužena, (za kar so poskrbeli organizatorji, planinsko društvo iz Škofje Loke). V močnem sneženju sva, oprtana s kar zajetnima nahrbtnikoma, spešila proti začetni postaji. Mimo že močno zasneženega spomenika borcem Cankarjevega bataljona pri Skoblu na Bukovem vrhu sva jo rezala in po skoraj dveh urah pospešene hoje prišla do Koširja. Pred

Ravno sem si preoblačil premočena oblačila, ko me je ogovoril član GRS, češ da se pozna, saj da sva sosedata v kranjskem naselju Zlato polje. Predstavil se mi je za Peternelja. Na pohodu mi je kasneje še povedal, da sicer dela in stanuje v Kranju, je pa že vrsto let član GRS PD Škofja Loka. Ob sebi je imel še tri pripravnike za člana GRS (gorske reševalne službe), mlade, novim nalogam gorskih reševalcev že kar vajene fante. O njih bom kasneje povedal še kaj več.

(se bo nadaljevalo)

Zgodovinske ure

Ena temeljnih nalog borčevske organizacije je, da razvija, ohranja in prenaša izročila NOB in ljudske revolucije na mlade generacije. Predsedstvo OOZZB NOV Novo mesto neguje to obliko povezovanja z mladimi in lahko trdimo, da so bili na tem področju doseženi zelo lepi uspehi. Zavedati se moramo namreč, da lahko živa beseda obrodi še bogatejše sadove kot marsikatera dobro napisana knjiga.

Že vrsto let člani predsedstva, komisij, skupnosti borcev domicilnih enot in drugi borci sodelujejo pri zgodovinskih urah in drugih prireditvah, ki jih organizirajo šole. Največ sodelovanja je z osnovnimi šolami Grm, Katja Rupena, Bršljin in Milke Šobar-Nataše v Novem mestu, od zunanjih pa še z OŠ Škocjan in Šmarjeta. Druge šole v občini se povezujejo z organizacijami ZB na svojem območju, po potrebi pa tudi neposredno s predsedstvom.

Lahko torej trdimo, da je ta način povezovanja izredno uspešen, seveda pa bo treba iskati nove metode in oblike, da bodo srečanja še bolj prisrčna kot doslej, v zadovoljstvo učencev in borcev.

V letu 1986 je komisija za nekdanje politične zapornike, internirance, vojne ujetnike in izseljence ponudila vsem OŠ v občini, da bi učence seznanili tudi s tem, manj znanim področjem naše težke preteklosti. Prvi sta se odzvali OŠ Grm in Milke Šobar-Nataše. Srečanje z učenci so se v okviru zgodovinskih ur udeležili nekdanji interniranci italijanskih in nemških koncentracijskih taborišč. Učencem so nazorno predstavili posamezna taborišča, trpljenje naših ljudi, njihov boj za preživetje, izredno tovarištvo, ki je v nečloveških razmerah ohranjalo voljo do življenja, jim budilo upanje, da bo nekoč lepše... Najbolj zavzeto pa so učenci spremljali pripovedovanje o življenju v taboriščih, tako da je bila ura, namenjena zgodovini, veliko prekratka; prepričani pa smo, da se bo še nadaljevala...

Morda nas je že prevzelo prepričanje, da se ne da nič več povedati, da mladih to ne zanima. Toda vsa srečanja so dokaz za to, da so mlade generacije izredno dojemljive, pripravljene sodelovati, potrebno se jim je le približati in jim zbuditi zanimanje. Morali bi se truditi, da bi tako prodrl tudi v šole usmerjenega izobraževanja.

Oblike domovinske vzgoje pa se kažejo tudi na pohodih mladih do znanih pomnikov NOB in ljudske revolucije, ki jih je v občini Novo mesto zelo veliko. Končno pa se moramo zavedati, da je dolžnost vseh nas, da ta izročila ohranjamo in jih v sprejemljivi obliki prenašamo na nove rodove. Le tako naša revolucionarna preteklost ne bo nikoli pozabljena...

Matevž Franko

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Lendava – Vrsta nalog za letošnje leto

V programu varstva, urejanja in vzdrževanja grobov borcev, internirancev in drugih žrtev sovražniškega nasilja iz druge svetovne vojne, spomenikov, spominskih plošč in drugih objektov iz NOB in revolucionarnega gibanja v občini Lendava za leto 1986, so ostale neizpeljane še nekatere naloge, ki jih prenašajo v leto 1987. V Nedelici, v domačiji Štefana Kovača-Marka, so pripravili, oziroma zaščitili pohištvo, redno so vzdrževali notranje prostore in okolico. Vrsta nalog je bila opravljena v sodelovanju s tovarno Planika iz Turnišča. Za popravilo Copekovega mlina, za obnovo njegove zunanosti, je Zavod za spomeniško varstvo Maribor pripravil načrte obnove. V ta namen so v letu 1986 nabavili 30 m³ hlodovine in jo dali obdelati. Pri krajevni konferenci SZDL Polana je bila imenovana skupina, ki je zbiralala denar in dokumentacijo za obnovo.

V idiličnih strehovskih gorah stoji Trajberjeva klet, kjer je bila od 18. do 21. decembra 1944. konferenca privržencev in bodočih aktivistov NOB. Zidnica je pomemben spomenik NOB, hkrati pa tudi etnografski spomenik in je bila ohranjena vse do poletja v letu 1986. Takrat je namreč v zidnico, (ki je bila krita s slamo), udarila strela. Pogorela je in lastnik je namesto nje postavil samo klet tako, da je objekt izgubil prvotno obliko. Po mnenju Zavoda za spomeniško varstvo Maribor je zidnica razvrščena do te mere, da je lahko tam ostala le soba s spomeniškim pomenom. Torej tam ni več zgodovinskega in etnološkega spomenika, ampak le spominsko obeležje NOB. Pohvaliti velja OO ZZB NOV Lendava, ki je v letu 1986 položil vence na 25 grobov padlih borcev, talcev in žrtev fašističnega nasilja na območju lendavske občine; dvakrat letno pa so tudi obiskali spomenik umrlih internirancev v taborišču Sarvar na Madžarskem. Osnovne organizacije ZSMS so skupaj z Občinsko konferenco ZSMS Lendava prevzele skrb nad spominskimi obeležji, oziroma spominskimi ploščami padlim žrtvam fašističnega nasilja na območju občine Lendave. Ugotavljali so, da se je odnos do kulture zgodovinskih obeležij in spomenikov izboljšal. Ob tem je potrebno pohvaliti učence osnovnih šol, ki so s svojim delom pokazali veliko zavzetosti. V seznam grobov borcev NOV, spomenikov in spominskih objektov in obeležij iz NOB, se vnese spominska plošča padlim žrtvam fašističnega nasilja v Petišovcih. Patronat nad obeležjem je prevzela Osnovna organizacija ZSMS Petišovci. V programu je predvidena obnova spomenika Martina Kolenka na pokopališču v Dolnji Bistrici. Letos bodo še naprej vzdrževali hišo Štefana Kovača v Nedelici, zidnico Miška Kranjca v lendavskih gorah bodo vso prekrili s slamnato streho, ob tem pa še pobelili in namazali zunanje stene z ilovico. Copekov mlin v Mali Polani, ki ga je načel zob časa, bodo uredili (vsaj zunanost) v celoti. Čaka še obnova domačije Miška Kranjca – Muzej naprednega tiska v Veliki Polani – in postavitev razstave. **Jože Zerdin**

DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

kraški zidar

splošno gradbeno podjetje n.sol.o.
Sežana, Partizanska ulica št. 28
tel. 73 371, telex 34 287 YU KRAZID

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB

Sežana, telefon 73 371

lesonit

Slovenijales Lesonit

lesno kemična industrija, n. sol. o.

66250 Ilirska Bistrica, Jugoslavija
Nikole Tesle 11, pob. 49 telefon: 067 n. c. 81-241
telegram: Lesonit Ilirska Bistrica telex: 34 125 YU Lesonit

Ob rob prireditvam v Dražgošah

Brez zanesenjakov ne gre

Priprava tako velike spominsko športno rekreacijske prireditve, kot je prireditev Po stezah partizanske Jelovice, zahteva veliko dela, naporov in vztrajnosti, predvsem pa veliko ljudi, ki so pripravljeni delati. Takšnih v organizacijskem odboru te prireditve ne manjka, saj jih je nekaj, ki že tri desetletja predano opravljajo svoje delo. Eden izmed njih je tudi Srečko Paul iz Kroke.

»Od samega začetka vseh prireditev sem v organizacijskih odborih. Leta 1958, ko smo pripravili ponazoritveni napad na Dražgoše, sem sodeloval kot udeleženec. Kasneje smo v Kroki prirejali smučarske skoke in sankarske tekme in od takrat sem vedno sodeloval pri organizaciji prireditev. Do leta 1980 pa sem bil član tudi osrednjega organizacijskega odbora Po stezah partizanske Jelovice. Najprej je bil ta odbor v Kranju, leta 1972 pa se je odbor preselil v Škofjo Loko,« je začel svojo pripoved Srečko Paul.

Od samega začetka pa sodeluje Srečko Paul pri pripravi tekmovanja patrolj zveze rezervnih vojaških starešin in zveze socialistične mladine, ki poteka z imenom Po poti heroja Kebeta. Orga-

nizatorja tega tekmovanja sta sicer republiški konferenci ZRVS in ZSM, izvajalca pa občinski konferenci ZRVS in ZSM, a brez pomoči zagnanih članov športnega društva Plamen iz Kroke in strelske družine Stane Zagar iz Podnarta ne bi šlo.

»To tekmovanje je imelo različne oblike. Starte smo prenašali na različne kraje. Za primer naj povem, da smo pred leti imeli isti start v Kroki za patrolje ZRVS in ZSM ter patrolje JLA, TO in nekatere druge, kasneje smo začeli tekmovanje patrolj JLA in TO na Prtovcu, ko so začele sodelovati tudi ženske, so te štartale v Novakih. Cilj pa je bil vedno v Dražgošah – v bližini spomenika ali pri osnovni šoli,« pravi tovariš Paul.

Največja nagrada za vsake-

ga organizatorja je množična udeležba tekmovalcev. Letos ta ni bila najboljša. »Po mojem mnenju,« je dejal Srečko Paul, »v zadnjih letih udeležba nazaduje. To kažejo podatki o sodelujočih ekipah. Tako smo imeli pred leti tudi šestinštirideset ekip, letos pa jih je bilo samo štiriindvajset. Neodgovorno se mi zdi, da ljudje, ki na občinskih konferencah ZRVS od-

Srečko Paul, vodja tekmovanja patrolj ZRVS in ZSM, ki z imenom Po poti heroja Kebeta poteka v okviru prireditve Po stezah partizanske Jelovice.

govarjajo za to dejavnost, ne opravijo svojega dela tako, kot bi ga morali.«

Ekipa, ki pripravlja tekmovanje iz Kroke v Dražgoše, mora opraviti (in to dobro) svoje delo – če je pet ekip, ali pa če jih je petdeset. Verjemite, da je organizatorjem ljubše, da jih je petdeset. Vse občinske konference ZRVS in ZSM, ki letos niso imele svojih ekip, bi se v prihodnje morale potruditi in ekipo poslati v Kroko.

Ko smo Srečka Paula vprašali, ali se organizatorska skupina, ki šteje šestinštrideset članov, kaj posebej pripravlja na tekmovanje, je dejal: »V glavnem smo v odboru ljudje, ki že več let sodelujemo pri organizaciji. Vsak od nas ima svojo nalogo in ve, kaj mora narediti, zato posebnih priprav, razen sestanka ali dveh, ne potrebujemo. Kot ste se lahko sami prepričali, je organizacija dobra in tekmovanje poteka brez problemov. Po končanem tekmovanju pa se čez dva ali tri dni dobimo in analiziramo potek tekmovanja. Če so bile kakšne težave, jih zabeležimo in skušamo narediti vse, da se ne bi na prihodnjem tekmovanju ponovile.«

Pri takšni organizaciji so seveda tudi težave, ki pa so

Letošnje tekmovanje ekip ZRVS in ZSM je motil sneg. Tako pa je bilo nekaj trenutkov pred štartom ene izmed patrolj, ki je morala v najkrajšem času premagati devet kilometrov med Kroki in Dražgošami, višinska razlika pa je dobrih štiristo metrov.

takšne, da se jih da premagati. Ne preveč rad se Srečko Paul spominja dogodka pred dvema letoma, ko so napačno seštelili točke in je zmagovalni pokal dobila ekipa, ki je bila dejansko šele deveta. Srečko Paul je napako opazil že naslednji dan in v dveh ali treh dneh je bilo že urejeno. Zmagovalec je bil tisti, ki je bil v resnici prvi.

Člani organizacijskega odbora pa za pripravo teh prireditev pri Športnem društvu Plamen iz Kroke ne dobijo nobenega plačila. Društvo sicer izstavi račun, toda ves denar ostane v klubski blagajni. Namenjen je za razvoj

športa in širitev dejavnosti društva. Kljub temu so ljudje pripravljeni delati in tudi veliko naredijo. Da pa bi se jim za njihovo delo malo oddolžili, so si letos s pomočjo kluba po nižjih cenah kupili vetrovke. Tako si že na prvi pogled vedel, kdo sodi k organizatorju. Srečko Paul poudarja, da je bil pred leti to edini denar, ki ga je dobilo Športno društvo Plamen. Povejmo še, da ta odbor sodeluje tudi pri organizaciji drugih tekmovanj, saj so opremljeni z merilnimi urami in drugimi potrebnimi tehničnimi sredstvi.

B. K.

Tečaji in predavanja

V radovljiški občini potekajo te dni živahne dejavnosti na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozastite. O dveh poročah naš sodelavec Jošt Rolc.

Delavska univerza Radovljica je v sodelovanju s sekretariatom za ljudsko obrambo občinske skupščine Radovljica, 13. januarja pričela z organizacijo dnevnega kroga tečajev enot za prvo veterinarsko pomoč v okviru programa usposabljanja civilne zaštite. Tečaj, ki se je začel 13. januarja za enote oz. njihove pripadnike z območja Bleda v Gostinski šoli na Bledu, 14. januarja pa za območje Bohinja v Srednji vasi v tamkajšnji podružnični osnovni šoli, je vsebinsko razdeljen na devet tem, vključno s sklepnim pogovorom in preizkusom znanja. Časovno obsega 53 šolskih ur in je obvezen za vse pripadnike teh enot. Pričakujejo, da bo udeležba tokrat prav tako dobra kot na decembrskih tečajih.

Poveljstvo garnizije Radovljica in Delavska univerza Radovljica sta v jesensko-zimskem času oblikovali program predavanj za vojake iz radovljiške vojašnice heroja Antona Dežmana-Tončka. Program vsebuje pretežno informativno-poljubna področja, predvsem predavanja o preteklosti občine, o NOB na Gorenjskem, družbeno gospodarskem in političnem stanju in razvoju občine ter teme o aktualnih vprašanjih mednarodne družbene in gospodarske politike. S predavanji so začeli že lanskega oktobra in bodo nadaljevali do maja. Odziv in zanimanje vojakov in starešin je zelo velik, kar gre pripisati tudi dobremu izboru tematike in ustrezno usposobljenemu predavateljskemu aktivu pri Delavski univerzi Radovljica.

Najboljši rezervni vojaški starešine iz Cerknice

Predsedstvo občinske konference ZRVS novogoriške občine je bilo pred nedavnim organizator enaindvajsetega vsakoletnega športnega medobčinskega srečanja ZRVS, vojaških vojnih invalidov in starešin JLA. Srečanja so se udeležile ekipe iz vseh primorskih občin, razen sežanske, in ekipe garnizije Jugoslovanske ljudske armade iz Ajševice in Postojne. Vseh tekmovalcev je bilo nekaj več kot 200.

Pomerili so se v streljanju z

zračno puško, kjer so bili najboljši strelci ekipe ZRVS iz Cerknice. Nič manj pa niso zastajali starešine iz novogoriške občine. Tekmovanje v šahu je bilo hitropotezno, saj je vsaka partija trajala le po deset minut. Vsaka ekipa je štela po štiri tekmovalce in se je pomerila z vsako ekipo enkrat – vsak z vsakim. Najbolj so se izkazali šahisti OK ZRVS iz Postojne, takoj za njimi pa so bili tekmovalci iz ZRVS Ajdovščina.

V kegljanju na novogoriškem kegljišču so se na prvo mesto uvrstili člani športnega društva Invalid iz Nove Gorice, ki so podrli največ kegljev.

V končni razvrstitvi tekmovalnih ekip so v vseh treh disciplinah največ točk zbrali rezervne starešine iz cerkniške občine, le eno več od ekipe ZRVS novogoriške občine in le dve točki od ekipe ZRVS Ajdovščina, ki se je uvrstila na tretje mesto.

Tekmovanje je vodil Viljem

Zorzenone, predsednik predsedstva OK ZRVS Nova Gorica, s tremi komisijami in sodniki, udeležili pa so se ga tudi predsednik medobčinskega sveta SZDL severnoprimske regije, predsednik OK ZSMS Nova Gorica Borut Bašin, član predsedstva RK ZRVS Slovenije Marino Bastjančič in drugi predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Gosti občinskega predsedstva ZRVS Nova Gorica so bili tudi predstavniki občinskih konferenc sodelujočih občin, ki so sklenili, da bo dvaindvajseto tovrstno tekmovanje v Piranu. M. G.

Večjo veljavo SLO in DS

V občini Lendava bodo tudi letos namenili veliko pozornosti procesom podružbljanja in krepitve SLO in DS s posebnim poudarkom na obrambnih pripravah gospodarstva in družbenih dejavnosti; nadaljevali bodo tudi z mobilizacijskimi pripravami vseh struktur in z izpopolnjevanjem in uresničevanjem sistema obrambnega in samozastitnega usposabljanja. Posebno pozornost bodo namenili dograjevanju sistema za opazovanje in obveščanje ter najnujnejšemu opremljanju sestavi splošne ljudske obrambe in družbene samozastite. S 1. januarjem 1987 je v Pomurju začel neprekinjeno delovati občinsko-pokrajinski center za obveščanje. Pri razvoju TO bodo poseben poudarek namenili vzgoji in usposabljanju starešin, poveljstev in enot TO občine ter opremljanju s sredstvi za protiklopni boj in sredstvi

zvez. Nadaljevali bodo z aktivnostmi za pridobivanje mladih za vojaške in obrambne poklice, za usposabljanje mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja in za načrtno in organizirano gradnjo zaklonišč osnovne zaštite, predvsem dvonamenskih ter družinskih zaklonišč dopolnilne zaštite.

Jože Žerdin

Popravek

V prejšnji številki, ki je izšla 15. januarja, je prišlo do neljube napake. Pri članku **Spoštovana in upoštevana organizacija** sta bila zamenjana podpisa pod fotografijama naših sogovornikov. **Milošu Bregarju** in **Petru Pečniku** ter bralcem se za napako opravičujemo.

Kaj izdelujejo druge vojaške industrije?

Morski orel – uničevalec podvodnih min

V mednarodnih odnosih je vedno bolj živ pojem oboroževalne tekme. Ko govorimo o tem, izraz uporabljamo predvsem za velesili in ob tem včasih nehote, še pogosteje pa hote ne omenjamo

oboroževanja drugih držav. Toda različne vrste oborožitve se kopičijo po najrazličnejših skladiščih, vojaške industrije pa tekmujejo med seboj, katera bo izdelala učinkovitejša orožja, orožje,

ki bo uničilo več ljudi, več objektov. V besedah temu vsi nasprotujemo, v resnici pa ravnamo drugače.

Vendar pa ni namen tega zapisa razmišljanje o dvoličnosti ljudi, ampak predstavi-

tev še enega orožja, ki pa ima precej obrambnih značilnosti. Gre za izdelek švedske družbe Suteć in se imenuje **morski orel**. To je izredno majhna podmornica, brez posadke in daljinsko vodenja, ki služi za identifikacijo, in če je potrebno, tudi za uničenje podvodnih min.

Morski orel naj bi bil na matični ladji, ki z akustičnimi napravami preiskuje morje in morsko dno ter išče podvodne mine. Odkrije neznano telo, spustijo v vodo morskega orla, ki z lastnim pogonom pride do neznane predmeta. S pomočjo televizijske kamere ga operater na matični ladji identificira in če ugotovi, da je sovražnikov, mu ukaže, naj poleg sovražnikov mine odloži eksplozivni naboj. Le-ta to naredi s teleskopsko roko, ki je dolga približno tri metre.

Nato se na povelje vrne k matični ladji, kjer ga dvignejo na krov in s pomočjo akustike aktivirajo eksplozivni naboj, ki uniči sovražnikovo mino.

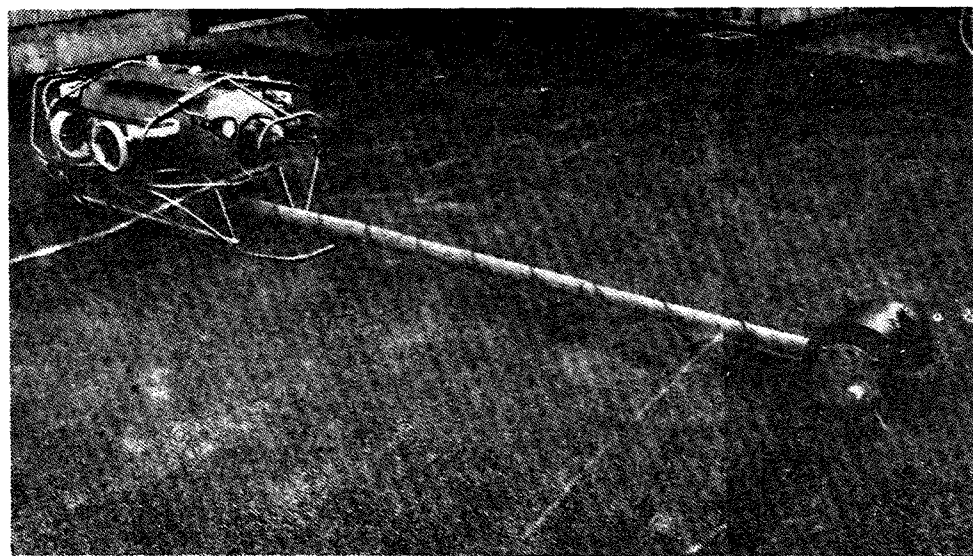
Ta švedski robot za uničevanje min je uporaben do globine šestdesetih metrov, izjemoma tudi do stodvain-

petdeset metrov globine. Po nekaterih podatkih pa naj bi bila njegova operativna globina do dvesto petdeset metrov.

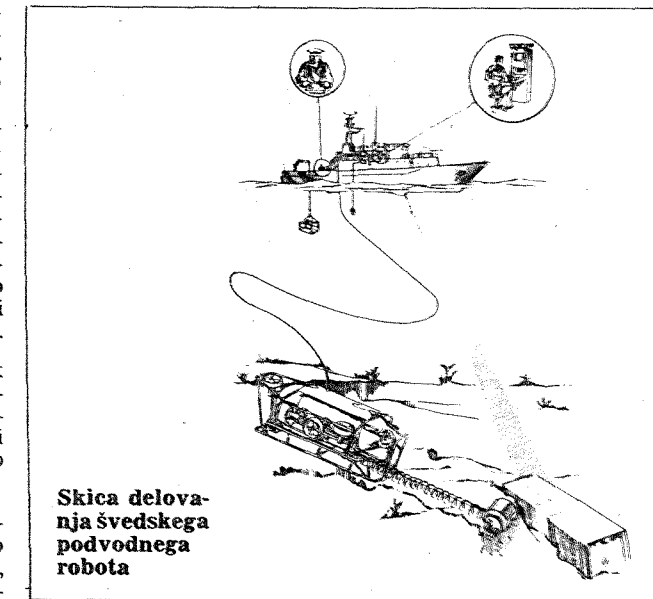
Še nekaj tehničnih podatkov: dolg je 144 cm, širok 76 cm, visok 58 cm, na kopnem tehta 99 kilogramov. V vodi se pomika s hitrostjo 2,5 vozla naprej, nazaj je največja hitrost 1,5 vozla, gor in dol

ter v stran pa se pomika s hitrostjo enega vozla. Kabel, s katerim je povezan z matično ladjo, je dolg približno tristo petinštrideset metrov. Poleg teleskopske roke in televizijske kamere pa je opremljen še z nekaterimi drugimi napravami, ki operaterju na matični ladji omogočajo lažje in učinkovitejše delo.

B. K.

Morski orel z iztegnjeno teleskopsko roko in eksplozivnim nabojem na koncu.

Skica delovanja švedskega podvodnega robota

Ivan Jan

Decembrska vstaja

(nadaljevanje)

Natanko istega dne, ko je Naričarjev Janez rešil svoje očeteta, se je drugod po Gorenjski odvijalo še več dogodkov vezanih na vstajo.

Tega dne, 10. decembra 1941, so namreč v ravninskem Šenčurju pod Krvavcem ustanovili tudi Kokrško četo. Sprva je bila le maloštevilna skupinica, a se je do konca decembra povečala na 24 borcev. Skupno s partijsko celico v Šenčurju sta jo ustanovila Lojze Kebe, član PK za Gorenjsko (ki je tja prišel v pomoč) in Stane Bečan, član okrožnega komiteja Kranj. Oba sta bila na prej opisanem sestanku v Bukovščici, Bečan pa je postal prvi komandir te čete.

Drugo uporno dejanje tega dne se je odvijalo čisto v zgornjem predelu Gorenjske, v Slamnikih nad Bohinjsko Belo, na obronkih Pokljuke. Za to je poskrbel skupina dvanajstih borcev, ki je bila pod vodstvom Staneta Bokala in Poldeta Stražišarja 1. decembra poslana v ta predel. Ko je po dveh dneh prišla na obrobje Pokljuke v Slamnike, v zaselek, ki je bil od vseh začetkov upora povezan s partizani, se je skupina šestih pod Stražišarjevim vodstvom 6. decembra ločila od Bokalove skupine in nadaljevala pot proti Jesenicam, oziroma pod Stol.

V že večkrat omenjeni skupini so bili: Stane Bokal (vodja prve skupine), Franc Benigar, Andrej Žvan, Alojz Knaflič, Franc Grlic in Stanko Kocjančič. Ti so ostali v Slamnikih.

Polde Stražišar (vodja jeniške skupine), Franc Potočnik, komandir in politkomisar 1. čete CB (zaradi česar so v CB postavili na njuni mesti Franca Benedičiča in Matijo Udvanca-Vajsa, ki je

bil tako kakor Potočnik tudi španski borec), Albin Žemva, Stanko Sekardi, Franc Konobelj in Ivan Vovk.

Bokalova skupina se je takoj lotila priprav na okrepjeno mobilizacijo in kasneje vstajo, pri čemer jim je predvsem v Bohinju pomagal tudi Stane Žagar mlajši. Le-ta je bil že v novembru poslan v ta predel, kjer je navezal stike z vodilnim bohinskim organizatorjem Tomažem Godcem, zveze z vodstvom vstaje pa je vzdrževal s pomočjo legalcev, ki so se največ prevažali z vlaki.

Do 10. decembra so ti organizatorji, ki jih je bilo res le peščica, uspeli s pomočjo zaupnikov pripraviti teren do te mere, da so že lahko načrtovali postopno mobilizacijo in vstajo, vendar datum tedaj še niso določali. Sporočilo o tem so pričakovali od vodstva za Gorenjsko, ki je prek javke v Stražišču potekala prek Javornika in Jesenic.

In na ta dan, 10. decembra 1941, je bil v Slamnikih pri kmetu Matevžu Volfu, po domače pri Blažu, sestanek borcev in aktivistov, na katerem so sestavili tudi vodstvo upora za gorjansko-bohinjski predel. Za komandanta je bil postavljen Stane Bokal, za politkomisarja Franc Benigar, za komandirja čet pa sta bila predvidena Andrej Žvan iz Gorij in Tomaž Godec iz Bohinjske Bistrice. V vodstvo pa so imenovali tudi zagnano aktivistko Ivano Mohorič iz gorjanske in Franca Rozmana iz blejske občine.

Ob tej priložnosti navajam tudi kosček svojih spomnov, kajti tudi sam sem bil eden izmed sodelavcev in udeležencev gorjansko-bohinjske vstaje. Zato naj tu povem, da sem bil tedaj v stikih s Stanetom Žagarjem,

Tomažem Godcem in Stanetom Bokalom posredno, z Marijo Mohorič, ki mi je tudi prenašala navodila, ter s Francem Rozmanom (doma na Rečici-Bled, kakor jaz) pa sem vzdrževal osebne stike. A o tem bo več napisanega v prej omenjeni knjigi, vendar naj dodam še, da smo tedaj delali in živeli v nekakšni napeto vzneseni negotovosti, kajti tudi zima je bila vse hušja.

Te uvodne besede so potrebne zaradi približevanja takratnih razmer in občutkov, kajti priprave na vstajo so potekale naglo, zaupniki pa so neprestano križarili med ljudmi, ki so kljub pripravljenosti ob vse hušji zimi, ki je sama po sebi ni ugodna za mobilizacijo, začetka nezaupljivo sprejemali te načrte.

A nas tu najbolj zdaj zanima še dogajanje 10. decembra v okolici Mohorja in Selške doline, kjer je bilo jedro tedanje partizanske moči, Cankarjev bataljon.

Po vse pogostejših akcijah Cankarjevega bataljona, ki je še vedno taboril na Mohorju, so okupatorjeve policijske in orožniške sile neprestano zasledovale partizane. To še posebno po 8. decembru, ko so borci Cankarjevega bataljona skupno z domačimi aktivisti zaradi nevarnosti, da Nemci ne bodo izganjali tudi prebivalcev Selške doline, že drugi požgali most v Praprotnem. Že naslednji dan so policisti odkrili sledi proti Mohorju in prišli skoraj do partizanskega taborišča. A partizani so jih odkrili in jih po kratkem spopadu pognali nazaj v dolino. Pri tem sta bila ranjena dva policista. O omenjenih dogodkih poročilo orožniškega komandanta da za 7. januar 1942 pravi:

»7. XII. (1941) ponoči so partizani (izjemoma je zapisano tako – op. I. J.) zažgali in razrušili leseni most, ki v bližini Praprotnega vodi čez Soro v Selce. V tej akciji so prežgali tudi več brzogajnih drogov.«

In dalje:

»9. XII. (1941) sta bila v boju z banditi (tu so spet, kakor običajno, partizani označeni z banditi – op. I. J.) v gozdni pokrajini severno od vasi Knape (gorski predel Selške Sore) ranjena dva stražmojstra zaščitne policije.«

Ta dogodek je še pospešil premik bataljona v Poljansko dolino. Ker je bilo zdaj očitno, da bodo policisti še naprej zalezovali bataljon, je le-ta še tega dne 9. decembra popoldne odšel z Mohorja in se ponoči prek Selške usmeril proti Poljanski dolini. V ta namen je bil iz Poljanske doline poslan izkušen prvoborec in domačin Anton Nartnik, kajti v Cankarjevem bataljonu tedaj še ni bilo nikogar, ki bi poznal te kraje. V bataljonu je bilo približno 70 borcev. Točnega števila ni bilo mogoče dognati, kajti 1. decembra je iz njega odšlo tistih 12 borcev proti Bohinju, prišlo pa je nekaj novih, nekaj teh pa se je med potjo po spopadu v Selški dolini porazgubilo.

Bataljon je 10. decembra zjutraj dosegel Stirpnik, naselje, ki je le malo pod Rovtom na višini 635 do 740 metrov nadmorske višine. A ker so že dopoldne v dolini pod seboj opazili kolono zasledujočih policistov, so se že tam pripravili na obrambo. Vendar jih policisti tega dne niso dosegli. Bataljonu pa tudi ni ustrezalo, da bi se med potjo zadrževal s spopadanjem, kajti mudilo se mu je v Poljansko dolino. Zato se je ra-je premaknil v višje ležeči Rovt, ki leži kakih 200 metrov nad Stirpnikom v višini blegoške vojaške ceste. To je bilo tudi nujno, kajti policisti so vztrajno sledili bataljonu. O tem pričajo okupatorjeva poročila.

Pozno popoldne je bataljon prizgail od kmeta Debelaka, do najvišje ležeče kmetije v Rovtu. Njena poslopja so velika in stoje tik pod cesto na Blegoš. Tu so hoteli prenočiti, se osušiti in odpo-

čiti, nato pa bi nadaljevali pot v Poljansko dolino.

Tako je bataljon dosegel kraj, ki je naslednji dan postal zgodovinsko prizorišče bliskovitih dogodkov.

★

Preveč bi bilo opisovati vse, kar bi ob tem morali, omeniti pa je vendarle treba, da so borci pri Debalaku noč preživel v miru, zjutraj pa je mesar pobil tudi težkega vola, ki so ga prignali s seboj. Že več dni so se slabo hranili, zato je volovsko meso s toplo juho zelo okrepilo fan- te. Vse je že kazalo, da bo dan miren, kajti Nemci so radi napadali že zjutraj, ko je stražar okoli desetih sporočil, da je opazil premikajočo se kolono, ki se od Zaprevala bliža Rovtu. Poveljstvo, in sicer komandant Gregorčič in komandir Jaka Bernard, ki je bil tudi član štaba, se je takoj po oceni razmer odločilo za zasedo. Borci, ki so zaradi negotovega ozračja spali kar obuti in oblečeni, so bili v nekaj minutah pripravljeni na spopad.

A kraj njihove zasede nad cesto blizu Debelaka ni bil za boj nič kaj ugoden. Zato so računali na presenečenje in ostro obstreljevanje s kratke razdalje.

Kolona policistov, oblečenih v njihove običajne zelene uniforme, pa se je počasi in pravilno vojaško približevala partizanski zasedi. To je pomenilo, da so hodili drug za drugim z ustrezno razdaljo, nekaj naprej pomaknjena pa se je že s pripravljenim orožjem v rokah pomikala predhodnica. Se pravi, da so računali na bližino partizanov. Poleg tega so s seboj vodili tudi dva psa, velika ovčjaka, očitno dresirana. To ni bilo brez pomena.

Spet bi bilo preveč opisovanja, če bi hotel prikazati, kako se je vse to odvijalo. Pripomniti pa je vendarle treba, da kraj zasede ni nudil dobrega kritja, tudi ne možnosti za manevriranje. Odločeno je bilo, da bodo s hitrim napadom skušali potolči kar

največ teh policistov, potem pa bi se umaknili. Tudi na kako žrtev na lastni strani so bili pripravljeni, zato je komandant Gregorčič tik za položaj postavil tudi medicina Janeza Konška, da bi ranjenim nudil takojšno pomoč.

Med tem se je policijska kolona previdno in v razmakih približevala Debelakovi kmetiji in zasedi. Partizani so zaradi tega že ugotavljali, da kakšnega posebnega presenečenja ne bo, kajti vedeli so že, da so policisti izurjeni vojaki. Že trdi od mraza so partizani vse bolj dvomili v dober uspeh, kajti predhodnica je na cesti in okoli nje že opazila neke sledove, ki so jih borci prej sicer zabrisali, vendar niso mogli vseh. Policisti so bili vse bliže zasedi. Tam so borci že računali, da se bo bojni ples odvijal malce drugače in zanje neugodno. Tedaj se je zgodilo nekaj navidez nepomembnega, toda tokrat zelo odločilnega.

Iz smeri partizanske zasede je naenkrat priskakal splašen zajec. Nato je skočil na cesto in se tako znašel med presenečenimi policisti in njihovima psoma.

Pasji nagon tega pogleda ni zdržal. Iztrgala sta se iz rok njunih vodnikov in se silovito pognala za zajcem.

Medtem pa so policisti pozabili na varnost in se od zadaj proti prednjim začeli zbirati v gručo. Saj tam, kjer skačejo zajci, vendar ne more biti kakih banditov... spremljanje tega lova jim je prišlo kot napredvidena zabava.

Ko je bil lov za zajcem najbolj razigran in so bili policisti zaradi tega na cesti zgneteni na kratki razdalji, je nanje začela streljati partizanska zaseda. Presenečenje! Natanko ob 10.45! Večina policistov je popadala že pod prvimi streli, nekaj pa jih je takoj leglo v najbližja kritja ali skočilo pod cesto, in od tam so v naslednjih trenutkih že streljali nazaj.

(se bo nadaljevalo)

Moji spomini na tretje miniranje Štampetovega mostu

Borci 7. korpusa, ki smo po odhodu 14. divizije na Stajersko ostali na Dolenjskem in Notranjskem, smo dobro vedeli – tega pa se je prav tako dobro zavedal tudi štab 7. korpusa – kakšni strateški pomen je takrat imela železniška proga Ljubljana–Trst. Sovražnik je hotel vzdrževati neoviran promet za dobre, redne in pravočasne premike svojih vojaških enot. Sovražnikova prizadevanja, da bi držal v svojih rokah prometne žile, ter vsakodnevni ostri boji na prometnih komunikacijah so dovolj zgovoren dokaz, kako pomembne so bile za sovrážnika te komunikacije. Po svoji strateški pomembnosti prav nič ne zaostaja železniška proga Ljubljana–Trst. Na tej progi je bil znani Štampetov most, ki ga je okupator zavaroval z dobro utrjenimi bunkerji ter močnimi vojaškimi posadkami.

Kljub temu so enote 7. korpusa v letih 1941–1945 most trikrat porušile, in sicer: 14. oktobra 1943 (14. divizija), 12. junija 1944 (15. divizija) ter 26. septembra 1944 (18. divizija).

Svoje spomine bi omejil na napad, ki so ga 26. sep-

tembra 1944. izvedli mladinci bataljona 10. »ljublanske« in 9. brigade iz sestava 18. divizije. Drugi bataljoni obeh brigad so bili zadolženi za demonstrativni napad na sosednje sovrážnikove postojanke med Vrhniko in Logatcem.

Med enotami, ki so minirale most, je bil tudi naš jurišni bataljon. Upravičeno ga lahko imenujem »slavni bataljon«. Tako priznanje mu je izrekel tudi naš pogumni komisar Šturm ob odkritju spomenika v Polomu. Nemci so imenovali naš bataljon Speziale-batalion. Ustanovljen je bil v avgustu 1944, vendar so mnenja o tem različna: Nekateri trdijo, da je bil ustanovljen prej, drugi, da se je to zgodilo kasneje. V tem bataljonu sem bil od ustanovitve do njegovega razformiranja v letu 1945. V njegovem sestavu so bili prostovoljci, iz vseh treh brigad ter iz minerskega voda 18. divizije. Bili so sami prekaljeni borci. V februarju ali marcu 1945 so se nam v Uršnih selih pridružili še borci iz prekomorskih brigad. Bili so zelo izkušeni. Vsi, brez izjeme, smo bili mladinci, stari od 15 do 22 let. Vsi

smo bili skojevci – organizirani, komandni kader pa je bil vključen v KP. Kljub pomanjkanju hrane, ki je takrat prizadela Suho krajino, je bila naša morala zelo visoka.

Če me spomin ne vara, smo se pred napadom na Štampetov most večinoma zadrževali pri štabu 18. divizije ali v njegovi bližini. Na hitro in bliskovito akcijo smo bili vselej pripravljeni. Vsi borci jurišnega bataljona smo bili dobro oboroženi z lahkim pehotnim orožjem: z ruskimi, italijanskimi, nemškimi, angleškimi brzostrelkami, a brez težkih nahrbtnikov. Osebnost sem imel smolo. Ker so me poslali v Rusijo na vojno akademijo, sem moral oddati rusko brzostrelko. Toda zamudil sem transport in se vrnil v bataljon: za kazen pa sem dobil samo puško.

Pred napadom na Štampetov most smo se zadrževali v vasi Otave na Notranjskem in v bližnji okolici. Tu je bila izhodiščna točka za napad. Na pohod smo šli v noči med 25. in 26. septembrom 1944. Deževalo je in bilo je že mrzlo. Zaviti smo bili v šotorska krila. Ker pa so nas krila

ovirala, smo jih sneli in si jih ogrnili prek ramen, da smo lahko hitreje napredovali.

Na sam dan napada – 26. septembra – se je vreme izboljšalo. Prek Sneznika je posijalo sonce. Ne vem natanko, koliko je bila ura, ko se je naš bataljon približal Štampetovemu mostu – v največji tišini s pripravljenimi brzostrelkami in strojnicami ter z bombami za pasom. Žal pa nas je sovražnik odkril. Naleteli smo na zunanjo sovražnikovo posadko. Napad se je tako pričel uro prej, kot je bilo določeno. Neposredni napad na most naj bi izvedla naš jurišni bataljon in bataljon 9. brigade. Ko smo prebili zunanjo sovražnikovo obrambo, smo v bunkerjih domobrancev in tolovcev na mizah našli žganje in hrano, ki je ubežniki niso utegnili vzeti s seboj. Prišli smo takorekoč na pravo pojedinjo. Žal pa nismo imeli časa, da bi si potestili lakoto. »Juriš!« je zavpil komandant našega bataljona, »Juriš na most!« Planili smo, kar so nas nesele noge in sicer kar po cesti, ki je peljala pod most. Med jurišem smo žgali po umikajočih se zelenih in

modrih jopičih. Kot smo v naskoku razbili zasedo, smo zavzeli tudi bunkerje in sam most. Ker je zaradi miniranja moral ostati most v naših rokah, smo bili izpostavljeni močnemu ognju sovražnikovega pehotnega orožja ter izstrelkov protiletalskih topov; z njimi nas je sovražnik obstreljeval z Vrhnike, Logatca in bližnjih postojank.

Naše vrste so se začele redčiti. Imeli smo že nekaj ranjenih in pet mrtvih. Miniranje mostu se je zavleklo, kajti minerci na predčasni napad niso bili pripravljeni. Most so zaminirali pod težkimi pogoji, saj jih je sovražnik iz bližnje Vrhnike neprenehoma obstreljeval. Spominjam se, da je ena izmed sovražnikovih granat zadela tovor eksploziva pod mostom: poleg eksploziva je zgorelo tudi nekaj naših mul. Neposredno pred eksplozijo smo zagledali protiletalski top. Ležal je v jarku. Zgrabili smo ga in ga na rokah prenesli čez okope na cesto, na varno. Kaj se je pozneje zgodilo z njim, ne vem. Vem le, da smo ga oddali neki partizanski enoti.

Strahovita eksplozija je naznanila, da sta se podrla dva podpornika in oboka: kakih 30 metrov mostišča.

Porušenih je bilo več bunkerjev, pa skladišče vojne- ga materiala in barake.

Po končani akciji smo se razvrstili v kolono in odšli proti Sv. Vidu na Notranjskem. Spotoma so nas obletavale domobranske oziroma Rupnikove štorke in v trosile revijo Domobranec. Pod večer so nam obveščevalci sporočili, da se proti enotam 18. divizije iz vseh strani približuje sovražnikova kolona.

Napad sovražnikovih enot je bil osredotočen na štab 18. divizije. Šlo je za povračilo za naš veliki uspeh ob napadu na Štampetov most. Ta sovražnikov napad pri Sv. Vidu je uspel: razbit je bil 3. bataljon 10. ljubljanske brigade. Veliko partizanov je padlo, še več jih je bilo ranjenih.

★ ★ ★

Zapisal sem nekaj več o jurišnem bataljonu, saj je bilo odslej o njem le malo besed. Pisci omenjajo 18. divizijo ter 8., 9. in 10. brigado, jurišni bataljon sam pa ostaja vse prepogosto anonimen, nemara tudi zato, ker so njegovi borci – jurišniki vse premalo krat zastavili pero in opisali akcije svojega bataljona.

Jože Jenič

Zakaj je Jože Noč skočil skozi okno jeseniškega gestapa?

Ob obletnici ustrelitve jeseniških mladincev

Januarja 1942. leta so po Gorenjski nalepili lepake z obvestilom, da so v Dragi pri Begunjah ustrelili 15 mladincev, »zaradi udeleževanja za komunistično stranko, udeležbe na prepovedanih shodih, kjer so bila sklenjena teroristična in sabotažna dejanja, zaradi izdelovanja in razširjanja prepovedanih letakov komunistične stranke ter zaradi podpiranja morilskih tolp...«

21. januarja dopoldne med deveto in deseto uro so bili v Dragi ustreljeni: 21-letni Stanko Balanč in 24-letni Stanko Lah iz Podmežaklje, 21-letni Viktor Gregorač, 28-letni Karel Kozjek, 21-letni Kurt Okrožnik, 20-letni Bogomil Ropret, 19-letni Stanko Rožič, 21-letna Zofija Traven, 21-letni Jože Zalokar in 18-letna Marija Zupan, vsi doma z Javornika. Od teh sta bila poročena Karel Kozjek in Zofija Traven. Vsi fantje so bili zaposleni v železnici.

Poleg teh je bil iz Kranja ustreljen instruktor SKOJ za Gorenjsko Tugomir Vidmar (ki je vodil več sestankov mladincev na Jesenicah), star 21 let; nadalje primorski emigrant iz Kneže v Baški grapi Rudolf Papež, star 33 let. Papež je bil funkcionar partije in OF v kranjskem okrožju, sestro pa je stanoval na Otočah. Nemški policisti so ga kot ilegalca ujeli na Zgornji Dobravi pri Kamni gorici.

Iz Kamnika sta bila ustreljena 26-letni občinski uslužbenec Ciril Benkovič in 29-letni Teodor Bombač, trgovec.

Na lepaku je zapisano ime tudi Mirka Dimca, delavca je-

seniške železarne, ki je bil do konca vojne v Dachauu, umrl pa je pred nekaj leti.

Jeseniški mladinci so opravljali le propagandne akcije, vojaških ne. Tajno so se shajali in se pogovarjali, kako bi škodovali okupatorju ter pomagali partizanom. Po zidovih so pisali parole, po cestah in po tovarnah pa so trosili letake.

Pred vojno je bil prvi december državni praznik, dan zedinjena Srbov, Hrvatov in Slovencev. V počastitev tega praznika so mladinci in mladinke z Javornika izobesili na Koroški Beli državno zastavo, jeseniški pa so se na predlog sekretarja SKOJ Staneta Balanča odločili za izredno drzno dejanje. Skojevci, prijatelji Stane Balanč, Stane Lah in Mirko Dimc so se ponoči vzbili na skalovje v pobočje Mežaklje. Ob enajstih ponoči je Balanč pol ure privezan na navadne vrvi visel nad prepadom in na steno narisal velik srp in kladivo. Za vrvi sta ga držala Dimc in Lah.

Zjutraj so Jeseničani strmeli v skalovje in se čudili junakom, ki so v takem mrazu na takem mestu narisali simbol komunizma. Ob tem junaštvu pa ne morem zamolčati resnice, da so gestapovci vse polovili brez težav. Tako sta dva gestapovca pred Balančovo hišo pripeljala uklenjenega Staneja Laha. Ker Balanča ni bilo doma, sta njegovi mami in sestri rekla, naj se takoj zglozi na gestapu, čim pride domov. Naj ga ne skrbi, le nekaj ga bodo vprašali in izpustili. V tem času je bil Balanč v gostilni. Ko se je vrnil domov in zvedel, da

ga išče gestapo, se je šel sam javit.

Jože Zalokar z Javornika je bil smučarski skakalec, ki je marca 1941. leta skakal na planiški velikanki. Ko so ga gestapovci iskali doma, je bil nekje na vasi in je to zvedel od vaščanov. Kljub temu je šel naravnost domov gestapovcem v roke.

Spomenik Talec v Begunjah

Od vseh je še največ junaštva pokazala 18-letna sekretarka javorniških mladincev in skojevcev (skojevki) Mimica (Marija) Zupan. Ko je 18. decembra 1941. leta šla na delo v trgovino, je zagledala gestapovski avto in v njem Jožeta Zalokarja. Avtomobilu se je ognila. V trgovini je začela streči stranke. Za njo je v trgovino vstopil gestapovec Zwick (Korošec; po vojni se je v zavzniškem ujetniškem taborišču na Koroškem sam ustrelil v

strahu, da ga bodo izročili Jugoslaviji) in vprašal, katera je Marija Zupan. Le-ta se je navidezno umaknila v skladišni prostor in nato zadaj zbežala ven proti Belskemu polju, Zwick je stekel za njo in nekajkrat ustrelil. Teh se je Mimica ustrašila in obstala.

V začetku decembra 1941 so jeseniški gestapovci aretirali Nočevo Zofko, ki je bila poročena in se je pisala Traven. Najprej so iskali njenega moža Alojza, ki je ob prihodu gestapovcev ležal v postelji, ker je imel nočno službo v železnici. Zofka se je zlagala, da ga ni doma. Njen mož je zadaj skočil skozi okno in odšel k partizanom.

»Preberi, katere tvoje znanke smo danes postrelili v Dragi. Glej, tudi tvoja sestra Zofka je vmes. Ali slišiš, kaj se godi tistim, ki nočejo spregovoriti? Razmisli, kmalu boš na vrsti.«

Gestapovec je odšel iz sobe. Jože je slutil, da nekoga v sedanjem prostoru namerno se bolj bijejo prav zato, da bi hkrati še pred zasliševanjem omečali tudi njega. Pomislil je na mučno sestrično smrt. Hitro se je odločil, odprl je okno (v sobi je bil sam) in skočil skozenj. Iz prvega nadstropja je priletel na velik kup snega, katerega so nametali delavci, ko so očistili poti okrog hiše. Nihče od gestapovcev ali stražarjev ni opazil skoka, zato tudi nihče ni streljal za njim. Zbežal je v stari železniški podvoz in se tam skril v kanal, po katerem je tekla mrzla voda. Zjutraj, ko je bilo še temno, se je pomešal med delavce, ki so šli na delo v železarno. Oglasil se je pri teti Korenovi na Jesenicah, materi prvega padlega jeseniškega partizana Ferda Korena, s katerim sta bila bratranca.

Korenovi so stanovali v tovarniškem bloku blizu stare bolnice. Sostanovalec Korenovih Martin Jeram je imel svojo drvarnico, v kateri so ubežniki uredili začasno ležišče. Zvečer je prišla ponj Julka Polka, Jožetova zaročenka, in ga odpeljala k njegovi sestri Fani, ki je z možem stanovala na Javorniku pri Štefanu Brelihu. Vso pot se je Jože opiral na svoje dekle. Fani si ni upala imeti brata v stanovanju, kar je razumljivo, saj so lahko pričakovali, da ga bodo gestapovci najprej iskali pri sorodnikih, zato so mu uredili ležišče v kleti. Ko se je Jože sezul, si do smrti ni več obul čevljev.

Julka Prinčič, Polkova s hrušice, mi je v Lescach, kjer zdaj živi, pripovedovala, da je imel Jože od skoka skozi okno

jesenškega gestapa obe nogi črni in zbiti. Njej je podrobno opisal svoj beg in skok skozi okno, zato sem ga v tem prispevku lahko verodostojno opisal.

Zjutraj pri sestri Fani Jože ni mogel več stati na nogah.

Decembra in januarja 1941-42 so na Jesenicah in v okolici aretirali veliko ljudi. Ljudje so bili preplašeni. Nočevega Jožeta, ki sam ni mogel nikamor, so se otepali vsi sorodniki in prijatelji. Sam je to opazil, zato je zaprosil Julko, naj ga odpelje k prijatelju na Koroško Belo. Julka bi morala sicer najprej k prijatelju, ali ga sploh sprejme, dokler ne ozdravi. A ni šla, ker je vedela in slutila, koliko »tehtnih« izgovorov bo našel. Zvečer sta ga s Fanikinim možem odnesla na pripravljene majhne sanke.

Od Borovelj na Javorniku navzgor je cesta strma in po tej strmini je Julki Jožetov svak pomagal potiskati sani, naprej pa ne. Morala jih je vleči sama in sama tvegati življenje, če bi ju (Julko in Jožeta) ustavili policisti. Rada bi koga zaprosila za pomoč, da bi ji pomagal vleči sanke, a ni smela.

Jožetov prijatelj je imel svojo hišo. Kot sneg je pobledele, ko je slišal prošnjo, naj ga za nekaj časa skrije v hiši. Vsi prebivalci so bili namreč še pod mučnim vtisom zaradi ustrelitve mladincev v Dragi.

Jožeta Noča je nekdo res izdal in že po nekaj dneh so ga gestapovci spet imeli v rokah. Po hudem mučenju so ga 12. februarja 1942 ustrelili v Dragi, skupaj z na smrt obsojenimi udeleženci vstaje na Dovjem in v Mojstrani, in to le dvajset dni za sestro Zofko, ki je izkravavala pri istih kolih.

Primer izdaje Jožeta Noča niso nikoli raziskali, niti to poskušali, čeprav je na dlani, kdo je krivec.

Jože Vidic

Šestdeset let prvega ilegalnega Dela na Primorskem

Delavsko gibanje na Primorskem je doživljalo med obema vojnami, ko je nastopil fašizem v Italiji in prevzel krmilo državne oblasti, težke preizkušnje. Vrstili so se napadi na njegove sedeže, režimske nasprotnike so preganjali, vrh pravcatega brezpravja pa so dosegli z objavo izrednih fašističnih zakonov v novembru leta 1926. Z njimi so prepovedali obstoj komunistične stranke, kakor tudi njenega tiska. Komunistična stranka Italije je že po svojem nastanku na kongresu v Livornu leta 1921 od socialistov prevzela glasilo DELO, namenjeno pripadnikom slovenske narodnosti v Julijski krajini.

Za prvega urednika tega glasila so imenovali Ivana Regenta, člana centralnega komiteja pravkar ustanovljene stranke. Vendar je on bil že močno zaposlen s političnimi in organizacijskimi vprašanji komunističnega gibanja na Primorskem, bil je dobro znan in priljubljen voditelj. Zaradi tega je uredništvo Dela kmalu prepustil mladinskemu voditelju Josipu Pertotu iz Kontovele. Žal je ta zbolel in kmalu umrl. Nato so za urednika imenovali Rovana iz Trsta, za njim pa je prevzel uredništvo Alojz Mokole iz Slivnega pri Zgoniku. V času njegovega polilegalnega obstoja, nenehno preganjane zaradi cenzure in policijske zaplembe, je opravilo Delo odgovorno revolucionarno in politično poslanstvo. O številnih težavah pri tiskanju in njegovem razpečevanju je povedal njegov zadnji urednik s tega obdobja naslednje zanimivosti: »V času, ko sem bil jaz odgovorni urednik, je kvestura zaplenila vsako številko. Na pristojnih mestih sem spraševal o vzrokih zaplembe. Pri razpošiljanju pa sem si pomagal tako, da sem razmnožene izvide najprej odnesel zaupnim tovarišem in jih šele potem pošiljal po pošti na določene

naslove. Naš tisk je imel tiste čase v javnosti veliko vlovo. Moram omeniti še dejstvo, da skoraj vse Julijski krajini ni bilo vasi, ki bi ne imela naših naročnikov. Legalno je izšla zadnja številka Dela julija 1926. Fašistične razbijaške skupine so po vaseh in večjih centrih nadlegovale bralce. Včasih so jim grozile, včasih so jih pretepale. Mene so neprestano klicali na policijo. Kljub temu sem vzdržal vse do aretacije v oktobru leta 1926. Zaradi formalnosti so mi tedaj izročili policijsko odredbo, da je prepovedano nadaljnje izhajanje lista. Glasilo je izhajalo dnevno na dveh, v četrtkih pa na šestih straneh. Čeprav smo bili v stalnih finančnih težavah, smo stroške plačali s prostovoljnimi prispevki bralcev in naročnikov.«

Za komunistično gibanje je bil izguba svojega slovenskega glasila gotovo težak udarec. Ob prisilnem molku se je znašlo brez politične orientacije. Bilo je nemočno reagirati na še kako pomembna dogajanja tedanjega razgibanega časa. Zavoljo tega je bila edina rešitev, da je prešel tisk skupaj s članstvom in njegovimi privrženci v popolno ilegalno. K sreči so imeli v dolgoletnem boju proti reakciji in fašizmu že veliko izkušenj.

O tem je Regent, ki se je za-

radi nenehnega preganjanja spomladi leta 1927 izselil na prejšnjo Jugoslavijo, nato v Francijo in končno v Sovjetsko zvezo, med drugim napisal tele ugotovitve: »Leta 1926, ko so v Italiji prepovedali vse stranke in vsa nefasistična glasila, sta bila postavljena izven zakona tudi Delo in Il Lavoratore. Tedaj so umaknili Delo v ilegalno. Tehnika je bila naprej premeščena na Goriško. Glasilo so verjetno urejali brata Vilhar in brata Ušaj. Poleg tega lahko menim, da so se mnoge akcije revolucionarnega gibanja Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini odvijale po navodilih, ki smo jih mi komunisti prejemali med drugim tudi v svojem glasilu. Kakšen pomen so italijanski komunisti prisojali temu listu, priča dejstvo, da če bi morali v slučaju potrebe ukiniti enega od dveh glasil, bi ukiniteli prej Il Lavoratore kot pa Delo.«

Tako so po navodilih ilegalnega vodstva najprej namestili epalograf, ki ga priskrbel vodilni komunist, študent Albin Vodopivec iz Kamenj na Vipavskem, pri družini Ušajevih na Rafutu med Šempetrom in Solkanom. Začetne, sicer težavne, a dobro zastavljene tokrake je opisal v svojih spominih Venček Ušaj takole: »Pozi- mi 1926-1927 leta je Albin Vodopivec iz Kamenj priskrbel

opalograf za tiskanje našega propagandnega gradiva, ki nam je postal zelo koristen. Danes je tisti opalograf v Goriškem muzeju. Namestili smo ga pri naši družini Ušajevih v goriškem predmestju. Čim smo uredili vse potrebno, smo začeli s tiskanjem Dela, glasila Komunistične stranke Italije za slovensko manjšino.

Prva številka je izšla na štirih straneh v nakladi tisoč izvodov. Glasilo so tedaj urejali Albin Vodopivec, Stane in Srečko Vilhar, Teodor, Ciril in Poldo Ušaj ter jaz. Do konca maja 1927 je izšlo pet ali šestkrat, v enaki nakladi kot prva številka. Tiskali smo tudi glasilo komunistične mladine Rdeči prapor, tudi večje število letakov ob raznih obletnicah in pomembnih dogodkih. Zaradi številnih policijskih preiskav v stanovanju Ušajevih smo morali junija leta 1927 prenesti tehniko v Solkan k Janezu Zavratniku, kjer je ostala do konca naslednjega leta. Tam je ponovno izšlo šest števil Dela, enkrat pa tudi l'Unita, glasilo KPI v italijansčini. Na takšen način smo pomagali italijanskim tovarišem, ki so zgubili zvezo s centrom v Milanu. Tiskali smo tudi veliko raznih letakov, od katerih je pomembno omeniti letak ob smrtni obsodbi italijanskih anarhistov v ZDA Sacco in Vanzetti. Pozneje smo morali iz varnostnih razlogov ponovno prenesti tehniko na drugo mesto. Opalograf smo prenesli k Jožetu Srebrniču, po domače Umetniku, ki pa ni istoveten s komunističnim poslancom Srebrničem. On je pomagal pri tehnični izdelavi samega glasila.«

Pri grafičnem oblikovanju tega prvega ilegalnega glasila komunističnega gibanja je sodeloval tudi slikar Milko Bambič. Razpečevali so ga po dobro izpeljanih ilegalnih zvezah skorajda po vsej Julijski krajini. Z njegovim izdajanjem so prenehali leta 1928, ko je Gori-

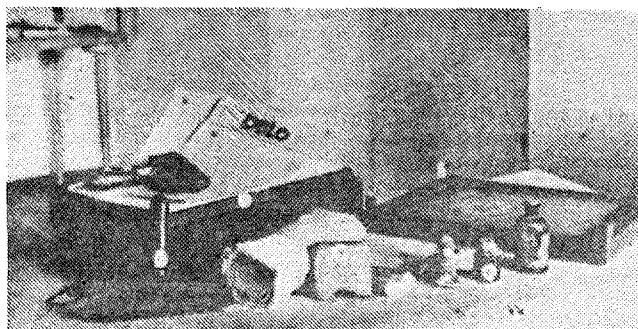
ško zajel val obsežnih aretacij komunistov in njihovih privržencev zaradi fašistične represalije, na umor fašističnega ovaduha Viktorja Kogejca v noči med 22. in 23. avgustom tega leta.

Letos poteka šestdesetletnica tega borbenega glasila. Delo je kasneje še v letih 1933-1935 izhajalo v Renčah in bližini pod vodstvom Petra Nardina

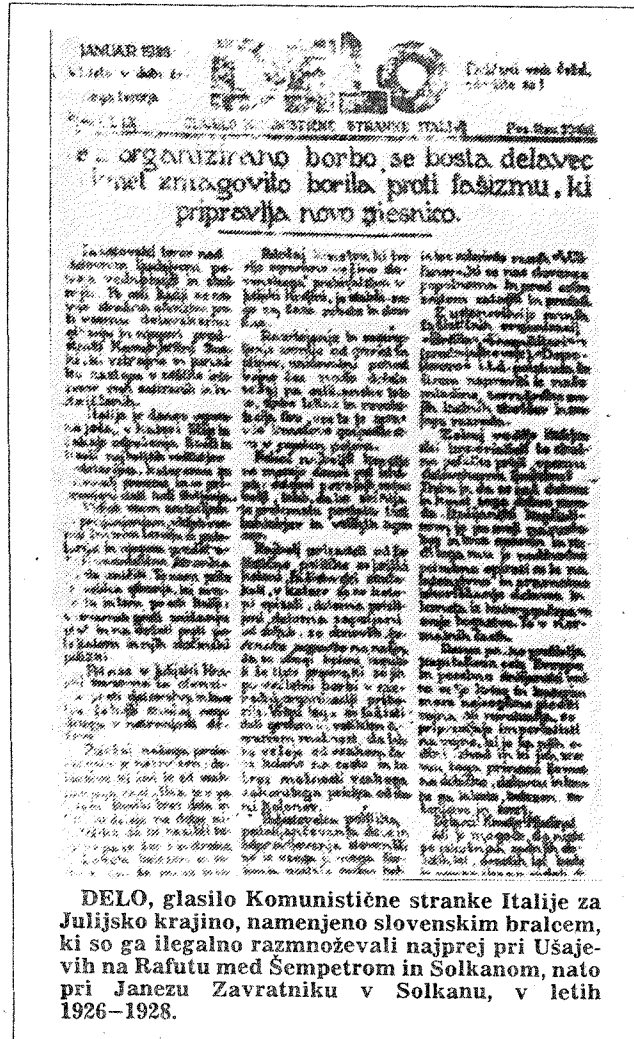
in v sodelovanju drugih poizvedovalnih sodelavcev. Tretje ilegalno Delo pa je izhajalo v letih 1939-1940; urejala sta ga Alojz Budin in Pinko Tomažič. Nedvomno je opravilo izredno pomembno revolucionarno poslanstvo v boju proti fašizmu.

VIRI: Alojz Mokole, izjava; Ivan Regent, Spomini, Ljubljana, 1967; Več avtorjev, Četrdeset godina, Venček Ušaj, Naše Delo, Beograd 1960; Teodor Ušaj, Venček in Ciril Ušaj, izjave pri piscu.

Vid Vremec

Opalograf, na katerem so razmnoževali Delo. Sedaj je v Goriškem muzeju.

Alojz Zidar

Med grškimi rodoljubi

Moje potovanje po teh grških hribih je bilo zame zelo zanimivo. Občutil in videl sem življenje ljudi, ki so bili primitivni, dobri in so živeli s svojo stoletno tradicijo, ki je spominjala na stare Grke. Po tradicijah ali navadah teh ljudi, ki živijo po teh hribih primitivno, pastirsko življenje in zelo patriarhalno, je mož gospodar in se do ostalih članov družine obnaša kot despot, ki pa ni toliko grob, kolikor je primitiven. V teh hribih, kjer ni imel možnosti, da bi spoznal svet, ljudi in prosveto, se je sto in sto let po tradicijah in po starih verskih načelih zanj utnjevalo geslo: »Boj se boga in spoštuj ga«. Tudi ta verska ubogljivost je bila prilagojena gospodarju. Gospodar je stalno hodil po hribih in iskal nove pašnike, na katerih je že poznal vsak kamen ali travico. Pri njih je bilo vedno tako in ko se je vrnil »utrujen« od raziskovanja, je sedel k mizi in šele takrat so prisledili tudi ostali člani družine k jedi. Ko je končal, je stisnil tri prste, jih poljubil, napravil križ in jih dvignil kvišku: »O Teus!« Tako se je zahvalil bogu za vse, kar mu je podaril v težkem delovnem dnevu. Može so bili videti dobro ohranjeni, gladkih lic, žene pa izčrpane in mršavo; čeprav so bile mlade, so bile videti kot prave starke. Navadno so opravljale vse delo doma in na polju. Videl sem ženo, ki je potovala na polje sama, z zibelko, zavezano na hrbtu, v kateri je bil njen otrok. Tako obložena je s kakšnim izčrpanim konjičkom ali oslom orala čisto sama, vpila in tolkla ubogo žival, ki se je komaj premikala. Potem je kopala, sejala in medtem dojila otroka. Na hribih Pinda so bila kmečka posestva deljena tam, kjer je bila obdelovalna zemlja, ki je je bilo zelo malo; kjer je bila zemlja pusta, podnebje za kmetijstvo neprimerno in ne kdo ve kako plodno. Tisočletja pastirskega življenja, ko so živali uni-

čevale poganjajoča drevesa, so povzročila uničenje zemlje in tako je postala ta zemlja pusta in prazna. Ljudje pa so živeli kot v srednjem veku. Morda so bili v svoji primitivnosti in s svojim življenjem zadovoljni in po svoje tudi srečni, dokler ni prišla ta vojna. Tedaj so morali tisto malo, kar so pridelali, deliti z vsemi, ki so prihajali k njim – oboroženi ali ne. Jedlo se je največ »boboto«, to je bila kuhana proja ali nekaj podobnega. »Psumi« – kruh si malokje dobil. Mleko je bilo za otroke, ki jih je bilo povsod veliko. Bosi, raztrgani in umazani so vpili po

dvoriščih ali skakali okoli vasi. Bili so kot okostnjaki. Videlo se je, da so podhranjeni. Bilo je preveč vojske in beguncev, s katerimi so morali deliti tisto malo, kar bi zadostovalo komaj zanje. Hrana je prihajala s plodnih ravnin, predvsem z bogatih makedonskih ravnin, vendar je ni bilo dovolj, da bi lahko zadovoljili vse potrebe. Poleg tega se je marsikatera pošiljka, ki je potovala od daleč, izgubila in ostala pri sistemu, »ki se je znašel«.

Ko so prižigali cigarete, so uporabljali kresilni kamen ali ogenj na ognjišču. Držali so kamen in ob udarcu z malim koščkom železa se je utnila iskra, ki je ostala v suhi gobi in začela tleti. Ali pa so drgnili les ob les, dokler se ni od vročine vžgal, kot v starih grških časih. Pripravili so posebne suhe trske, ki so bile tako prepojene, da so gorele kot baklja. Znali so vse, kar je bilo človeku potrebno za življenje, čeprav primitivno, vendar človeku spodobno življenje. Na dnu duše pa so bili dobri, mogoče bolj plemeniti kot kulturni ljudje, kajti živeli so z naravo, narava pa ne kvari ljudi, pokvari jih civilizacija. Verjetno v teh hribih danes ne živijo več ljudje, ker je tudi njim vojna prinesla gorje, trpljenje in seveda tudi napredek. Svet gre naprej v slabem in dobrem. Vse se spreminja, vendar spomini mladih let ostanejo vedno polni lepote, večkrat pa pustijo tudi razočaranja in globoke rane.

Moji sopotniki so mi pripovedovali, kako je bilo na albanski fronti. »Če ne bi bilo Nemcev, bi mi Italijane vrgli v morje z brco v rit«. Najbolj popularna pesem v tistem času je bila »Korojdo

Metropolit Kosani prepluje reko L'Axio

Mussolini« – »Ti naduta oslovskva glava, mi z našimi Evzoni te bomo vrgli v morje«. To pesem so peli po melodiji kot »O campaniola bella«, takrat zelo znana pesem, ki se je po vsej Italiji zelo prepevala. Ko so prišli Italijani v Atene z vojaško godbo, smo na trgu igrali tudi to pesem. Grki so se ustavili in začeli ploskati. Italijani so bili zelo ponosni, da je Grkom všeč njihova godba. Zato so pesem ponovili in ploskanja je bilo vedno več. Šele pozneje so spoznali pravi vzrok in prepovedali so to pesem in melodijo. Otroci so šli navadno za vojaki in žvižgali to prepovedano melodijo. Lovili so te otroke in se jezili, potem so se otroci skрили za kak zid in dražili Italijane s tem žvižganjem. Tako se je dogajalo po vseh mestih po Grčiji. Italijani so v takih primerih od jeze pretepali vse od kraja, tudi mirne meščane.

Tudi v večjih vaseh, prijateljskih ali sovražnih, je bilo večkrat težko dobiti košček »psomija«. Družine so imele prazne shrambe, pritoževali so se zaradi lakote. Govorili so, da so že drugi »Andartes« bili tam in vse pobrali: »Vzeli so vse, kar smo imeli in sedaj nimamo niti za otroke«. Lažje pa je bilo tam, kjer je obstajala organizacija EAM. Ta organizacija ni bila organizirana po vseh vaseh. Po nekaterih vaseh si še vedno dobil pripadnike, ki so bili zvesti monarhiji ali pa so bili naklonjeni Zervasu. Ljudje so bili preplašeni in utrujeni od večnega dajanja in kraje. Poprej so ropali okupatorji, sedaj »Andartes« ali »Zervisti«. Bili so vedno v strahu in preplašeni in so dajali vsakemu, ki je prišel k njim oborožen, zadnji grizljaj.

nadaljevanje in konec
v naslednji številki

Grški partizani

Janez Lušina-Mali

Pot Gregorčičevega bataljona

Nadaljevanje

Da bi se maščevali partizanskim družinam, so Nemci ob koncu januarja 1943 preselili več družin, ki so imele sinove v partizanih. Preseljenih je bilo veliko družin iz Podlonka, Martinj vrha in drugih vasi. Vendar pa preseljevanje ni povsem preprečilo, da ljudje ne bi šli v NOV.

V februarju 1943 so vpokliče v nemško vojsko prejeli rojeni v letih 1920–1922 in 1925. V tem času je po Selški dolini močno odmeval poraz nemške vojske pri Stalingradu. Ljudje niso vedeli za vse podrobnosti, vedeli pa so, da se je zgodilo nekaj velikega. Poraz ob Volgi je bil začetek konca vojne! Ob tem dogodku se je po vaseh veliko govorilo. Hitro je rasla partizanska vojska pod Jelovico in vsakodnevne aktivnosti bataljona Jožeta Gregorčiča so vplivale, da so novinci množično prihajali v enoto. V nemško vojsko so iz Selške doline odhajali le posamezniki, nekateri zaradi nemške propagande, drugi iz strahu, da Nemci ne preselijo družin.

Sredi februarja je 2. četa (Janušкова) že prerasla druge enote (okoli 60 mož). Ustanovili so novo, 4. četo Gregorčičevega bataljona.

Glavno poveljstvo slovenske partizanske vojske je še naprej opozarjalo, naj bo najpomembnejša naloga partizanov mobilizacija in zbiranje prostovoljcev. 20. januar-

ja 1943 je poveljstvo zapisalo: »Poglavitna naloga Gorenjskega odreda je zdaj, da mobilizirance, ki so prišli k partizanom ali pobegnili v gozdove, vključijo v našo vojsko in... z intenzivnimi ofenzivnimi akcijami prepreči Nemcem represalije. Gorenjski odred lahko zadrži v svojem sestavu 20% neoboroženih borcev, vse druge pa je treba poslati v Dolomitski odred. Tam jih bomo razvrstili po brigadah...«

Štabu Gregorčičevega bataljona so naročili, naj novince, če jih bo veliko, v dogovoru s Kebetovim bataljonom pošiljajo naprej v Dolomite. Visoko so višji štabi ocenili dejavnost bataljona »Jožeta Gregorčiča«, ker se mu je posrečilo, da je zbral veliko novincev. Štab bataljona so pooblastili, da preuredi bataljon iz treh v štiri čete. Medtem je Franc Biček 6. 2. 1943 postal komandant Gorenjskega odreda. Poveljstvo bataljona je ponovno prevzel Franc Štular-Ilija. O preureditvi bataljona je štab odreda 11. februarja 1943 pisal Gregorčičevemu bataljonu: »Imate vsa polnomočja, da preuredite bataljon v štiri čete. Vendar pa vam tega ne priporočamo, ker bodo manjše enote akcijsko nesposobnejše in je zato bolje, da ostane po starem, le da jih razdelite v tri vode, po potrebi pa tudi v več desetih. Poveljstvo imenuje le začasno, drugače pa obdržite vodstvo nad obema bataljonoma vi sami. Sicer pa v kratkem pri-

demo k vam in se bomo o tem osebno natančno pomenili...«

To besedilo jasno kaže, da je bataljon Jožeta Gregorčiča zadovoljivo mobiliziral in zbral prostovoljce. 11. in 12. februarja je ponovno prišlo v partizane veliko novih borcev. Ustanovljena je bila 4. četa 1. bataljona Jožeta Gregorčiča. Njen komandir je postal Jože Luznar-Miha, dotlej komandir voda v Januškovici četi.

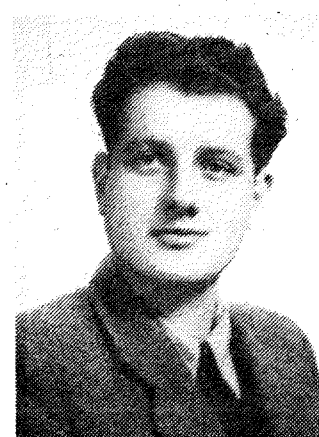
Ohranjeno je skromno poročilo poveljstva 2. čete (Januškovice) z dne 12. februarja 1943: »Vodstvo 2. čete (1. Gregorčičevega bataljona) na položaju 12. februarja 1943: 1.) Mobilizirati novince od 26. januarja do 11. februarja v občini Sorica, Železniki in Selca. Pridobili smo 48 novih tovarišev; 2.) 3. februarja smo napadli orožnike: 1 je bil mrtev, 1 pa ranjen. Do napada je prišlo sredi Železnikov; 3.) 8. februarja smo na Praprotnem požgali most in požgali 10 telefonskih drogov. Več dni je bila Selška dolina popolnoma odrezana od Škofje Loke; 4.) 11. februarja smo napadli orožniško patruljo; 1 je bil mrtev in zaplenili smo 1 puško; 5.) Pošiljamo vam Zakonik nazaj; 6.) Če imate kaj denarja, nam ga takoj pošljite; 7.) Prilagamo vam seznam novih tovarišev.« Poročilo sta podpisala komandant Janušek in politkomisar Lojze.

(se bo nadaljevalo)

Življenjska pot Braneta Bokše

Že s šestnajstimi se je moral sami preživljati, marsikateri načrti in želje se mu niso izpolnili. V letu 1983 je zapisal v svojih spominih: »Koliko iznajdljivosti in poguma je bilo potrebno, če si hotel postati pošten, svoboden mladenič in se boriti proti okupatorju...«

Rojen je bil leta 1923 in večji del življenja je preživel v Prlekiji. S sedmimi leti mu je umrl oče, ki je bil v prvi svetovni vojni obsojen na smrt in le konec vojne ga je rešil, da je ostal živ. Mati je ostala z njim in mlajšo sestro Mileno, dohodkov pri hiši pa ni bilo. Kot takemu se mu ni izpolnila želja, da bi študiral. Leta 1939 je bil sprejet v podoficirsko letalsko šolo, v Divuljah, kjer je dočkal kapitulacijo stare Jugoslavije. Z gojenci je organiziral pobeg proti domu, a so ga Italijani v Drnišu zajeli in odpeljali v prinašalo taborišče Zadar. Od tam je peš pobegnil proti domu. 4. julija 1941 je srečno prispel domov, kjer pa ga je pričakal nemški okupator. Brane Bokša pa je ubral novo pot, povezal se je z naprednimi mladinci, ki jih je vodil Vinko Megla, ki je bil že član ZKJ in je kasneje postal tudi narodni heroj. Po nalogu tovariša Megle je sodeloval v organiziranih sabotažnih akcijah in bil kot tak povezan tudi z Miškom Kranjcem. Zbiral je orožje ter vse ostalo, kar bi moglo koristiti v borbi proti okupatorju. Pri tem njegovemu delu mu je bila v veliko pomoč tudi njegova sestra Milena. Hodil je na ozemlje, ki je bilo pod okupacijo Madžarov. Od tam je prinašal tobak, da bi z prodajo zaslužil za kupovino pištole. Toda dan kasneje, ko bi moral nekemu žandarju po to pištolo, so ga 14. 1941 zjutraj Nemci na domu aretirali in ga poslali v občinske

zapore na Ptuj. Po nekaj dneh zapore je napadel paznika in tako pobegnil domov. Ponovno se je povezal z Vinkom Meglo, ta pa mu je svetoval, naj se napoti v Ljubljano, kjer bi dobil zvezo za odhod v partizane. Med potjo do Ljubljane je imel težave, pri prehodu meje pri Litiji je malo manjkalo, da ga niso zajeli Nemci.

V Ljubljani se je povezal z bratom Francem (Pubijem) in Maksom Prijateljcem, po domače s Holančevima iz Polja pri Ljubljani – ta dva sta kasneje padla kot talca v Ljubljani. Avgusta 1941 je stopil na Kureščku pri Ljubljani v šolski tabor, od tu pa je bil poslan v Ribniško četo. Proti koncu leta 1941 je bila četa razbita, njega pa so ujeli Italijani. V Ljubljani je bil obsojen in odpeljan na otok Tremiti v Italijo. Jeseni leta 1942 je bil premeščen v Pessticci, v Kalabrijo. Pri odhodu iz Tremitov ga je Stane Bobnar opozoril, da naj v Pestici poišče mene in se z menoj poveže, da ga vključi v politično delo. To je tovariš Bokša tudi storil. V Pesstici je že organizirano delovala Komunistična partija in svojim članom po-

magala pri pobegih. Tako sva midva s še petimi tovariši 5. sept. 1943 pobegnili ob razpadu Italije in srečno prispela v Trst. Iz Trsta sva nadaljevala pot proti Kopru, tu se ustavila v slovenski vsi Čežarji in po enem dnevu počitka nadaljevala pot v smeri proti Reki, Kastvu, Klanem in tako prispela do Mašuna. Tu sva stopila v Šerčerjevo brigado in se tudi razšla. Branko Bokša je bil poslan v Levstikovo brigado, kjer je bil komandir udarne čete 1. bataljona.

Po nemški ofenzivi 1943 ga je štab 18. divizije poslal na šolanje v novo ustanovljeno letalsko šolo pri Vrhovnem štabu NOV in POS, ki je bila na Glomačkem Polju v Bosni in Hercegovini. Januarja 1944 je z večjim številom tovarišev odšel v Bari, od tam pa naprej v Libijo, v Bengazi, kjer je pripadal 1. lovske-mu eskadronu »SPITTE-ETT.« Avgusta 1944 se je vrnil iz šole na letališče Tere-noli v Italiji, nato pa je bil premeščen na Vis, v začetku leta 1945 pa v Zadar, kjer je dočakal tudi konec vojne.

Leta 1946 je bil iz zdravstvenih razlogov demobiliziran s činom kap. I. klase. Od takrat je tovariš Brane Bokša živel na svojem domu v Koricah, v Tomažu pri Ormožu, kjer je ves čas aktivno deloval v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Novembra 1986, ko je ležal v bolnišnici mi je pripovedoval o načrtih, 9. dec. 1986 pa ga je smrt prehitela in 11. dec. 1986 so se od njega poslovili njegovi najbližji, soborci, prijatelji in krajani v velikem številu na pokopališču v Tomažu pri Ormožu. Tako so mu izkazali še zadnjo čast, kakršno si jo je zaslužil kot nosilec »Spomenice 1941« in več drugih vojaških in civilnih odlikovanj.

Spomin nanj bo še dolgo živel med njegovimi prijatelji in soborci. Tone Cerar

Tone in Francka Bizovičar

Lani sta umrla 84-letni Tone in 83-letna Francka Bizovičar. Oba sta med NOB veliko pomagala partizanom, sin Franc jima je 1943. leta padel v spomladanski ofenzivi v Polhograjskih Dolomiti. Tone je za svoje aktivno delo med NOV prejel več odlikovanj. Tudi njegova žena je prejela vrsto priznanj in državno odlikovanje.

Jože Mokrovič

Lani smo se poslovili od člana ZB NOV Dobova Jožeta Mokroviča, rojenega 1904. leta v Rigonah pri Dobovi. Že od samega začetka je pomagal NOB. Ker je živel na meji kratkatne NDH, je mimo njegovega doma šlo veliko borcev, aktivistov in raznega materiala na eno in drugo stran meje. Po vojni je bil zaposlen na banki, kjer se je tudi upoko-
jil.

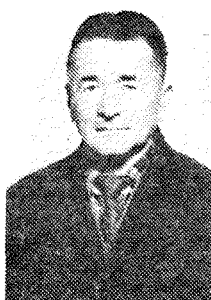
Mara Kobal

Rodil se je 1909. leta. Bil je aktivist vse od 1941 leta, ko je vstopil v Jeseniško-bohinjski odred. Po vojni je delal v železarni na Jesenicah, kjer se je tudi upokojil. Od njega smo se poslovali lani v Podkorenu, kjer je tudi živel.

Franc Žnidar

Novembra lani smo se na pokopališču v Križah poslovlili od Franca Žnidarja, rojenega 1917. leta v Bohinju. Okupator ga je v začetku 1944. leta zaprl za nekaj mesecev. Po prihodu iz zapora je aktivno sodeloval z NOV, septembra 1944 pa je vstopil in Jeseniško-bohinjski odred, kjer je bil do konca vojne. Za sodelovanje med NOB in povojni gradivni je prejel več odlikovanj.

Bernik Janko

Na pokopališču v Križah smo se lani poslovlili od Ivana Novaka, rojenega 1912. leta v vasi Žabje pri Novem mestu. Ob napadu na Jugoslavijo so ga Nemci ujeli. Štiri mesece je bil zaprt v Kosovski Mitrovici. Za NOV je 1943. leta začel aktivno delati, septembra pa je vstopil v NOV v Vojkovo brigado.

Janko Berčič

V Lipici smo se lani poslovili od borca in komunistina Janka Berčiča, rojenega pred 74-imi leti v Stari Loki. Po prihodu Nemcev se je kot aktivist vključil v NOG. Decembra 1942 je bil aretiran in odpeljan najprej v Begunje in naprej v Dachau, kjer je bil do osvoboditve. Po vojni se je lotil svojega poklica. Aktivni je bil tudi v družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je prejel več priznanj in odlikovanj.

Niko Marinič

Lani smo se v Kranjski gori poslovlj-
ali od 68-letnega Nika
Mariniča. Od prvega
dne okupacije je delal
kot aktivist v Beli kra-
jini. Julija 1942 pa je
vstopil v NOV, naj-
prej v Belokranjski
odred, nato pa v Tom-
šičevo brigado. Za
njegov prispevek v
NOB je prejel orden
za hrabrost, orden za
slug za narod III in or-
den bratstva in enot-
nosti. Dvakrat je bil
proglasen za udarnika
dela.

Mirko Branković

V Črnicah pri Ajdovščini smo se lani poslovili od Mirka Brankoviča, rezervnega kapetana 1. razreda. Rodil se je v Črnicah pred 68-timi leti in 1938. je bil vpoklican v italijansko vojsko, od koder se je 1943. leta priključil 1. prekomorski brigadi. V boju pri Kninu je bil ranjen. Leta 1946. je bil demobiliziran. Za zasluge med NOV in po vojni je prejel veliko visokih odlikovanj. Dvajset let je bil tudi predsednik združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev in tudi komandant mladinskih delovnih brigad.

Franc Trpin

Na škofjeloškem pokopališču smo se lani poslovlili od Franca Trpina, rojenega pred 60-timi leti v Gornjem kotu pri Žužemberku. Maja 1943 je prišel v Poljansko četo s partizanskim imenom Iztok. Nato je bil v Zapadno-dolenjskem odredu in Prešernovi brigadi. Nato je bil obveščevalac v štabu 31. divizije in nazadnje v 1. bataljonu VDV. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec. Za svoje delo med NOV je prejel več odlikovanj.

Krajevna organizacija ŽB NOV Ivančna Gorica sporoča, da so v letu 1986 umrli njeni člani:

Anton Aubreht, rojen 1914. leta na Perovem pri Žalcu, **Avguštin Gorec**, rojen 1919. leta v Veliki Loki pri Trebnjem, **Emilija Stariha**, rojena 1917. leta na Verdu pri Vrhnikih, **Jože Črnivec**, rojen 1909. leta na Studencu, **Franc Kastelic**, rojen 1909. leta na Oteč vrhu pri Litiji, **Jožefa Marovič**, rojena 1912. leta v Spodnji Dragi, **Miha Zajc**, rojen 1911. leta na Muljavi in **Gabrijela Jeletič**, rojena 1904. leta v Ložu.

Umrl je predvojni komunist in španski borec Valentin KLANJŠČEK iz Nove Gorice, rojen 12. februarja 1901 v Solkanu.

Zaradi napredne usmerjenosti je bil večkrat aretiran in 1932. leta pred posebnim sodiščem za zaščito države obsojen na zapor, ki ga je prestal v Sremski Mitrovici. Kot prostovoljec je odšel v Španijo in se v internacionalni brigadi »Garibaldi« boril na raznih frontah. Drugo svetovno vojno je dočakal v taborišču za španske borce v Franciji. Avgusta 1941 je bil izročen italijanskim fašistom, 1943. leta pa ga je osvobodila zavezniška vojska. Zaradi težke bolezni je čas do konca vojne preživel v bolnišnicah na jugu Italije.

Po osvoboditvi je nadaljeval z družbenopolitičnim delom. Bil je tajnik enotnih sindikatov cone A za Goriški okraj. Vse do upokojitve je bil zaposlen pri Solkanski industriji apna.

Za dolgoletno revolucionarno in družbenopolitično delo je bil tovariš Klanjšček večkrat odlikovan.

[illegible]

Pisali so, poročajo, komentirajo...

Martin Slatinšek
iz Titovega Velenja

Nekaj novic

Ob praznovanju dneva JLA je bilo v občini Velenje kar enajst zelo lepih proslav ob spomenikih v Titovem Velenju in Šoštanju. Tokrat so poleg proslave občinskega pomena v Šoštanju podelili naslednja visoka PRIZNANJA:

Poleg VELIKE PLAKETE oboroženih sil SFRJ, katero je prejela občina Velenje, je MALO PLAKETO prejela velenjska enota, ki ji poveljuje Alojz Hudar, za izredne dosežke in izjemno vojaško usposobljenost. Zlato PLAKETO ZRVS Jugoslavije sta prejela RVS Franjo Nagode in Alojz Grazer, zlati znak ZRVS Jugoslavije sta prejela RVS Stanko Tajnšek in Franc Skornišek, PLAKETO ZRVS Slovenije sta prejeli godbi na pihala iz Titovega Velenja in Šoštanja, ZNAK ZRVS Slovenije sta prejela Janez Ramška in Nikola Kostović, tudi oba RVS. RED ZA VOJAŠKE ZASLUGE Z SREBRNIMI MEČI je prejel RVS Jože Groznik in MEDALJO ZA VOJAŠKE ZASLUGE RVS Zdenko Hriberšek. V višji čin je napredovalo 37 oficirjev in 104 nižji oficirji.

Na 13. pohodu po poti heroja KEBETA V Dražgošah v nedeljo, 11. januarja, sta iz velenjske občine sodelovali ekipi teritorialne obrambe in združena ekipa ZRVS in ZSMS. Kljub težavnim razmeram je uspelo združeni ekipi ZRVS in ZSMS, v kateri so sodelovali Dragan ANIČ, Jože KALIGARO, Obrad LAŽIČ, Jože GORJUP, Grega in Gašper SUHADOLNIK, doseči ČETRO MESTO.

Akcija obiskov bolnih in starejših rezervnih vojaških starešin ter vdov preminulih RVS ob NOVEM LETU se je začela v koncu lanskega leta in bo končana do prve polovice januarja t. l. Takšna akcija je v praksi pri nas že nekaj let in naj pripomnimo, da se takšnega obiska, kratkega pogovora, novoletnih želja in simbolične obdaritve razveseli vsak.

Jože Žerdin
iz Lendave

Koršov mlin sameva

Koršov mlin na rokavu reke Mure pri Hotizi je že zdavnaj na črni listi. Da bi ga zavarovali pred njim, so se predstavniki krajevnih skupnosti zaradi pomoči obrnili na občinsko skupščino Lendava, Občinsko organizacijo ZBZ NOV in Kulturno skupnost Lendava. Mlin bi radi Hotizi uvrstili v spomeniško varstvo. Med vojno so se v mlinu zbirali aktivisti OF in napredno misleči Hotizi. Nekoč, ko so se vrtela mlinjska kolesa in ko je voda poganjala mlinjske kamne, je bilo to pravo mesto. Danes je slika klavarna. Že več kot dvajset let mlin razpada, pa tudi voda v rokavu, kjer mlin stoji, ni več tako čista kot pred leti. Rib je vse manj, trava in šavje pa bosta kmalu prerasla rokav in končno mlin sam.

Milan Cirk
iz Portoroža

Upokojenci so zborovali

Na zboru so dali posebno priznanje dveh članov, ki sta postala častna člana: Nikolini Zega in Antonu Čoku. Posebne čestitke je prejela poleg diplome o častnem članstvu tovarišica Zega, ker je te dni prestopila svoje 95. leto.

Pa tudi Anton Čok, ki mu navadno pravimo Tonček, je prekorčel 85 let. Poleg tega, da je postal častni član društva upokojencev, je prejel še posebno priznanje ob 40-letnici društva upokojencev Slovenije. Tako priznanje pa so dobili še upokojenci

Nada Kupec, upokojena bolničarka, ki že leta dolgo pomaga vsem potrebnim pomoči in je v odboru, kar je v pokoju. Leopold Kroat, učitelj, je zvesti član tega društva ter sodeluje na vseh področjih, posebno pa pri organizaciji šahistov. Božidar Cividini pa je bil dolgo let predsednik in je še danes zelo aktiven v odboru.

Delo na zboru je potekalo v duhu trenutnih političnih in gospodarskih težav pri nas. Že v poročilu društva je bilo nakazanih nekaj problemov, še več pa so jih razgrnili upokojenci o tem, da niso zadovoljni z mnogimi odločitvami na naših forumih.

Društvo posveča posebno pozornost bolnim in ostarelim članom, sodeluje z Rdečim križem in Društvom invalidov Piran.

Podano je bilo poročilo o tem, koliko je bilo razdeljenih posojil članom, dokler se niso odločili, da vsa sredstva namenijo za gradnjo domov za upokojence.

Društvo je navezalo tesne stike tudi z upokojenci onstran meje in je bilo več članov v gostih v Ronkah pa tudi oni so se odzvali in nas v preteklem letu obiskali.

Skupaj z društvom Invalid pa so napravili izlet na Mašun, kamor je šlo iz piranske občine preko 60 članov obeh društev.

Sodelovali so v tekmovanjih v balinanju, kegljanju, kjer so prav uspešne žene, v šahu in streljanju.

Za prihodnje leto pa bo odbor sestavil plan dela in pri tem upošteval, da bi se napravilo čimveč krajših izletov.

Ugotovili pa so, da ljudje, ki so prišli do boljših materialnih položajev, nočejo v to društvo, saj včasih tudi kritizirajo težek položaj posameznika.

Med razpravljalci je bil tudi kritičen prispevek o dnevu republike. Proslava je sicer bila napovedana, a ko je občinstvo prišlo na proslavo, je lahko na dvorani v Avditoriju v Portorožu na listku prebralo, da je proslava odpadla, ker je nekdo, ki bi moral nastopiti, bolan. To je menda edinstven primer pri nas, da se je organizator proslave omejil na malo skupino ljudi, ki naj bi nastopili na taki proslavi. Upokojenci zahtevajo, da naj se odpokličejo taki organizatorji.

V glavnem pa je izzvenela misel, da čeprav smo že v pokoju, preveč molčimo, ko vidimo nepotrebne napake.

Po zboru je bilo tovariško srečanje in portoroški pevci so zapeli več borbenih pesmi.

Mile Gojković
iz Nove Gorice

Srečanje borcev

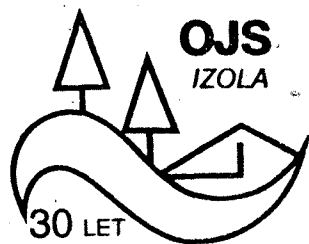
V Novi Gorici sta se sestali osemčlanska delegacija sekcije ANPI iz italijanske Podgore in devetnajst članska delegacija ZBZ NOV Rastislav Delpin iz Nove Gorice. Delegaciji borčevskih organizacij sta vodila Ivan Bergant in Ignac Braz. Srečanje sodi v okvir rednega medsebojnega letnega tovariškega sodelovanja, ki je nastalo iz potrebe po dogovarjanju borčevskih organizacij o skupnem delu, obveščanju o socialno zdravstvenih, organizacijskih in drugih vprašanjih ter skupnih naporih za prispevek k miru v svetu, posebej pa za dobre medsebojne odnose Jugoslavije in Italije.

Srečanje je bilo pristrčno in v pravem borčevskem duhu in partizanskem tovarštvu. Besede so tekle o naši bližnji preteklosti in povojni graditvi ter življenju vse do današnjih dni.

Andrej Munda
iz Izole

30-letnica Jadranskih stražarjev

V decembru smo člani odreda proslavili naših 30 let uspešnega dela z mladino. Ob tej priložnosti so nas obiskali predstavniki ZTS, tov. Pavel Lešnjak – ustanovitelj odreda, predstavniki DPO, delovnih organizacij, klubov in društev, slovenske skavtske organizacije iz Trsta in Gorice, odred stražnih ognjev iz Kranja in še starši in prijatelji tabornikov.

Po izredno dolgih pripravah nam je uspelo pripraviti izredno dobro predstavo. Odziv publike med predstavo je bil enkraten. Bilo je veliko aplavzov, nasmejanih obra-

zov, nekateri pa so nam pomagali tudi zapeti.

Igrica je bila zelo enostavno pripravljena. Prikazovala je kako taboreči na taboru pripravljajo program za 30. letnico odreda, potem ko pri jutranjem zboru izvedo, da so prav oni zadolženi za izvedbo programa. Samo besedilo je bilo prepleteno s posameznimi pevskimi in instrumentalnimi točkami, ki so jih naši člani po željah in zmožnostih pripravili. Mnogo vaj je pripomoglo k temu, da so se otroci in vodniki živeli v svoje vloge, tako da je bilo videti vse tako spontano in sproščeno. Nastopajoči so se do te mere živeli v svoje vloge, da so med predstavo začeli na odru improvizirati. Sama predstava je bila tako za nekaj minut daljša kot na vajah.

Ob priložnosti smo izdali tudi svoj bilten »Jadranski stražar«. Vsak od obiskovalcev pa je dobil za spomin šotorski klin, po proslavi pa smo se povsili na čajanki v taborniškem domu.

Zahvaliti se želim vsem, ki so kakorkoli prispevali, da je bil naš praznik tako uspešen, posebno pa vsem Murnom in MČ-jem, ki so redno obiskovali vaje in nastopili na proslavi.

Stane Feuš
iz Ljutomera

Venec k spominski plošči

Ob letošnjem krajevnem prazniku je delegacija položila venec k spominski plošči na pročelju Filipičeve domačije v Vogričevih pri Ljutomeru, kjer je bila postojanka OF, v kateri je 6. aprila 1944 v neenakem boju s sovražnikom junaško padel 16-letni Janko Ribič iz Cezanjevca.

Franc Ježovnik
iz Žalca

Bogat planinski obračun

Ob zaključku leta 1986 so se v Grižah sestali člani PD Zabukovica, da bi ob diapozitivih ponovno članstvo popeljali po poteh, ki so jih opravili med letom. Obudili so spomin na Osankarico, Travnik, Porezen, Stol, Snežnik, na domači pohod Po poteh NOB. Udeležba na teh spominskih pohodih je bila množična. Ob tem so se vprašali: kako pritegniti planince Slovenije na pohod po poteh I. štajerskega bataljona – Osankarica, k bolnišnici Celje – Travnik? Savinjski in Štajerci radi gremo na Porezen, Stol, Snežnik. Zakaj ni k nam Gorenjcev, Primorcev?

Podeljene so bile različne transversalne značke. Med drugimi je bila podeljena 86. značka za prehojeno pot 14. divizije. Ob 40-letnici, l. 1984, je bila ta pot odprta, v treh letih pa niti sto podeljenih značk! To si ta pot, napojena s slovensko krvjo, ne zasluži! Kje so društa, ki bi po tej poti popeljala mladino? Resda pa mladina že pozna del poti (od Dramlja do Frankolovega), saj se vsako leto množično udeleži pohoda po poteh 14. divizije, ki ga organizira PD Dramlje. Pozna tudi partizansko bolnišnico Celje pod Komnom in Rastke, saj se vsako leto množično udeleži pohoda k bolnišnici Celje, ki ga organizira PD Ljubno ob Savinji.

Predstavljen je bil Turistični koledarček – Informator za leto 1987. Z njim nas vsako leto, letos že trinajsti, Celjska turistična zveza popelje in opozori tudi na znane kraje iz NOB (na partizanske Dobrovlje, na Robanov kot in tamkajšnje tri partizanske bolnišnice, na Knežec in na Štajersko-Zagorsko pot). Pogrešamo pa opisane planinske poti okoli Vinske gore. Tudi ta pot nas popelje k spomenikom in krajem znanim iz

NOB, do sedaj pa jo je prehodilo preko 500 pohodnikov.

Tako je srečanje izvenelo v spominih, v načrtovanju dela za naprej. Med drugim se v letu 1987 načrtuje tudi nočni pohod čez partizanske Dobrovlje.

Adolf Ankon
iz Slovenj Gradca

Koroški gozdovi so bili varno zavetje

Narodnoosvobodilni boj se je na območju Koroške začel – tako kot drugod po Sloveniji – v letu 1941, vendar je zaradi hitrih okupatorjevih protiukrepev za nekaj časa zamrl oziroma se razvijal počasneje kot v pokrajinah, ki so jih okupirali Italijani. Maloštevilne partizanske enote, ki so v letih 1942 in 1943 delovale na našem območju, so imele malo ranjencev. Sborci so jih večina prepuščali v oskrbo in zdravljenje zavednim domačijam, nekateri so se zdravili v bunkerjih političnih delavcev in kurirjev.

S prihodom 14. divizije na Štajersko v februarju 1944 pa se je tudi na našem območju začela množična vstaja proti okupatorju. Posledica povečane partizanske aktivnosti je bilo tudi povečano število ranjencev, zato je bilo potrebno sanitetno službo bolje organizirati. Že iz februarjske ofenzive je 14. divizija prinesla v naše kraje mnogo ranjencev, ki so potrebovali dolgotrajnejše in skrbnejše zdravljenje, da bi bili zopet sposobni za boj. Veliko borcev je na pohodu divizije dobilo tudi hude ozeblin zaradi nizkih temperatur in pomanjkljive obutve. Kam sedaj s takim številom ranjenih in ozebljenih borcev in kam z novimi?

Ta problem so razreševali zdravniki, ki so prišli s Štirinajsto in so se po ofenzivi v marcu 1944 zbrali na Graški gori. Seveda pa so pri tem imeli že nekaj izkušenj iz prejšnjih let narodnoosvobodilnega boja in iz pokrajin, v katerih so se bojevali.

Ivan Žunko-Silvo
iz Dravograda

Dejavnosti nekdanjih aktivistov OF

Aktivisti Osvobodilne fronte nekdanjega dravogradskega okrožja so se 20. decembra 1986 zbrali na Ravnah na Volini konferenci. Domicilni odbor je podal obračun svojega dela v minuli štiriletni mandatni dobi.

Iz podanih poročil predsednika, sekretarja, blagajnika in predsednika nadzornega odbora je bilo razvidno, da je bil domicilni odbor v tem obdobju zelo aktiven. V prenašanju tradicij NOB na mlajše rodove je bilo veliko storjenega. Nekdanji aktivisti še danes radi hodijo med mladino, kjer pripovedujejo o dogodkih med NOV ter jo spodbujajo v ljubezni do domovine. Da bi ne padlo v pozabo pomembno sodelovanje kmetov in aktivistov o našem boju, si je domicilni odbor zadal nalogo, da zbere podatke o vseh partizanskih domačijah s tedanjega dravogradskega okrožja, prav tako pa tudi o vseh aktivistih, ki so med NOB z zbiranjem materiala za potrebe borcev in ranjencev poročali o številu in gibanju sovražnika v postojankah in na terenu.

Tako zbrani podatki kažejo, da je bilo v času NOB na območju nekdanjega dravogradskega okrožja 371 kmetij, ki so s svojim delom zaslužile naziv Partizanske domačije. Za njih so izdelali posebna priznanja ter jim lepo uokvirjene podelili.

Prav tako smo zbrali podatke o sodelavcih – aktivistih, ki jih je bilo 671. Tudi njim smo podelili značke OF in posebna priznanja.

V letu 1985 smo postavili in odkrili spomenik boju na Trotovem vrhu, kjer je padel naš borec-terenski delavec Alojz Kompan-Znidaršič. Spomenik je sprejela v varstvo Lovska družina Strojna. Odkritje spomenika smo povezali s srečanjem aktivistov, ki je bilo prvo po osvoboditvi. Na konferenci so se delegati tudi kritično dotaknili sedanje gospodarsko-politične situacije. Za to sedanje stanje je veliko več subjektivnih kot objektivnih razlogov. Ne moremo in ne smemo mirno gledati, kako se ruši to, kar smo med vojno in po njej z velikimi težavami in samopremagovanjem ustvarili. Vedno smo govorili, da se moramo boriti proti birokraciji, toda sedaj se je razbohotila tako, da je postalo nevzdržno. Gospodarstvo je preobremenjeno z dajatvami za proračunalne raznih SIS-ov, delavec, ki naj bi razpolagal s sadovi svojega dela, pa lahko razpolga le z ostanki.

Močno zaskrbljujoč je tudi gospodarski kriminal. Milijarde dinarjev družbenih sredstev si prisvajajo posamezniki. Kazni za take kriminalce so premale. Premislimo samo, da so med NOB borce streljali včasih

samo zaradi enega krompirja ali jajca, ki si ga je nekdo neupravičeno prisvojil.

Na konferenci smo obravnavali tudi plan dela za pihodnja štiri leta. Predvsem moramo še zbrati podatke o pionirjih-kurirjih med NOB ter tudi njim dati posebno priznanje. Sprejeli smo tudi sklep, da podelimo naziv častnega člana naše organizacije tovarišema Maksu Gašpariču, ki je bil med vojno nekaj časa sekretar našega okrožja in Karlu Aberšku-Perotu.

Malči Dolenc
iz Izole

Častitljivih devetdeset let

Novembra je praznovala svoj devetdeseti rojstni dan partizanska mama Ivana DEKLEVA, rojena Kovačič.

Rodila se je v Smrjah pri Premu v Brkinih. Že kot otrok si je morala služiti kruh pri raznih družinah.

V letu 1919 se je poročila z Ivanom DEKLEVO iz Postrvice in rodilo se jima je sedmem otrok. Sin Mirko, borec NOV v tretji Prekomorski brigadi, padel je 20. oktobra 1944 v Kaštelih pri osvobajanju Splita.

Sama je sodelovala v NOB od zime 1941, ko je prva skupina Ervina Dolžana-Janeza prišla v vas. Vsi v družini: mož, hčerki Ivanka in Joža so aktivno delali za NOV. Sama ima priznано posebno dobo NOB od januarja 1942.

Svoj jubilej devetdesetih let je praznovala v krogu družine. Čestitav so ji prišli poleg sorodnikov še predstavniki ZB NOV, društva upokojencev, pionirji in ostale DPO iz Izole, kjer sedaj živi pri hčerki Ivanki. Program so popestrili pravnučki z raznimi pesmicami in deklamacijami. Mnogo čestitk je prejela od sorodnikov, znancev in prijateljev. Ob koncu srečanja se je jubilančka zahvalila vsem, ki so se jo spomnili in še posebno naši družbi, ki tako lepo skrbi za starega človeka.

Mi vsi pa ji želimo še mnogo zdravih in srečnih let in da bi v krogu svojih dragih dočakala okroglih sto let.

Jerica Skrivarnik
iz Prevalj

Petdeset let skupnega življenja

Okoli Javorja in Podpece se razprostirajo hribi, kotanje in mogočna Peca, kjer je po pripovedi spal (ali pa še spi) kralj Matjaž. Korošci pa smo imeli še enega svojega kralja Matjaža: Pavleta Zavcarja, ki se je na Koroškem lotil organiziranja boja proti okupatorju, sedež pa je imel v skalovjih Pece.

V Javorju je 13. septembra 1904. zagledal luč sveta Jože Stopar. Tudi šolo je obiskoval v Javorju. Ob začetku prve svetovne vojne so morali njegovi trije bratje v vojsko, zato je moral šolo prekiniti, da je delal doma na kmetiji. Kasneje je, ker ni dobil boljšega dela, bil deset let furman. Prevozil je vse hribe in doline, kotanje in griče Javorja, Koprivne, Podpece, Tople in Bistre. Spal je po hlevih med kravami, konji in ovci. 1936. leta, pred petdesetimi leti torej, se je oženil, rodile so se mu hčere. Leta 1941 pa se je zaposlil pri Rudniku Mežica. Druga svetovna vojna je družino Stopar našla v težkih razmerah. Partizani so se pri njih kaj hitro začeli oglašati, saj je bila hiša na samotnem kraju. Zanje je Jože Stopar zbiral material. Od leta 1943 pa so se pri njihovi hiši oglašali še pogostejše. Hranili so

jih, prali in jim na vse načine pomagali. K njim so prihajali Union, Hercog, Ivan Pudar, Grabner, Vestar, Miloš Jeromec in še mnogi drugi. Veliko jih je od njihove hiše odšlo v partizane, pri njih pa so čakali zvez. 14 dni so zdravili bolno partizanko Vlasto Ameršek iz Trbovelj, ki jima je še danes hvaležna.

V nedrjih Pece sta živela vse do leta 1971, ko sta se preselila v Prevalje, misli pa jima danes pogosto uhajajo k tistim težkim časom.

Milan Glavonjič
iz Ribnice na Dolenjskem

Vselej veder in nasmejan

»Človek mora biti v življenju vedno optimistično razpoložen, biti dobre volje, se veliko gibati in zmerno jesti in piti. Menim, da je pesimizem največji sovražnik zdravega razuma«, razmišlja Franc Hočevnar, 77-letni sogovornik iz Podpoljan pri Ortneku, možakar vedno dobre volje in nasmejan, vitel po videzu in obnašanju, kakor da nam nudi recept za dolgo in zdravo življenje. 1942. so Italijani njegovo družino popolnoma uničili. Živeli so v Dvorski vasi in Franc se je moral preseliti v Podpoljane, kjer živi še danes. Vse življenje je preživel na čistem zraku, se družil z ljudmi in ostal vse do danes zvest lesu. Od 1930 do 1952. leta je delal kot gaterist na Ortnški žagi, ko pa so jo ukinili, je opravljal delo na cesti vse do upokojitve. Že polnih 15 let izdeluje za cestno komunalno podjetje iz Ljubljane snežne kole, ki jih pozimi uporabljajo za določanje višine snega ob cesti. To delo opravljam zato, ker mislim, da se človek mora z nečim ukvarjati, posebno še takrat, ko gre v pokoj. Samo delo in dinamika moreta obdržati človeka vitalnega. Včasih sem lahko izdelal okrog 2000 kolov, letos pa sem jih nekoliko manj, okrog 800.«

Njegov najpomembnejši konjiček je kolesarjenje. S kolesom se vozil le v velikem dežju in snegu, pravi. Včasih je imel tudi motorno kolo, ki pa ga je prodal, saj je menil, da se človek tako preveč poleni. Pravi, da je za razgibanje najboljše kolesarjenje. Tako pride vsak s kolesom v en kilometer oddaljen Ortnek. Odkar pomni, se ukvarja z zajci. Pravi, da so njegova druga ljubezen. V ta namen ima veliko prostora in redi pasemske zajce. Trije so na razstavi v Velikih Laščah dobili visoke ocene. Poslal jih bo na republiško razstavo celo v Ljubljano. Včasih pa jima je z ženo le dolgčas, saj so sinovi odšli v svet – v Kočevje in v Velike Lašče.

Na koncu zanimivega pogovora z veseljakom Francem Hočevnarjem, moramo povedati tudi to, da je eden od številnih delegatov, udeležencev kočevskega zbora odpotancev, ki je potekal v domu Jožeta Šeška v Kočevju od 1. do 3. oktobra 1943. leta.

Ob tem se spominja: »Izbran sem bil kot delegat okolice Lašč. Do Kočevja smo potovali ponoči v zadnjih dneh septembra. Najprej smo prespali v Gorenji vasi, kjer so se nam priključili delegati iz Ribnice. V naslednji noči smo nadaljevali pot do Stare cerkve in tretjo noč prispeli v Kočevje. Tak način potovanja je bil normalen glede na vojno stanje. Samo zasedanje je name napravilo močan vtis. Ves čas smo čutili odločnost našega narodnoosvobodilnega boja, ki je ves čas vodila boj za svobodo...«

Franci Strle
iz Ljubljane

»Novosti« v izolskem Delfinu

V Počitniški dom upokojencev Slovenije Izola zaidejo mnogi borci NOV. Da njihovo število ni majhno, pričajo nešteta znana imena iz naše junaške preteklosti, ki jih tam najdemo na desetdnevni počitnicah. To pa dokazuje tudi sestavek Jožeta Novaka z naslovom Jesenski oddih upokojencev, ki je bil objavljen v TV-15 št. 50 z dne 11. decembra lani. Zato bo prav, če naš časopis zapiše tudi tisto, s čimer se borci NOV ne strinjajo.

Prva novost je sprememba imena, ali bolje, njegova dopolnitev. Kakor da prvotno ime Počitniški dom upokojencev Slovenije Izola ni bilo dobro in dovolj dolgo, so mu lani dodali še veleumni okrasek Delfin.

Druga novost je sprememba časa za nastop počitnic. Po novem se v izolskem Delfinu počitnice nastopi z večerjo, ne pa s kosilom, kot velja v Banjolah ter še marsikje drugod in kakor bi bilo prav. Kajpak se vsakdo potrudi, da pride na počitnice pred poldnevom, kajti sicer ne dobi dobre sobe. To pa tudi pomeni, da je treba zadnji dan ostati na kosilu, četudi se mora sobo izprazniti že do desetih. Res je uradno zapisano, da do enajstih, vendar recepcija javno poziva, naj se to zgodi uro prej, kar potem podpro tudi snažilke. Si lahko mislimo, kako.

Če vprašate, zakaj je treba počitnice nastopiti z večerjo, vam pojasnijo, da zaradi računalniške obdelave podatkov, če pa izrazite željo, da bi počitnice radi končali z zajtrkom, potem vam namesto obeda ponudijo suho hrano. Nekateri so brž »pogrunтали«, da ima novi red namen upokojence prisiliti k plačilu kosila po prostih cenah, zato so na pot vzeli kar svojo »košto«.

Z drugo je povezana tretja novost. Ta vsebuje določilo, po katerem mora biti bazen z ogrevano morsko vodo zaprt ravno na dan izmenjave gostov. Torej je bazen zaprt takrat, ko je v domu največ ljudi, ki se nimajo kam dati. Prvi čakajo na kosilo in na odhod, drugi na sobe. Tako je sicer prostorna avla polna kovčkov in nejevoljnih obrazov. Nejevoljnih najbrž zato, ker v poznojesenskih in zimskih dneh Izola razen tega bazena ne premore ničesar, kar bi bilo namenjeno rekreaciji, pa še pri kopanju so prikrašani za en dan.

Morda bo kdo mislil, da na dan izmene gostov zamejujejo tudi vodo, ki je motna in kar nekam rumena, a se ne dogaja nič takega. Pojasniti velja, da to vodo ogrevajo s pomočjo sončne energije, ki jo daje ljubi bog, zato je lepo toplo. Drugače je z zrakom, ki ga ni mogoče ogrevati brezplačno. Tako se dogaja, da je zrak zmeraj za nekaj stopinj hladnejši od vode, namesto da bi bilo ravno obratno. V dneh od 11. (morda še od prej) do 16. decembra lani pa zraka sploh niso ogrevali. Baje zaradi okvare na napravah za ogrevanje, še bolj verjetno pa zaradi varčevanja z gorivom. Naj bo kakorkoli, v vsakem primeru gre za neodgovorno igranje z zdravjem upokojencev, kajti take razmere so kakor nalašč za prehlad. Ta se začne z vnetjem grla, ko pa to vnetje preženeš z žajbljem, se spremeni v nahod, nadaljuje pa se s kašljem, ki ga dobite za popotnico domov. Tak prehlad je med drugimi staknil Adolf Jevšnik-Lvov, zadnji politični komisar Šlandrove brigade.

Četrta novotarija ni nikogar prizadela. Privedla je do zamenjave glasbenikov, ki v četrtek, petek in soboto zvečer igrajo na plesu. Vendar se to ni zgodilo zaradi večje kakovosti, ampak zaradi manjše zasedbe. K temu spada tudi preureditev prostora v avli, kjer je zdaj več stolov in miz.

Pri hrani in postrežbi ni nobenih novosti, le obroki so manjši in skoraj brez zabele. Na splošno je mogoče zapisati, da je hrana znatno slabša od tiste v Banjolah, čeprav cena za penzion ni nič manjša, kakor je bila tamkaj v avgustu, se pravi sredi sezone. Izjava Staneta Stedlovnika, da strežno osebje ni prav vljudno, pa ni pravišnja. Bolj bo držalo, da so v domu mnogo bolj prijazni, če že ne kar preveč ustrežljivi do tujcev. To ne velja samo za Tržačane, marveč tudi za priložnostne goste iz drugih hotelov. Praznovanje ob Novem letu 1986, ko so morali upokojenci lačni čakati na silvestrsko večerjo dalj kakor do dvainvajsetih, samo zaradi Tržačanov, ki so se zagodžili v avtomobilski zagati na državni meji pri Skofijah, je zato dovolj zgovoren dokaz.

Nedavno smo slišali, da si uprava doma ne želi tujcev in da ne bo šla po poti Svobode iz Strunjana, ki je postal vse drugo, samo dom vojaških invalidov ne. Žal nam uvedba dodatnega imena Delfin in lanska dogajanja ne nudita takega poročila. Kako pa ravnajo tujci z upokojenskim imetjem, se lahko vsak prepriča v osebnem dvigalu, ki je že vse dotrajano in počeckano. Počitniški dom upokojencev v Izoli je bil zgrajen z upokojenskim denarjem, zato bi moral služiti svojemu prvotnemu namenu. Če se bo uprava temu načelu izneverila, bo treba po delegatski poti doseči, da upokojenci ne

bodo dobivali denarnega deleža od SPIZ samo za počitnice v Izoli, ampak tudi za počitnice po prosti izbiri kjerkoli drugod. Kaže, da bo tak ukrep najboljše zdravilo za boljše hrano in tudi za vljudnost nasploh.

Ni treba veliko pameti za spoznanje, da naštetim »novostim« v upokojenskem domu Delfin botruje predvsem stiskaštvo. Da pa to ni prava pot iz zagate, najzgovorneje opozarja nedavna nesreča s hrano, o kateri so pisali drugi...

Marjan Kos
iz Maribora

Izročila v glasilih delovnih kolektivov

Na svetu za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil ter spomeniškega varstva pri predsedstvu MK SZDL Maribor so postavili na dnevni red kot eno osrednjih točk problematiko ohranjanja tradicij delavskega gibanja in NOB v glasilih OZD. Na svetu je Janez Švajncar, član sveta, poudaril, da tudi v glasilih OZD, v nekaterih več, v drugih manj, posvečajo tudi tej problematiki ustrezno pozornost. V Mariboru po njegovih besedah izhaja okoli 40 glasil združenega dela, ki jih urejajo poklicni in nepoklicni novinarji. Ta glasila so pomemben vir za obveščanje delovnih ljudi in občanov. Vprašanje pa je, ali so ta glasila povsod dovolj izkoriščena za ohranjanje revolucionarnih tradicij. Nekatera glasila to področje stalno in sistematično obdelujejo, kar velja za glasilo Sladkogorske in Tovarne dušika Ruše. V glasilih združenega dela je veliko možnosti za predstavitev zgodovine posameznega kolektiva, njegovega razvoja in zgodovine drugih zanimivosti. V njih bi lahko objavljali tudi pogovore s starejšimi in zaslužnimi delavci, ki bi lahko marsikaj zanimivega povedali o svojem delovanju in o dogodkih v svojem okolju. Tudi upokojenci bi se lahko oglašali in posredovali svoje spomine na revolucionarne čase, ki so jih preživeli v svojih kolektivih. Gradivo za objavlanje v zvezi s tradicijami delavskega gibanja in NOB je več kot dovolj, vprašanje je samo, ali so se te naloge znali ustrezno lotiti.

Na svetu so se dogovorili, da bodo stališča o tej problematiki posredovali vsem svetom za ohranjanje tradicij pri občinskih konferencah SZDL. Organizirali bodo tudi pogovore z uredniki glasil OZD in z njimi vzpostavili tesnejše stike. Tudi zgodovinarji in sodelavci Muzeja narodne osvoboditve so pripravljani sodelovati pri pisanju prispevkov za glasilo združenega dela.

Na svetu so razpravljali tudi o programu varstva urejanja in vzdrževanja grobišč in grobov borcev NOV in drugih borcev ter spominskih obeležij NOV in socialistične revolucije v letu 1987.

Jože Novak
iz Moravč pri Domžalah

Novoletni koncert postaja tradicija

Kulturno umetniško društvo Tine Kos z Moravč in pihalna godba sta v nedeljo, 28. decembra 1986 v popoldanskih urah v Partizanskem domu v Moravčah izvedla že tradicionalni novoletni koncert. V programu so sodelovali: moški in dekleški pevski zbor, pihalna godba, starejši in mlajši mažoretke ter dramska skupina. Program je povezovala Vida Kušar. Svečanemu vzdušju nastopajočih so pridali velik delež številni obiskovalci, ki so v celoti napolnili koncertno dvorano. Razumljivo in hkrati pohvalno je, da je bilo med poslušalci največ ljubiteljev glasbe in petja. S tem so nastopajoči na najbolj neposreden način opravili obost. Še več, novoletni koncert postaja nepogrešljiv del življenja in dela ter kulturnega snovanja v tem kulturno-umetniškem društvu.

Upamo, da bodo ob pomoči združenega dela, kulturne skupnosti, interesnih skupnosti in krajevne skupnosti novoletni koncert prirejali ne samo na Silvestrovo, ampak tudi skozi leto.

Borec - Zadnja številka letnika 1986

Skoraj že po utečeni navadi se je zadnja številka revije Borec tudi lani posvetila eni sami temi. To pot je posredovala naročnikom pregledno urejena gradiva četrte okrogle mize jugoslovanskih in britanskih zgodovinarjev, ki je potekala na Brdu pri Kranju od 9. do 11. decembra 1985. Tako smo dobili nadvse zanimiv zbornik po imenu: Konec druge svetovne vojne v Jugoslaviji. Da smemo številko zares imenovati zbornik, priča že njen zajetni obseg 250 revialnih strani.

Celotno besedilo je uredil naš slovenski specialist za 2. svetovno vojno, zgodovinar dr. Dušan Biber. Prevajalci iz angleščine so bili Panče Carevski, Andrej Novak, Božidar Premrl in Jože Stabej, magnetofonski zapis pa je bil delo Danice Velkavrh in Marjana Golubiča. Po besedah dr. Bibra pa »gre poglobljena zasluga za ta založniški podvig Mileni Štrajnar, urednici Borca, ki si je požrtvovalno naložila na ramena vse zapletene tehnične in organizacijske naloge«.

Samo na videz se kaže, da se bo bralec tega zbornika srečal z že znanimi historičnimi dejstvi. Omenjeni posvet na Brdu je namreč spravljal na dan toliko svežih pogledov, ocen in nadrobnosti, ki so sad proučevanja zlasti oživljajočih britanskih arhivov, da bo pomenil imeniten cvetovec ne samo priložnostnemu odjemalcu, temveč tudi zelo zahtevnemu eruditu. Takšna sodba se ponuja domala ob vseh objavljenih temeljnih referatih in diskusijskih prispevkih.

Impresiven je referat izpod peresa Elisabeth Barker - zdaj žal že umrle britanske zgodovinarke - z naslovom: Mednarodni položaj Jugoslavije ob koncu 2. svetovne vojne. Kogar zanima usoda proslulega jaltškega načela »fifty-fifty« in zlasti preobratov v odnosih, katerih znamenita protagonista sta bila maršal Tito in Winston Churchill, bo našel v tem delu veliko novih (četudi včasih po britansko začinjenih) pričevanj.

Ustno sporočilo »Sestava in pomen začasne vlade Demokratične federativne Jugoslavije« je na posvetu prispeval zgodovinar dr. Branko Petranović. Iz tega elaborata izvemo marsikaj o vlogi Tita, Kardelja, Šubašića, Grola in še koga v prehodnem ob-

dobju, ki ga obeležuje DFJ, neobstoja kompromisna tvorba, nastala v taktičnih zapletih med zavezniki in novo Jugoslavijo ob koncu druge svetovne vojne.

Z referati o Trstu in Julijski krajini spomladi 1945, o genezi in dilemah tržaške križe ter o odnosih takratnega britanskega tiska do Jugoslavije v tem kontekstu, so na Brdu nastopili zgodovinarji sir David Hunt, dr. Dušan Biber in dr. Jože Pirjevec. Razgrnili so številne indikativne podatke o vojaških in diplomatskih dogajanjih, ki so vodila novo Jugoslavijo v položaj, da se je morala v dobro svetovnemu miru odreči pravicam do nekaterih zahodnih, severnih in še drugih ozemelj, Slovincem posebej pa so ta dogajanja pomenila slovo od programa Zedinjene Slovenije.

Naslednji štirje referati: Beli orli in bela garda (dr. Mark Wheeler), Neodvisna država Hrvatska kot združevalka kontrarevolucionarnih sil leta 1945 (dr. Fikreta Jelić-Butić), Poraz in uničenje četniške kontrarevolucije v sklepnem obdobju vojne (dr. Branko Latas) ter Harold Macmillan in kozaki (dr. Robert Knight) - so obdelali, kakor pripovedujejo njihovi naslovi, usodo večine izdajalcev in naci-fašističnih kolaborantov na naših tleh ob zlomu Hitlerjeve Nemčije. Posebno zanimiva utegneta biti Wheelerjev prikaz takratnih (Slovincem doslej razmeroma neznanih) razmer na Kosovu in pa Knightov prikaz, kako je prišlo do celovške izročitve kozakov in jugoslovanskih »disidentov« zmagovalcem.

Z vdajo nemške vojske na Balkanu sta se v svojih referatih ukvarjala slikoviti sir William Deakin in dr. Tone Ferenc. Zlasti Ferencovo delo je izredno temeljit povzetek (ki prav zaradi konciznosti deluje izvirno) premnogih dosedanjih razvlečenih in kontroverznih opisov, kako je kapituliral s svojimi vojskami general Lohr. V zvezi s tem je dragoceno ustno sporočilo, ki ga je dal na okrogli mizi generalpolkovnik Ivan Dolničar, v zadnjem obdobju vojne politični komisar 4. operativne cone. Med drugim je pojasnil, kako in zakaj je prišlo do nasprotujočih si povelj glede vloge 4. operativne cone v sklepnih operacijah JA.

Dr. Živko Avramovski je nastopil z refe-

Od leve proti desni Elisabeth Barker, sir William Deakin, dr. Dušan Biber, prof. dr. Branko Petranović

ratom Osnutek jugoslovansko-bolgarske federacije in Velika Britanija, dr. Duško Popovski pa z referatom »Makedonsko vprašanje v britansko-jugoslovanskih odnosih ob koncu druge svetovne vojne in v neposrednem povojnem obdobju«. Ti dve deli bosta nedvomno seznanili večino slovenskih bralcev z novimi zgodovinskimi vednostmi.

Sklepni referat je bil spet del opusa Elisabeth Barker. Zgodovinarica je spregovorila o reševanju zavezniških letalcev in vojni ujetnikov (na jugoslovanskem ozemlju), pri čemer ni zamolčala, da so si poleg levjega deleža NOV pri reševalnih naporih nabrali nekaj zaslug tudi četniki. Samo v obdobju od aprila 1944 do aprila 1945 je bilo pri nas rešenih več kot 2500 teh zavezniških vojakov, povečini ameriških.

Vsebinsko referatov so bistveno dopolnili in obogatili z razpravami bodisi že imenovani znanstveniki, bodisi udeleženci ali celo soustvarjalci takratnih zgodovinskih dogajanj. Med temi zadnjimi so bili britanski oficirji in člani misij iz druge svetovne vojne, z naše strani pa takratni diplomati ali

vojaki dr. Vladimir Velebit, Fabijan Trgo, dr. France Hočevar, Miloš Šumonja, Ivan Dolničar in Bogdan Pecotić. Od Britancev sta živahno posegala v razpravo mimo samih referentov še sir Peter Wilkinson in Jonathan Chandwick.

Zbornik poživljajo številne ilustrativne fotografije, med katerimi so se znašle tudi nekatere doslej neobjavljene.

Reviji Borec velja izreči priznanje, da je izpeljala ta nemalo zahtevni izdajateljski projekt, ki pomeni več kot avtentični zapis neke vredne znanstvene razprave. Z njim sta bili izraženi pozornost in simpatija dragim gostom. Tistim gostom, ki jim je predsednik slovenske borčevske organizacije Bogo Gorjan v pozdravni besedi lahko dejal tudi naslednje: »Naše zavezništvo je bilo skovano na temeljih, ki so v mnogočem, če ne celo v celoti, še vedno veljavni. Temeljilo je na iskrenem boju za svobodo in mir... na podlagi, ki je izključevala ideološke in druge razlike. Tako zavezništvo je tudi danes lahko porok za nadaljevanje vseh tistih idej, za katere smo se borili takrat«.

Z. K.

Praznovanje slovenskega kulturnega praznika

1. februarja 1945 je SNOS izdal »Odlok o proglasitvi dneva Prešernove smrti za kulturni praznik slovenskega naroda«. Odtlej na ta dan vsaj uradno praznujemo svoj kulturni praznik, kakor je izrecno omenjeno v nekaterih dokumentih (Zakon o Prešernovih nagradah iz leta 1961 in 1982, Pravilnik o šolskem koledarju iz leta 1975 in 1980) in kakor se mu vsaj deloma posvečajo javna občila. K njegovi prazničnosti, čeprav omenjeni odlok iz leta 1945 nalaga: »Ta dan naj se poslej s proslavami in svečanostmi praznuje po vseh slovenskih prosvetnih in kulturnih ustanovah ter zavodih. Ves slovenski narod naj se proslavam svojih kulturnih in prosvetnih ustanov pridruži in pri njih sodeluje.«

Republiški komite za kulturo zato meni, da je treba prazničnost 8. februarja podkrepiti z večjo, predvsem pa bolj organizirano javno kulturno dejavnostjo na omenjeni dan.

Vabimo vas, da premislite takšne in podobne možnosti:

- da bi knjižnice in knjigarne pripravile priložnostne razstave Prešerna in slovenskih del, ustrezne razstave, nastope pisateljev, pogovore, itd.
- da bi 8. februarja knjigarne prodajale knjige s popustom;
- da bi Cankarjev dom pripravil razstavo, literarni in glasbeni oziroma gledališki večer Prešernovih nagradencev;
- da bi se slovenske založbe s književnimi darovi in drugimi oblikami pozornosti spomnile slovenskih avtorjev doma in v zamejstvu;
- da bi slovenska gledališča in kinematografi imela slavnostne predstave odprtih vrat (prost vstop);
- da bi v nekaterih elitnih slovenskih kinematografih neprestano vrteli izbran program slovenskih dokumentarnih oziroma kulturnih filmov;
- da bi RTV imela dan odprtih vrat: 3-4 obhode in prikaz prostorov in dela (?);
- da bi na predvečer praznika v Ljubljani spet uvedli starodavno mestno navado ob slovesnih priložnostih: pozdrav godcev z grajskega stolpa (podobno v drugih krajih);

- da bi za novinarje kulturnih rubrik v javnih občilih pripravili sprejem z morebitno podelitvijo priznanj;
- da bi Društvo slovenskih pisateljev pripravilo eliten literarni večer;
- da bi časopisi za otroke priredili nekaj podobnega s sodelovanjem ilustratorjev;
- da bi Pionirski dom pripravil literarni nastop pionirskih piscev, risarjev in glasbenikov;
- da bi se godba ljudske milice
- da bi v gostiščih in gostilnah postregli s kruhom in soljo;
- da bi podjetje Medex postavilo nekaj stojnic z medico;
- da bi se vsi otroci osnovnih šol v tem letu naučili besedila Prešernove Zdravljice;
- da bi ob 12. uri dne 8. februarja 1987 zatulile vse gasilske in druge sirene;
- da bi se dne 8. februarja 1987 Dnevnik TV Ljubljana in TV Koper začela s Prešernovo Zdravljico, na primer z oktetom v studiju;
- da bi pred spomenikom Prešernu v Ljubljani, Kranju in Vrbi itd. zapeli in zaigrali domači pevci in godci;
- da bi na ulice stopili znani slovenski literarni in zgodovinski liki - Krjavelj, Krpan, Kopitar, Čop, Prešeren;
- da bi vsak posameznik ali ustanova, društvo ali skupnost prispeval na svoj način k prazničnemu vzdušju;
- smiselne bi bile prireditve zabavne glasbe;
- kulturnoumetniška društva, pevski zbori, godbe, folklorne in plesne skupine bi lahko pripravile prikaz svojega dela, nastopile na ulicah, itd.

Takšna dogajanja, ki ne bi smela biti samo akademska, bi izoblikovala dovolj močan vtis o posebni, kulturni prazničnosti dneva.

Vabimo vas torej, da se v okviru svojih možnosti aktivno vključite v praznovanje slovenskega kulturnega praznika in s svojo dejavnostjo, pobudo, nastopom, prispevate h kulturni vsebini slovenskega kulturnega praznika.

Republiški komite za kulturo

Nova velika razstava
v ljubljanski Narodni galeriji:

V. Varnost

1874 - 1943

Nova knjiga zgodovine NOB

Pri založbi Partizanska knjiga - Ljubljana je izšla knjiga z naslovom NA ZAHODNIH MEJAH 1943. S tem naslovom bosta predvidoma izšli še dve knjigi, vse tri knjige bodo obravnavale zgodovino na območju med rekama Sočo in Nadižo in od Gorice do Trbiža. Čas obravnava leta 1943-1945, poudarjeno pa bo delovanje Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, sodelovanje z italijanskimi partizanskimi enotami ter srečanje Titove NOV z zavezniškimi enotami.

Prva knjiga ima sedem poglavij, opremljena je s slikami, skicami, raznimi pregledi in obsega okrog 300 strani. Prvo poglavje obravnava (sicer načelno) dogodke pred II. svetovno vojno, sedmo poglavje pa razvoj italijanskih partizanov, posebno garibaldinskih. V ostalih petih poglavjih pa: razvoj partizanskih odredov v času 1943 leta po razpadu Italije s poudarkom na Briško-beneški odred; obstoj in razvoj takojmenovane »kobariške republike«; oblikovanje Goriške divizije, prve in druge Soške brigade s posebno obravnavo 3. Soške »Beneške« brigade. Seveda se v knjigi sočasno obravnava tudi delovanje nemških oboroženih sil, pa tudi delovanje italijanskih fašistov. To knjigo je napisal Franc Crnugelj-Zorko, že pred razpadom Italije, aktivni vojaški in politični funkcionar na omenjenem območju. Tudi drugo knjigo pripravlja za tisk.

Poseben pomen te prve knjige je v tem, da dopolnjuje doslej relativno prazen prostor v slovenski zgodovinski literaturi o razvoju in odnosih z italijanskimi partizani na tem delu slovenskega narodnostnega ozemlja. Do sedaj obstajajo zelo številna dela le italijanskih avtorjev, v katerih je preveč enostranskega gledanja, dostikrat nepravilnega in ne dobronamerno. Zato bodo slovenskemu bralcu namenjene knjige Na zahodnih mejah zelo dobrodošle in zanimive, posebno še za povojne generacije.

Meta Vedenik

Naročilnica/Na zahodnih mejah — 1943

Nepreklicno naročam	Izdovod knjige NA ZAHODNIH MEJAH — 1943 po ceni 4.800,- din.
Podpisani	
Naslov	
Poštna št.	Kraj
Reg. št. osebn. izkaznice	SO
Matična številka	
Zaposlen(a) pri (naslov)	
Knjige bom plačal:	
a) v 15 dneh po prejemu računa	
b) v 3. mesečnih obrokih po 1.600,- din	
c) po povzetju	
Datum	Podpis
	MP
NAROČILNICO POŠLJITE V KUVERTU.	

Partizanska knjiga
Trg osvoboditve 13
61000 Ljubljana
Telefon: 214-388

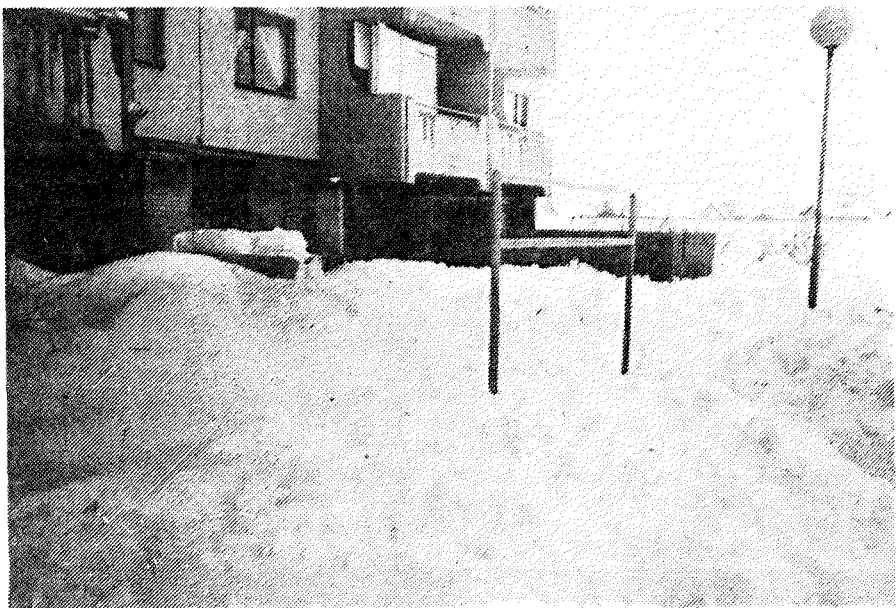

Sneg, naš beli brat

Prvi val snežne ujme je za nami. Snega je narava natrosila kot že dolgo ne in po pripovedovanju ga je bilo toliko tam v letu 1952. Naših komunalcev pa ta ujma ni ujela nepripravljenih. Njihovi stroji in tovarnjaki so se dneve in noči neusmiljeno borili s podivjano naravo in mirno lahko rečemo, da so zmagali. Večina magistralnih cest je bila prevozna, saj so jih pluzili in znova pluzili. Nadčloveške napore je od komunalcev zahteval boj s snegom na ljubljanskih ulicah. S stroji pa tudi z lopatami so bili komunalci na ulicah sedem, osem ali pa tudi devet noči. Ulice, po katerih vozijo avtobusi mestnega prometa, so bile splužene, kljub temu pa je prihajalo do zastojev, saj so se nekateri vozniki osebnih vozil podajali na pot brez zimske opreme in veliko jih je obtičalo v snegu in tako oviralo ali pa celo onemogočilo vožnjo mestnih avtobusov.

Delavce komunale lahko za njihovo delo le pohvalimo. Pohvaliti velja tudi pripadnike jugoslovanske ljudske armade, ki so pomagali pri čiščenju snega. Tudi v tem primeru so obveljale besede, da vojska pomaga takrat, ko je najtežje. Zelo hitro je začela s svojim delom tudi civilna zaščita – oprostite – štabi civilne zaščite.

V teh sneženih dnevih bi Ljubljano (in ne samo njo) lahko razdelili na tri dele. Prvi del je bila Ljubljana, ki so jo s stroji očistili komunalci, drugi del je bila Ljubljana, ki so jo vzorno očistili lastniki zasebnih hiš, in tretji del Ljubljana, ki pa je še vedno zatrpana s kupi snega. Ta slika se kaže predvsem v velikih naseljih s stolpniciami. Stanovalci niso čutili nobene potrebe, da bi očistili sneg ali da bi vsaj naredili gazi, na katerih bi se lahko srečala dva človeka. Če pa so sneg kje vendarle odmetavali, so bili to upokojenci in morda še kakšen mladinec. Pri tem se lahko vprašamo, ali res ne znamo narediti nič sami? Ali res moramo za vsako stvar, ki se nanaša samo na nas, dobiti direktivo od zgoraj? V večini primerov so začeli z očiščevalnimi akcijami bolj ali manj nejevoljno šele potem, ko so jih k temu povabili iz štabov za civilno zaščito. Kje je naša iznajdljivost in samoiniciativnost, kje naša solidarnost?

Naš sodelavec Jože Čurin je to »zimsko idilo«, spričevalo nesolidarnosti, ujel v fotoaparata v ponedeljek, 19. januarja, pred bloki na Smrtnikovi 3 v Ljubljani.

Prav gotovo je najmanj začudenja vreden sklep šolskih oblasti, da je prejšnji petek odpadel pouk srednjim šolam. Človek razume, da odpade pouk nižjim razredom osnovnih šol, saj so otroci še premajhni. Srednješolce pa bi lahko mirne duše oborožili z lopatami in njihova pomoč pri čiščenju snega bi bila zelo dragocena, ne glede na to, kje bi to delali.

B. K.

Družba ne bo našla svojega ravnotežja, dokler se ne bo vrtela okoli sonca dela...

je v svojem govoru na programski seji republiške konference Socialistične zveze dejal – oziroma citiral – predsednik Jože Smole, zavzemajoč se (tako kot vseh trideset razpravljalcev, ki so mu sledili) za še bolj tvorno in demokratično vzdušje v vseh naših mnogih razmišljanjih in prizadevanjih na poti v bolj uspešno, bolj kulturno, bolj sodobno družbo.

Seja republiške konference se ob uri, ko smo morali oddati zadnje zapise tega tedna v tiskarno, še ni končala, zato tudi ta zabeležka ni nikakršno dokončno poročilo o njenem poteku in njeni vsebini.

Največ besed je bilo izrečenih v prid prizadevanjem po nadaljnji demokratični odprtosti za dialog, ki mora v naše življenje, v naša pojmovanja in v naše ravnanje vnašati nova spoznanja in nove pobude.

Seveda pa ne gre samo za kulturo dialoga kot takega. Tistemu, kar pomaga k naši težko pričakovani poti navkreber (kajti ljudje postajamo nestrpni spriču prevlekega števila obljub in njihovega vse preveč skopega izpolnjevanja), bomo morali nemudoma tudi uveljaviti, artikulirati in operacionalizirati.

Hkrati pa mora biti demokratično naravnana razprava v socialistični zvezi namenjena tudi jasni demarkacijski črti zoper vse tisto, kar omalovažuje naš samoupravni sistem in naša revolucionarna izročila. Bitke zoper vse nazadnjaško in nesprejemljivo, kar se oglašja, moramo seveda izbojevati z močjo argumentov ter z zavzetim in borbenim publicističnim delovanjem. Seveda ne zgolj v forumih, pač pa s sodelovanjem vseh sestavnih delov naše družbene skupnosti.

Kajti funkcija socialistične

zveze je skupna akcija ljudi – je predsednik Jože Smole ob zaključku citiral besede Edvarda Kardelja.

Predvsem pa je bil Smole sam in z njim vred tudi dobesedni del razpravljalcev v vrsti točk zelo konkreten. Zlasti, ko je beseda nanese na najbolj pereča vprašanja slovenskega naroda in njegovega delavskega razreda: Smole je, med drugim, zgroženo spregovoril o »krvavih slovenskih cestah«, ki so v zadnjih petih letih terjale 2550 človeških življenj, o zaskrbljujočem nezanimanju slovenskih fantov za vojaški poklic, o odprtih ekoloških in energetske vprašanjih, o dejanjih, ki krepijo razširjeno reprodukcijo našega duhovnega ustvarjanja – in ne nazadnje o nujni mobilizaciji vseh nas v odločnem protinflacijskem gibanju, ki je slej ko prej prva in odločilna naloga.

V. K.

Koledar športnih prireditev

Odbor za množične športnorekreativne prireditve pri Zvezi telesnokulturnih organizacij Slovenije je pripravil nadroben koledar prireditev v letošnjem letu, in sicer po mesecih, tja do decembra.

V preostalih januarskih dneh bodo na vrsti še naslednji teki na smučeh: 24. januarja gorski tek na Peco v Mežici, 25. januarja Bloški teki v Novi vasi ter 31. januarja Tek štafet 4x5 km v Škofji Loki ter Tek Livarja v Ivančni gorici.

Tudi februar bo bogat:

1. 2. Tek na smučeh – »Po poteh Štirinajste« na Ravnah

1. 2. Tek na smučeh – »Po lovskih smučinah« v Hotedršici

8. 2. Tek na smučeh, imenovan »Trnovski maraton« v Črnem vrhu na Idrijo

8. 2. Smuk, imenovan »Kurirski smuk« v Koroški Beli

14. 2. Tek na smučeh – republiško prvenstvo veteranov na Bledu

14. 2. Pohod »Po poteh 14. divizije v Dramljah

15. 2. Tek na smučeh – »Tek treh dežel« v Kranjski gori

21. 2. Pohod »Po Vrančevi poti« na Ravnah

20.–22. 2. Zimski pohod na Stol iz Žirovnice

21. 2. Tek na smučeh »Bohinjski tek« v Bohinju

21. 2. Tek na smučeh – »Po partizanskih domačijah v Mislinji«

22. 2. Tek na smučeh – »Memorial 26 zmrznjenih partizanov v Mrkopalju«

25. januar – bloški teki v Novi vasi, vključno z Dakijevim tekom

Cerkničani prireajo v nedeljo, 25. januarja, 12. bloške smučarske teke – v Novi vasi bodo ob 9.30 startali: kategorizirani in nekategorizirani tekmovalci in tekmovalke na 30 kilometrov; pripadniki JLA, milice in enot SLO (moški in ženske) na 15 kilometrov v teku v spomin na narodnega heroja Dakija (v uniformah in s terenskimi smučmi) ter pionirji in pionirke, taborniki in drugi na 7 kilometrskem trimskem teku.

Prijave: na dan bloških tekov v telovadnici TVD Partizan v Novi vasi.

1. februar – Občice – smučarski tek TV-15

Borci – smučarski tekači!

V nedeljo, 1. februarja, se dobimo na desetem (jubilejnim) teku TV-15.

Letošnje tekaško srečanje sodi v okvir novomeškega Zleta bratstva in enotnosti.

Borce, ki ste bili, in borce, ki bi želeli postati zvesti že tradicionalnemu dogodku na Rogu, med Dolenjskimi Toplicami–Občicami–Gačami–Črmošnjicami in Semičem, vabimo, da do 31. januarja prijavite svojo udeležbo v uredništvo TV-15, Ljubljana, Miklošičeva 28. telefon 327-780.

Vabimo vas na zbor skupnosti borcev in na 24. tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 7. februarja v Domu JLA v Ljubljani.

Zbor skupnosti borcev Štirinajste, na katerem bo podano poročilo odbora in predložen program dela za leto 1987, bo ob 12. uri. Zbor borcev bomo nadaljevali s tovariškim srečanjem.

Prosimo, da zaradi čimprejšnjega in nemotenega dela zbora pridete na zbor do določene ure.

Odbor skupnosti borcev XIV. divizije

Popravek

V prispevku, ki smo ga objavili 15. januarja z naslovom »Bili smo na Visu«, se je datum Titovega izkrcanja na Visu leta 1944 iz 7. junija, kar je pravilno, pomotoma prelevil v 7. april. Za spregledano napako se opravičujemo.

Uredništvo

JLA nudi možnost zaposlitve številnim mladim fantom

V enote bodo kmalu prišli prvi vojaki po pogodbi

Pred dvema letoma smo v Jugoslaviji sprejeli nov zakon o službi v oboroženih silah. Med številnimi novostmi, ki jih je prinesel, je tudi možnost zaposlovanja vojakov s pogodbo. S tem so dobili številni mladi, ki med služenjem vojaškega roka ugotovijo, da ima ta poklic poleg vse zahtevnosti tudi svoje prednosti, možnost da ostanejo v JLA.

V prihodnje naj bi ta način pridobivanja kadrov za naše oborožene sile postal trajen, vendar ob tem ne moremo govoriti o profesionalizaciji naše armade. Eden od poglavitnih razlogov za sprejetje določila o pogodbenih vojaki je velik in hiter razvoj vojaške tehnike. Fantje, ki bodo po odslužitvi vojaškega roka ostali v JLA, bodo veliko bolj strokovno ravnali z najrazličnejšimi napravami, stroji in vozili ter drugo dragoceno opremo. Tako naj bi zagotovili tudi večjo trajnost teh sredstev in uspešnejšo uporabo.

Te dni poteka natečaj za sprejem prvih pogodbenih vojakov. Mladinci, ki se bodo odločili za takšno delo in podpis pogodbe – sprva samo za tri leta – se bodo lahko odločili za dve vrsti nalog, in sicer za starešinske in vojaške.

Tisti, ki bodo želeli opravljati starešinske naloge, bodo svoje vojaško znanje dopolnjevali na dopolnilnih usposabljanjih v ustreznih vojaških šolskih centrih. Če se bodo izkazali s svojim delom v enotah, pa bo lahko njihova zaposlitev postala stalna, napredovali pa bodo lahko do visokih činov.

Zakon določa, da bodo imeli pogodbeni vojaki enake pravice – in dolžnosti kot druge vojaške osebe ter tudi nekatere ugodnosti. Predvsem je vabljava možnost, da se lahko vojak po pogodbi odloči za službo v republiki ali pokrajini, v kateri želi živeti. Poleg tega naj bi stanovali v vojašnicah, v posebej urejenih prostorih, imeli bodo brezplačno prehrano in obleko.

Vse te ugodnosti so med vojakov in tudi v širši javnosti vzbudile precej zanimanja za nov način reševanja kadrovskih vprašanj v JLA. S tem se tudi številnim mladim strokovnjakom odpirajo možnosti za prvo zaposlitev, brez dvoma pa bo nov način prispeval h krepitvi našega sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozščite.

Kakšen bo odziv mladih na razpis, bo jasno čez nekaj časa; prav gotovo je kandidatov za tovrstno zaposlitev veliko. B. K.

Ni čisto tako, kot je bilo zapisano

Načrti Jurišnega bataljona Petnajste udarne divizije

Naš ljutomerski dopisnik S. Feuš se je v svojem kratkem poročilu o srečanju in dogovorih borcev skupnosti 15. udarne divizije z navajanjem napovedi o letošnjem srečanju še živečih borcev jurišnega bataljona v Ljutomeru ter o razstavi, ki naj bi predstavila bojno pot tega bataljona nekoliko prenačil. Ljutomersko srečanje in razstavo so na nedavnem zboru skupnosti v ljubljanskem Domu JLA sicer res omenjali, niso pa o njiju izrekli ničesar določilnega, saj za zdaj ni nič jasnega niti o potrebnih denarnih sredstvih niti o vsem drugem, kar sodi zraven.

Na to nas je ob svojem obisku v uredništvu posebej opozoril predsednik skupnosti borcev jurišnega bataljona Petnajste.

Uredništvo

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Časopisni svet TV-15 naš tovariš**: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOUZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po menju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35